

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2020–2022

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Monika Zlá

**Diagnostika a reedukace deficitů dílčích funkcí
podle programu B. Sindelarové**

Praha 2022

Vedoucí bakalářské práce: doc. PaedDr. Kocurová Marie, Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED STUDIES

2020-2022

BACHELOR THESIS

Monika Zlá

**Diagnosis and reeducation of partial function deficits
according to the program od B. Sindelarové**

Prague 2022

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

Doc. PaedDr. Kocurová Marie, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a uvádím v seznamu použitých zdrojů. Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 7. 3. 2022

Monika Zlá

Poděkování

Děkuji doc. PaedDr. Marii Kocurové, Ph.D., za vstřícný přístup a poskytování odborné pomoci při vypracování bakalářské práce, dále děkuji Základní škole a Mateřské škole Krásný Dvůr za spolupráci.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá deficitem dílčích funkcí u dětí předškolního věku. Hlavním cílem práce je zjistit stav jednotlivých dílčích funkcí u dětí předškolního věku. Z výsledků diagnostiky bude vybrán výzkumný vzorek dětí, který následně projde cílenou reedukací. Dílčím cílem práce je posoudit, zda může dojít k reedukaci těchto deficitů na základě cvičných úkolů dle programu B. Sindelarové.

Teoretická část je věnována ontogenetickému vývoji od prenatálního období až po předškolní věk. Část je věnována školní zralosti a školní připravenosti. Dále se teoreticky zabývá deficitem dílčích funkcí, diagnostice v předškolním věku dle Sindelarové a metodám reedukace dílčích funkcí.

Praktická část práce je věnována diagnostice deficitů dílčích funkcí u základního vzorku dětí a reedukaci deficitů dílčích funkcí u vybraného vzorku dětí. U vybraného vzorku dětí budeme porovnávat výsledky na začátku diagnostiky a po cílené reedukaci podle metody B. Sindelarové. Cílem práce je ověřit účinnost této metody.

Klíčová slova

diagnostika, deficit dílčích funkcí, metoda B. Sindelarové, školní připravenost, školní zralost, předškolní věk, reedukační program.

Annotation

The Bachelor's thesis deals with deficits of partial functions in preschool children. The main goal of this paper is to find out the state of individual partial functions in preschool children. From the results of the diagnostics, a research sample of children will be selected to undergo targeted re-education. The partial goal of the thesis is to assess whether these deficits can be re-educated on the basis of the exercises according to B. Sindelar method.

The theoretical part is devoted to ontogenetic development from the prenatal period to preschool age. A part is devoted to school maturity and school readiness. Furthermore, it theoretically deals with deficits of partial functions, diagnostics in preschool age according to Sindelar and methods of re-education of partial functions.

The practical part is devoted to the diagnosis of deficits of partial functions in a basic sample of children and re-education of deficits of partial functions in a selected sample of children. In case of a selected sample of children, the results at the beginning of the diagnosis and after targeted re-education will be compared according to B. Sindelar method. The aim of this thesis is to verify the effectiveness of this method.

Keywords

B. Sindelar method, deficits of partial functions, diagnostics, preschool age, re-education programme, school maturity, school readiness.

OBSAH

ÚVOD	10
1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA – VÝVOJ DÍTĚTE DO KONCE PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	12
1.1 Nástin vývoje dítěte v raném věku	13
1.1.1 Prenatální období	13
1.1.2 Novorozenecké období	14
1.1.3 Kojenecké období	15
1.1.4 Batolecí období	17
1.2 Charakteristika dítěte v předškolním věku	21
1.2.1 Somatický vývoj	21
1.2.2 Kognitivní vývoj	23
1.2.3 Sociální vývoj	28
1.3 Vymezení pojmu školní zralost a školní připravenost.....	30
1.3.1 Školní zralost	31
1.3.2 Školní připravenost	32
2 DÍLČÍ FUNKCE A DEFICITY DÍLČÍCH FUNKCÍ	36
2.1 Screeningová metoda B. Sindelarové	38
2.2 Diagnostika deficitů dílčích funkcí B. Sindelarové	42
2.3 Metoda reedukace deficitů dílčích funkcí dle B. sindelarové.....	50
3 DEFICITY DÍLČÍCH FUNKCÍ V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU	58
3.1 Cíle, metody a techniky výzkumu	58
3.2 Charakteristika průběhu výzkumného šetření získaných poznatků	60
3.2.1 Časový harmonogram výzkumného šetření.....	61
3.2.2 Popis zařízení, ve kterém probíhalo výzkumné šetření.....	62
3.2.3 Charakteristika výzkumného vzorku.....	63
4 DIAGNOSTIKA DÍLČÍCH FUNKCÍ U DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	64
4.1 Úkol č. 1 – Rozdíly v párových obrázcích.....	65
4.2 Úkol č. 2 – Rozdíly v párových tvarech	66
4.3 Úkol č. 3 – Ukryté tvary	67
4.4 Úkol č. 4 – Rozdíly mezi dvěma slovy	68

4.5	Úkol č. 5 – Rozdíly mezi dvěma slovy nemajícími smysl.....	69
4.6	Úkol č. 6 – Ukrytá slova	70
4.7	Úkol č. 7 – Spojení mezi viděným a slyšeným vjemem.....	71
4.8	Úkol č. 8 – Spojení mezi slyšeným a viděným vjemem.....	72
4.9	Úkol č. 9 – Paměť na obrázky	73
4.10	Úkol č. 10 – Paměť na tvary	74
4.11	Úkol č. 11 – Paměť na řadu slov a pořadí.....	75
4.12	Úkol č. 12 – Paměť na řadu slabik a pořadí.....	77
4.13	Úkol č. 13 – Zapamatování obrázků a slovní vyjádření	79
4.14	Úkol č. 14 – Zapamatování slov a hledání obrázků.....	80
4.15	Úkol č. 15 – Pohotovost mluvidel	81
4.16	Úkol č. 16 – Koordinace ruky a oka při psaní	82
4.17	Úkol č. 17 – Vyhledávání obrázků	83
4.18	Úkol č. 18 – Vyhledávání slov.....	84
4.19	Úkol č. 19 – Vnímání vlastního těla a prostoru	85
4.19.1	Hodnocení diagnostických úkolů deficitů dílčích funkcí.....	86
4.19.2	Závěr výzkumného šetření – deficity v dílčích funkcích	90
5	REEDUKACE DEFICITŮ DÍLČÍCH FUNKCÍ U VYBRANÉHO VZORKU DĚTÍ.....	92
5.1	Kazuistika č. 1.....	94
5.1.1	Rodinná a osobní anamnéza.....	94
5.1.2	Poznatky z pozorování dítěte před výzkumným šetřením	94
5.1.3	Výsledky diagnostiky dílčích funkcí a doporučená nápravná cvičení	95
5.1.4	Průběh reedukace oslabených dílčích funkcí	98
5.1.5	Stav po cílené reedukaci a komparace výsledků.....	101
5.1.6	Hodnocení reedukace a následná doporučení	102
5.2	Kazuistika č. 2.....	103
5.2.1	Rodinná a osobní anamnéza.....	103
5.2.2	Poznatky z pozorování dítěte před výzkumným šetřením	103
5.2.3	Výsledky diagnostiky dílčích funkcí.....	104
5.2.4	Průběh reedukace oslabených dílčích funkcí	106
5.2.5	Stav po cílené reedukaci a následná doporučení.....	109
5.2.6	Hodnocení reedukace a následná doporučení	110

5.3	Kazuistika č. 3.....	112
5.3.1	Rodinná a osobní anamnéza.....	112
5.3.2	Poznatky z pozorování dítěte před výzkumným šetřením	112
5.3.3	Výsledky diagnostiky dílčích funkcí a doporučená nápravná cvičení	113
5.3.4	Průběh reedukace oslabených dílčích funkcí	115
5.3.5	Stav po cílené reedukaci a následná doporučení.....	118
5.4	Závěr reedukace dílčích funkcí u vybraného vzorku dětí.....	119
	ZÁVĚR	121
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	123
	SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ	126
	SEZNAM PŘÍLOH.....	130

ÚVOD

Během výchovně vzdělávacího procesu v mateřských školách se zaměřujeme na individuální přístup, respektování schopností dětí a na všestranný rozvoj. Podporujeme získané kompetence, které tvoří předpoklad pro další rozvoj osobnosti dítěte. Běžně se v mateřských školách setkáváme s pedagogickou diagnostikou, během které učitel získává průběžné informace o výkonu dítěte a na základě hodnocení zaměřuje výchovně vzdělávací proces.

Tato bakalářská práce se zaměří na děti před nástupem do 1. třídy (dále jen „předškoláci“) a na jejich deficity v dílčích funkcích. V současné době se stále častěji setkáváme s dětmi, které mají odloženou školní docházku. Přípravenost dítěte na školu a problematika školní zralosti je v posledních letech velmi důležitým tématem ve vzdělávání. Školní zralost je totiž jedním z předpokladů připravenosti předškoláka na školu. V mateřských školách se už dlouhá léta školní zralost hodnotí dle Orientačního testu školní zralosti, který vypracoval Jirásek, a také dle průběžného sledování výkonu dítěte.

V posledních letech je v některých mateřských školách běžné pracovat s diagnostikou dílčích funkcí dle metody Sindelarové. Dle Sindelarové (2016) tato diagnostika v předškolním věku předchází poruchám učení a chování ve školním věku. Rozvíjení dílčích funkcí u dětí předškolního věku je velice důležité, jedná se o prevenci specifických poruch učení, které mohou zmírnit školní neúspěch dítěte.¹

Prevenci specifických poruch učení věnujeme pozornost v mateřské škole v Krásném Dvoře již několik let. Na základě diagnostiky dle Sindelarové a vyhodnocení výsledků sestavujeme školní vzdělávací program, snažíme se o prevenci specifických poruch učení a eliminaci odkladů školní docházky.

Hlavním cílem této práce bude zjistit stav jednotlivých dílčích funkcí u předškoláků na začátku školního roku 2021. Dílčí cíl průzkumu bude orientován na zjištění

¹SINDELAROVÁ, B. *Předcházíme poruchám učení: soubor cvičení pro děti v předškolním roce a v první třídě*. 1. vyd. Praha: Portál, 2016, s. 3–5. ISBN 978-80-262-1082-5.

a porovnání úrovně jednotlivých dílčích funkcí před a po použití programu reedukace B. Sindelarové, tak ověříme účinnost této metody.

Bakalářská práce je rozdělena do pěti kapitol. Teoretická část bakalářské práce obsahuje dvě kapitoly, které jsou zpracovány monografickou procedurou s využitím techniky analýzy dokumentů a odborné literatury.

První kapitola shrnuje poznatky o ontogenetickém vývoji dítěte. Autorka nastínila vývoj dítěte v raném věku a podrobně charakterizovala dítě v předškolním věku, které je pro tuto práci stěžejní. Nedílnou součástí této kapitoly je definování pojmu školní zralost a školní připravenost.

Druhá kapitola teoretické části je zaměřena na deficity dílčích funkcí. Autorka definuje termíny dílčí funkce a deficity dílčích funkcí. Podrobně také popisuje screeningovou metodu a možnosti reedukace deficitů dílčích funkcí dle B. Sindelarové.

Stěžejní částí této práce je část výzkumná. Autorka zde prezentuje výsledky šetření deficitů dílčích funkcí u dětí předškolního věku. Základní soubor tvoří 14 dětí předškolního věku, které pravidelně navštěvují mateřskou školu v Krásném Dvoře. Hlavním cílem této práce je zjištění deficitů dílčích funkcí u základního vzorku dětí. Na základě analýzy dat z diagnostiky bude dále vybrán výzkumný vzorek dětí. Dílčím cílem tohoto výzkumu bude porovnání úrovně jednotlivých dílčích funkcí před a po použití programu reedukace B. Sindelarové, a to pouze u výzkumného vzorku dětí. Tento vzorek projde intenzivním reedukačním programem po dobu čtyř měsíců. Reedukace a analýza výsledků šetření budou zpracovány do podoby kazuistických studií, jež ověří, zda došlo ke zlepšení deficitů dílčích funkcí.

TEORETICKÁ ČÁST

1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA – VÝVOJ DÍTĚTE DO KONCE PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

Ontogenetický vývoj člověka začíná oplozením vajíčka spermií a končí smrtí. V této části se okrajově zaměříme na ontogenetický vývoj dítěte do konce předškolního věku. Nastíníme vývoj jedince v raném věku, který je členěn na mnoho období. Tato období jsou specifická řadou změn a jak uvádí Machová (2006), změny, které můžeme pozorovat, jsou dvojího druhu. Jedná se o růstové a vývojové změny, jež mají své charakteristické anatomické a fyziologické zvláštnosti.²

Každý jedinec během celého života prochází řadou změn, ty jsou ovlivněny mnoha faktory a životním obdobím, v němž se jedinec nachází. V každém životní období jedinec prochází psychickým vývojem, který dle Vagnerové (2005) zahrnuje tři dílčí oblasti: biosociální, kognitivní a psychosociální. Tyto oblasti jsou vzájemně propojeny a ovlivňují se. Tento vývoj je ovlivněn dědičnými předpoklady a vnějšími vlivy prostředí, ve kterém se jedinec v daném období nachází.³

Jak uvádí Vacínová, Trpišovská a Farková (2008), *duševní vývoj člověka je plynulý proces plný proměn od nejjednodušší kvality ke stále vyšší formě*.⁴ Tyto proměny je důležité znát a umět posoudit, jak vývoj jedince postupuje v jednotlivých stádiích ontogenetického vývoje a zda odpovídá věkovým zvláštnostem daného období.

²MACHOVÁ, J. *Biologie člověka pro učitele*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 2016, s. 178. ISBN 978-80-246-3357-2.

³VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2005, s. 35. ISBN 80-246-0956-8.

⁴VACÍNOVÁ, M., TRPIŠOVSKÁ, D. a FARKOVÁ, M. *Psychologie*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2008, s. 70. ISBN 978-80-8672-47-1.

V další části této práce nastíníme vývoj jedince v raném věku a hlouběji se zaměříme na charakteristiku dítěte v předškolním věku.

1.1 NÁSTIN VÝVOJE DÍTĚTE V RANÉM VĚKU

1.1.1 PRENATÁLNÍ OBDOBÍ

Prenatální období je prvním důležitým obdobím vývoje jedince. Jak uvádí Vágnerová (2017) nebo jiní autoři, prenatální období trvá 9 kalendářních měsíců –od oplození vajíčka spermií až do narození dítěte. Toto období se člení do tří fází:

- období od oplození do uhnízdění blastocysty,
- embryonální období,
- fetální období.⁵

Všechny tyto fáze jsou potřebné pro budoucí život plodu. Role matky v tomto období je velice důležitá. Dále Vágnerová (2000) uvádí, že „vývoj lidského jedince od jeho početí až do smrti ovlivňují jak dědičné dispozice, tak podněty prostředí, které působí vzájemně“.⁶ Psychický vývoj člověka je ovlivněn jak genetickými faktory, tak vlivem prostředí. Tyto činitele působí na jedince již v embryonálním období, v této době je velmi důležitá role matky, ale i otce budoucího dítěte. Toto tvrzení potvrzuje i kolektiv autorů Vacínová, Trpišovská a Farková (2008). „*Duševní vývoj jedince je*

⁵VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie. Dětství a dospívání*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2017, s. 61. ISBN 978-80-246-2153-1.

⁶VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie dětství, dospělosti, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, s. 16. ISBN 80-7178-308-0.

ovlivněn už v období, kdy se zárodečné buňky v těle budoucích rodičů připravují ke splynutí a početí nového jedince. Tyto zárodečné hmoty by měly být zbaveny všech škodlivin, aby vše, co je v nich zakódováno, bylo dobrým předpokladem pro budoucí duševní život. Alkohol, různé rostlinné látky, chemické jedy jsou cizorodé látky, které se mohou stát škodlivými pro geny.⁷ Mnoho nastávajících rodičů podceňuje toto období a svým rizikovým chováním negativně ovlivňují vývoj plodu a budoucí život svého dítěte. V tomto období je velice důležitá prevence vzniku vrozených vývojových vad nebo zdravotního postižení. O důležitosti role matky v době těhotenství se zmiňoval již J. A. Komenský (1983) ve své publikaci *Informatorium školy mateřské*.⁸ Mnoho nastávajících rodičů si neuvědomuje, že v tomto období je plod velmi aktivní a dokáže reagovat na různé podněty, které na něj působí. Plod reaguje na dotek, pohybuje svým tělem, vnímá zvukové podněty a dokáže matce podat informaci o své libosti či nelibosti. Správný vývoj v prenatálním období je pevný základ pro budoucí vývojové změny.

1.1.2 NOVOROZENECKÉ OBDOBÍ

Novorozenecké období začíná porodem, jak přesněji uvádí Machová (2016), „přestřižením pupečníku a trvá do 28. dne“.⁹ Charakteristickým znakem tohoto období je adaptace na nové podmínky. Dítě se ocitá mimo tělo matky a musí samostatně reagovat na nově vzniklou situaci. Orgány pracují samostatně, dítě samostatně dýchá,

⁷VACÍNOVÁ, M., TRPIŠOVSKÁ, D. a FARKOVÁ, M. *Psychologie*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2008, s. 70. ISBN 978-80-8672-47-1.

⁸KOMENSKÝ, J. A. *Informatorium školy mateřské povinná četba pro pedagogické školy – třídy pro přípravu učitelek mateřských škol*. Praha: SPN, 1983. s. 17.

⁹MACHOVÁ, J. *Biologie člověka pro učitele*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 2016, s. 194. ISBN 978-80-246-3357-2.

přijímá potravu a reguluje tělesnou teplotu. Pomocí smyslových orgánů přijímá informace z reálného života a reaguje pomocí vrozených reflexů.¹⁰

Důležitým vývojovým mechanismem v tomto období je učení, které je závislé na podnětech, jež dítěti matka nabízí. Interakce mezi matkou a dítětem je velmi důležitá. Vágnerová (2017) uvádí, že „*vazba, která se rozvíjí mezi matkou a dítětem po narození, je pokračováním biologické symbiózy a zkušeností získaných v prenatálním období*“.¹¹ Matka je pro dítě zdrojem podnětů, které rozvíjejí pozdější vývoj osobnosti dítěte. U novorozence se rozvíjí sluchové vnímání. Dokáže reagovat na hlas matky a rozlišovat vysoké tóny. Novorozenec vnímá a dokáže reagovat na doteky, změny polohy nebo teplotu. Zrakové vnímání je v tomto období omezeno, dítě vnímá obrysy ve vzdálenosti 20–30 cm.¹²

1.1.3 KOJENECKÉ OBDOBÍ

Kojenecké období trvá od jednoho měsíce do jednoho roku dítěte. Jedná se o období rychlých a prudkých změn. Tento rozvoj bude rozdělen do třech oblastí: somatický vývoj (hrubá a jemná motorika), kognitivní vývoj (vnímání, myšlení, paměť, pozornost, řeč) a sociální vývoj dítěte v kojeneckém věku.

¹⁰VACÍNOVÁ, M., TRPIŠOVSKÁ, D., FARKOVÁ, M. *Psychologie*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2008, s. 70. ISBN 978-80-8672-47-1.

¹¹VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie. Dětství a dospívání*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2017, s. 68. ISBN 978-80-246-2153-1.

¹²(Tamtéž, s. 67)

I. Somatický vývoj jedince

U dítěte dochází převážně k rychlému tělesnému vývoji. V tomto období u dítěte začíná velký vývoj pohybů. Kojenec zvedá hlavičku, „pase koničky“, otáčí se, sedí, leze, začíná s oporou stát a později chodit. Zdokonaluje manipulační schopnosti. Kolem třetího měsíce záměrně uchopuje předměty. Od pátého měsíce rozvíjí koordinaci oko–ruka, dítě si hraje s vlastním tělem, poznává pomocí úst. Okolo devátého měsíce je úchop a manipulace s předměty dokonalejší, kojeneček například úmyslně hází předměty na zem.¹³

II. Kognitivní vývoj kojence

V tomto období dochází k vývoji psychických procesů. Poznávací procesy jsou spojeny s emocionálním prožíváním. Dítě začíná aktivně vyhledávat podněty, tak rozvíjí vnímání. U sluchového vnímání dochází k velkému pokroku. Dítě okolo 3. měsíce hledá zdroj zvuku a hlavičkou se za ním otáčí. Později rozlišuje známé hlasy, vnímá lidskou řeč i zvuky, které samo dítě vydává.¹⁴

Klenková uvádí, že kojenecké období je přípravné stádium vývoje řeči. Dosavadní křik dostává citové zabarvení. Dítě začíná broukat, později žvatlat, okolo desátého měsíce rozumí jednoduchým sloům a kolem jednoho roku vyvozuje první slova.¹⁵

Zrakové vnímání je pomalejší, dítě postupně zaostřuje a předměty zpřesňuje. Asi ve čtvrtém měsíci rozpoznává obličej matky nebo osoby, která o něj

¹³ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie. Dětství a dospívání*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2017, s. 115. ISBN 978-80-246-2153-1.

¹⁴ VACÍNOVÁ, M., TRPIŠOVSKÁ, D. a FARKOVÁ, M. *Psychologie*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2008, s. 72. ISBN 978-80-8672-47-1.

¹⁵ KLENKOVÁ, K. *Logopedie*. 1. vyd. Praha: Grada, 2006, s. 35. ISBN 978-80-247-1110-2.

pečuje. Myšlení je senzomotorické, spojuje smysly s pohybem (když např. dítě vidí hračku a sahá po ní).

III. Sociální vývoj kojence

Rodina podporuje poznávací procesy dítěte pomocí smyslových podnětů, uspokojuje potřeby dítěte, důležité je emocionální uspokojení. V tomto období se také tvoří základ pro učení nápodobou, jak uvádí Vacínová, Trpišovská a Farková (2008). „*Učení nápodobou je nejvýznamnějším mechanismem socializace.*“¹⁶

1.1.4 BATOLECÍ OBDOBÍ

Období batolete trvá od prvního do konce třetího roku dítěte. Je to období intenzivního pohybu, kdy dítě nejistě chodí a jeho chůze je tzv. batolivá. Od nápadného znaku je odvozeno toto vývojové období, jak uvádí Machová (2016).¹⁷

Charakteristickým znakem batolecího období je samostatnost jedince, období vzdoru a častých otázek. Machová (2016) i spousta jiných autorů toto období charakterizují různými typickými znaky, které rozdělíme do třech oblastí stejně jako v období kojeneckém.¹⁸

¹⁶VACÍNOVÁ, M., TRPIŠOVSKÁ, D. a FARKOVÁ, M. *Psychologie*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2008, s. 74. ISBN 978-80-8672-47-1.

¹⁷MACHOVÁ, J. *Biologie člověka pro učitele*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 2016, s. 205. ISBN 978-80-246-3357-2.

¹⁸(Tamtéž, s. 205)

I. Somatický vývoj jedince

Růstové tempo zpomaluje a roční přírůstek dítěte do výšky je přibližně 20 cm. Tělesná hmotnost batolete se zvyšuje. V období batolete se dokončuje prořezávání mléčných zubů. Mezi druhým a třetím rokem se batole zdokonaluje v chůzi a je velmi aktivní, dokáže běhat, skákat, vylézt na židli, zdolávat schody. Dítě v batolecím věku rozvíjí jemnou motoriku. Pohyby rukou a prstů jsou hybnější a dítě začíná samostatně jíst, pít, mýt si ruce a učí se sebeobsluže. Jedná se o období výrazného vývoje motorických dovedností.¹⁹

II. Kognitivní vývoj jedince

Pokračuje zrání nervové soustavy. Batolecím období je typické pro velký rozvoj poznávacích procesů. Pomocí zvýšené samostatnosti při pohybu dítě rozšiřuje okruh podnětů, které na ně působí. Jak uvádí Vágnerová (2017), jedná se o tzv. „symbolickou expanzi do světa“.²⁰ Na dítě působí mnoho podnětů, které jsou zdrojem informací, jež se snaží kategorizovat a dávají mu jistotu a pravidla. Dle Piageta, kterého cituje Vágnerová (2017), se jedná o fázi „symbolického, předpojmového myšlení“²¹, kde symbol lze také chápat jako představu skutečného světa. Batole přemýšlí o tom, co zná (např. symbol auta pro něj znamená konkrétní auto, které mají doma). Později symbol zastupuje skutečnost (např. auto – jakékoliv auto, které má čtyři kola, volant, výfuk atd.). S rozvojem myšlení se rozvíjí i symbolická hra, při níž dítě používá symboly zastupující jiný objekt. Výrazně se rozvíjí explicitní paměť. Batole si dobře zapamatuje to, co vidělo, prožilo, co ho

¹⁹(Tamtéž, s. 206)

²⁰VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie. Dětství a dospívání*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2017, s. 124. ISBN 978-80-246-2153-1.

²¹PIAGET, J. In: VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie. Dětství a dospívání*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2017, s. 126. ISBN 978-80-246-2153-1.

zaujalo, nebo zážitek spojený s city. Paměť a symbolické uvažování úzce souvisí s rozvojem slovní zásoby. Jak uvádí Klenková (2006), batolecí období je obdobím rozvoje vlastní řeči, dále jej rozděluje do čtyř období. Prvním obdobím vlastní řeči je stádium emocionálně-volní. Verbální sdělení je jednoslovné, ale má komplexní význam. Dítě jedním slovem dokáže vyjádřit několik vět. Klenková uvádí příklad slova „pá“, dítě jím může vyjádřit radost, že půjde ven, nebo i smutek, že odchází blízká osoba. Dalším stádiem je asociačně-reprodukční vývoj řeči, kdy dítě začíná konkrétně pojmenovávat věci kolem sebe a později dochází k prudkému rozvoji řeči. Kolem třetího roku dítěte přichází fáze logických pojmů a intelektualizace řeči. Dítě si osvojuje nová slova a základy gramatiky.²²

IV. Emocionální vývoj

Emoční projevy snadno vznikají i zanikají. Jsou lehce ovlivnitelné a rychle se střídají. Mezi druhým a třetím rokem dokáže batole diferencovaně reagovat na různé situace a emočně se projevit. Jedná se o období sebeuvědomování, kdy dítě dokáže reagovat v afektu hněvem nebo vztekem. Pro toto období je velmi typickým znakem negativismus, kdy dítě reaguje na příkazy opačně a odmítá pomoc druhého. Objevují se také první pocity studu při nepřiměřené reakci nebo projevy lítosti.²³

V. Sociální vývoj

Socializace probíhá v kruhu rodiny. Dítě se postupně osamostatňuje a odpoutává od matky. Učí důvěřovat sobě samému a prosazuje svoji osobnost. Rozšiřují se sociální vztahy (babička, tety apod.), dítě poznává nové lidi. V tomto období má také první kontakty s vrstevníky. Okolo

²²KLENKOVÁ, K. *Logopedie*. 1. vyd. Praha: Grada, 2006, s. 36. ISBN 978-80-247-1110-2.

²³VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie. Dětství a dospívání*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2017, s. 146–149. ISBN 978-80-246-2153-1.

druhého roku si děti hrají vedle sebe, ale nespolupracují. Během třetí roku si děti hrají společně (např. „kolo, kolo mlýnský“).²⁴

Jedním z dalších velmi významných období vývoje dítěte je předškolní věk. Ten zahrnuje široké vývojové období, které bude charakterizováno v samostatné podkapitole teoretické části této práce.

²⁴VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie. Dětství a dospívání*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2017, s. 126-128. ISBN 978-80-246-2153-1.

1.2 CHARAKTERISTIKA DÍTĚTE V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU

Předškolní věk je poměrně široké vývojové období, začíná od tří let věku a končí 6. rokem dítěte nebo nástupem do základní školy. Můžeme ho považovat za nejzajímavější vývojové období člověka. U dítěte dochází k nejintenzivnějšímu růstu a vývoji, dítě se naučí víc než v jakémkoli dalším srovnatelně dlouhém období svého života. Učí se především prožitou zkušeností, toto období je někdy nazýváno obdobím hry, která je pro dítě v tomto věku typická.²⁵

Na počátku tohoto období začínají děti navštěvovat mateřskou školu, která jim zajišťuje formální i neformální vzdělávání a rozvíjí jejich kompetence a schopnosti. Na konci tohoto období by dítě mělo být zralé a připravené na nástup do základní školy. Charakteristické znaky a vývoj jednotlivých oblastí rozdělíme do několika částí.

1.2.1 SOMATICKÝ VÝVOJ

Pohybové dovednosti v tomto období jsou různorodé. Na počátku období je dítě nemotorné, často v důsledku nepozornosti dochází k úrazům. Postupem ale dochází ke zdokonalování pohybové koordinace. Chůze po schodišti je plynulá, pohyby jsou přesnější a plynulejší. Dítě je v tomto období velmi pohybově aktivní, převážná část her je spojena s pohybem. Dítě je rychlejší, obratnější – získává nové pohybové dovednosti (např. jízda na kole, brusle, lyže, plavání, překážky, prolézačky apod). Výborná

²⁵BEDNÁŘOVÁ, J., DANDOVÁ, E. a kol. *Školní zralost a její diagnostika*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Dr. Josef Raabe s.r.o. 2017. s. 25. ISBN 978-7496-319-3.

pohybová koordinace se projevuje i v oblasti sebeobsluhy. Dítě se dokáže samostatně svléknout, obléct, uklidit své věci, zavázat si tkaničky apod.²⁶

Dochází také k velkému rozvoji jemné motoriky, jak uvádí Bednářová a Šmardová (2015), dítě pomocí hry zdokonaluje pohyby ruky a zápěstí. Při zapojování do rukodělných činností pracuje přesně, pečlivě a obratně. Pracuje se stavebnicemi, mozaikou, puzzle a hraje si s různými materiály. Na konci tohoto období se upřesňuje lateralita, tzn. funkční převaha jedné z hemisfér, která řídí párové orgány (oko, ucho, ruka, noha).²⁷

Rozvoj motorických dovedností v předškolním věku je důležitý především pro budoucí výuku psaní. V tomto období se rozvíjí kresba. Z původního hlavonožce se postupně stává lidská postava. Dítě rozvíjí grafomotorické schopnosti, zdokonaluje koordinaci ruka–oko, což je nesmírně důležité pro budoucí psaní. Úroveň hrubé a jemné motoriky by měla být na dobré úrovni. Dítě předškolního věku má mít základy pro psaní – správné držení tužky, uvolněná ruka a zápěstí, správný sed a dostatečný přítlak na tužku. Na konci tohoto věku by dítě mělo vybarvovat bez přetahování, zvládat obkreslit nebo dokreslit obrázek. Jak uvádí Jucovičová (2014), neuvolněná ruka, nesprávný úchop tužky či špatné sezení může u dětí vyvolat nejenom nechuť kreslit, ale také způsobit vznik specifických poruch učení.²⁸

Jednou z dalších oblastí, která se rozvíjí v předškolním období, je oblast kognitivní. Kognitivní vývoj bude rozdělen do několika částí.

²⁶BEDNÁŘOVÁ, J., DANDOVA, E. a kol. *Školní zralost a její diagnostika*. 1. vyd. Praha: Raabe. 2017. s. 26. ISBN 978-7496-319-3.

²⁷BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Diagnostika dítěte předškolního věku. Co by mělo dítě umět ve věku od 3 do 6 let*. 2. vyd. Brno: Albatros, 2015. s. 6. ISBN 978-80-266-0658-1.

²⁸JUCOVIČOVÁ, D., ŽÁČKOVÁ, H. *Je naše dítě zralé na vstup do školy?* 1. vyd. Praha: GRADA PUBLISHING, a.s. 2014. s. 95. ISBN 978-80-247-4750-7.

1.2.2 KOGNITIVNÍ VÝVOJ

Vývoj poznávacích procesů u dětí předškolního věku je zaměřen na nejbližší svět a poznání sebe sama. Kognitivní vývoj zahrnuje vnímání, pozornost, paměť, myšlení, řeč, představivost, fantazii aj. Rozvoj těchto funkcí je základem schopnosti učit se. Jak uvádí Jucovičová a Žáčková (2014), na konci předškolního období by dítě mělo mít dostatečně rozvinuté kognitivní schopnosti, které jsou předpokladem se učit číst, psát i počítat.²⁹

V následující části rozdělíme poznávací procesy a uvedeme krátkou charakteristiku typickou pro toto období. Zaměříme na vývoj myšlení a řeči, vývoj paměti a pozornosti, podrobně charakterizujeme vývoj vnímání, které ještě rozdělíme na vnímání sluchové, zrakové nebo prostorové.

Vývoj myšlení a řeč

Rozvoj myšlení a řeči je velice prudký. Z egocentrického myšlení pomalu přechází k myšlení názornému, konkrétnímu, později předlogickému. Přemýšlí o předmětech, které zná a vidí, se kterými může manipulovat nebo má s nimi spojenou zkušenost. Názorné myšlení je nepřesné, zkreslené, předmět vnímá jako celek a detailů si nevšímá. V opačném případě zase dítě vnímá detail (není v danou chvíli podstatný) a celek mu uniká. Vývoj myšlení je ovlivněn bohatě rozvinutou fantazií, která je proto období charakteristická. O toto tvrzení se opírá i Říčan, kterého cituje Jucovičová (2014), ten toto období nazývá „*kouzelným světem předškoláka*“. Dále uvádí, že představivost a fantazie prolíná život předškoláka v každodenních činnostech, ovlivňuje jeho myšlení a upravuje realitu dle svých přání.³⁰

²⁹JUCOVIČOVÁ, D., ŽÁČKOVÁ, H. *Je naše dítě zralé na vstup do školy?* 1. vyd. Praha: GRADA PUBLISHING, a.s. 2014. s. 12. ISBN 978-80-247-4750-7.

³⁰JUCOVIČOVÁ, D., ŽÁČKOVÁ, H. *Je naše dítě zralé na vstup do školy?* 1. vyd. Praha: Grada, 2014. s. 14. ISBN 978-80-247-4750-7.

Dítě v předškolním věku tedy používá myšlení pojmové, konkrétní, názorné a je schopno jednoduchých logických operací. Jedná se o tzv. prelogické myšlení, při kterém si dítě vytváří první početní představy, ty jsou důležité pro budoucí výuku počítání.³¹

S vývojem myšlení úzce souvisí i vývoj řeči. Dítě mluví o tom, na co myslí, přemýšlí o tom, o čem mluví. Pro dítě v předškolním věku je velice důležité podnětné prostředí a kvalitní řečový vzor. Klenková (2006) uvádí, že na přelomu 3. a 4. roku dítě vyjadřuje své myšlenky, toto období pak označuje jako „*intelektualizaci řeči*“. Dítě si osvojuje nová slova, aktivně tvoří nová slova a prudce mu roste slovní zásoba. Dítě řeč využívá k navazování sociálních kontaktů při začleňování do skupiny v mateřské škole. Rozvojem slovní zásoby se rozvíjí myšlení.³²

Předpokladem pro dobré zvládnutí učiva je, že je dítě schopné se dorozumívat a jeho řeč je kvalitní. Dítě musí umět naslouchat, dokázat se vyjadřovat a reagovat na slyšené instrukce. Kvalita řeči úzce souvisí s úrovní myšlení. Slovní zásoba by měla být rozvinutá dle věku dítěte. Dítě by se mělo vyjadřovat gramaticky správně.³³

Vývoj paměti a pozornost

U dětí dochází k dozrání centrální nervové soustavy, paměť se zlepšuje a schopnost koncentrace pozornosti je vyšší. Dle Vágnerové (2017) úroveň paměti a ostatních poznávacích schopností souvisí se zkušeností dítěte. Dítě zvyšuje kapacitu paměti a rychleji si zapamatuje nové informace.³⁴

³¹(Tamtéž, s. 15)

³²KLENKOVÁ, J. *Logopedie*. 1. vyd. Praha: Grada, 2006, s. 36–37. ISBN 978-80-247-1110-2.

³³BEDNÁŘOVÁ, J., DANDOVÁ, E. a kol. *Školní zralost a její diagnostika*. 1. vyd. Praha: Raabe. 2017. s. 25–27. ISBN 978-7496-319-3.

³⁴VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie. Dětství a dospívání*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2017, s. 202. ISBN 978-80-246-2153-1.

Jak uvádí Bednářová (2017), paměť v předškolním období je převážně bezděčná. Dítě zaměří pozornost na to, co jej zaujalo, co jej baví, nebo na to, co je spojeno s emocionálním prožíváním (zajímavé, pestré a nápadité činnosti). Kolem pátého roku převažuje paměť mechanická. Dítě si informace pamatuje na základě mechanického opakování (dětské říkanky, písničky apod.). Paměť je převážně konkrétní, dítě si lépe zapamatuje konkrétní situaci či událost než verbální popis. Paměť převažuje krátkodobá, až v pozdějším věku (5.–6. rok) nastupuje paměť dlouhodobá. Dítě záměrně dokáže udržet pozornost 10 minut. Dokáže si vědomě zapamatovat např. pravidla her, názvy předmětů (geometrické tvary) nebo citově zabarvené situace. Logická paměť přichází až před nástupem do základní školy, kdy dítě začíná propojovat informace na základě logických vztahů a souvislostí.³⁵

Jak jsme již uvedli výše, paměť úzce souvisí s pozorností. Dle Jucovičové a Žáčkové (2014) je schopnost zapamatování si informací podmíněna schopností koncentrace pozornosti. Čím je koncentrace pozornosti kvalitnější a záměrnější, tím více je dítě schopno si zapamatovat nové poznatky. Koncentrace má veliký význam v krátkodobé paměti, dítě si během pár vteřin musí dokázat zapamatovat informace a následně je v praxi použít. Pokud dítě nemá schopnost koncentrace pozornosti, není schopno si zapamatovat nové informace a učit se.³⁶

Na konci předškolního věku a ve školním věku je však třeba, aby pozornost byla cílená a ovlivňována vůlí. Dítě musí „dávat pozor“ a sledovat průběh výuky.³⁷

³⁵BEDNÁŘOVÁ, J., DANDOVIČOVÁ, E. a kol. *Školní zralost a její diagnostika*. 1. vyd. Praha: Raabe, 2017. s. 31. ISBN 978-7496-319-3.

³⁶JUCOVIČOVÁ, D., ŽÁČKOVÁ, H. *Je naše dítě zralé na vstup do školy?* 1. vyd. Praha: Grada, 2014. s. 17. ISBN 978-80-247-4750-7.

³⁷BEDNÁŘOVÁ, J., DANDOVIČOVÁ, E. a kol. *Školní zralost a její diagnostika*. 1. vyd. Praha: Raabe, 2017. s. 31. ISBN 978-7496-319-3.

Vývoj vnímání

Vnímání na začátku předškolního období je povrchní a nepřesné, můžeme konstatovat, že vnímá pouze celek objektu a nevšímá si detailů. Postupně začíná vnímat podobnosti a rozdíly pomocí působení smyslových orgánů. Jak uvádí Jucovičová a Žáčková (2014), rozvoj smyslového vnímání je ovlivněn rozvojem centrální nervové soustavy a propojením motorických funkcí, které jsou důležitým předpokladem pro budoucí rozvoj čtení, psaní a počítání. V tomto období je dítě velice aktivní. Manipuluje s předměty, objekty a samo vyhledává a do vnímání promítá také svá přání a city.³⁸

Úroveň zrakového a sluchového vnímání by měla být na vysoké úrovni. Učitel veškeré informace předává verbálně nebo ukazuje. Pro výuku čtení a psaní je zraková a sluchová percepce nezbytná. Dítě by mělo být schopné analyzovat a syntetizovat. Základy pravolevé orientace jsou nezbytnou schopností, kterou by dítě v předškolním věku mělo ovládat.³⁹

V této části se zaměříme na rozvoj smyslového vnímání, který rozdělíme do několika částí.

I. Zrakové vnímání

Zrakové vnímání se zpřesňuje, dítě začíná vnímat detaily objektu. Záměrně soustřeďuje svou pozornost na daný objekt a vnímá jeho odlišnosti. Bednářová tuto schopnost označuje jako vnímání figury a pozadí. Později je dítě schopno vnímat a uvědomovat si polohu předmětu v prostoru a vytvářet si základy pravolevé orientace.⁴⁰

³⁸JUCOVIČOVÁ, D., ŽÁČKOVÁ, H. *Je naše dítě zralé na vstup do školy?* 1. vyd. Praha: Grada, 2014. s. 18. ISBN 978-80-247-4750-7.

³⁹BEDNÁŘOVÁ, J., DANDOVÁ, E. a kol. *Školní zralost a její diagnostika.* 1. vyd. Praha: Raabe, 2017. s. 31. ISBN 978-7496-319-3.

⁴⁰BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Diagnostika dítěte předškolního věku. Co by mělo dítě umět ve věku od 3 do 6 let.* 2. vyd. Brno: Albatros, 2015. s. 14. ISBN 978-80-266-0658-1.

Na konci tohoto období by dítě mělo být schopné analyzovat a syntetizovat zrakem. Tato schopnost je velice důležitá pro budoucí čtení. Dítě se učí orientovat zrakem po řádcích (zleva doprava). Trénink zrakového vnímání je v předškolním věku velice důležitý, dítě v této době může trénovat pomocí různých her (skládačky, puzzle aj.), učí se orientovat v prostoru (cesta bludištěm, orientace v budově aj.). Bednářová (2015) ve své publikaci přehledně rozdělila oblasti zrakového vnímání, které je velice důležité během předškolního věku rozvíjet. Jedná se o oblasti: vnímání barev, vnímání figury na pozadí, optická diferenciacce, vnímání části a celku (optická analýza a syntéza), oční pohyby a zraková paměť. Dále uvádí, že „oslabení jedné oblasti se často promítne do oblastí dalších“.⁴¹ O toto tvrzení se opírá také Sindelarová (2016), která se ve své diagnostice deficitů dílčích funkcí zaměřuje na tuto oblast. Kromě zrakového vnímání se u dětí rozvíjí i sluchové vnímání.⁴²

II. Sluchové vnímání

Sluch významným podílem ovlivňuje vývoj řeči. Sluchem dítě dokáže rozlišit některé hlásky, i když nezná písmena. Dokáže určit, zda jsou slova shodná nebo rozdílná. Dítě v předškolním věku záměrně naslouchá a postupně diferencuje rozličné zvuky. Na konci tohoto období by dítě mělo dokázat vyslechnout si příběh. Postupně se rozvíjí sluchová analýza a syntéza, která je dokončena až po nástupu do základní školy. Pro budoucí čtení a psaní je zásadní schopnost vnímat a poznávat rytmus slov, dokázat je členit na slabiky a slyšet jednotlivé hlásky ve slově. Dítě by mělo sluchově

⁴¹BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Diagnostika dítěte předškolního věku. Co by mělo dítě umět ve věku od 3 do 6 let.* 2. vyd. Brno: Albatros, 2015. s. 15. ISBN 978-80-266-0658-1.

⁴²SINDELAROVÁ, B. *Předcházíme poruchám učení.* 6. vyd. Praha: PORTÁL, 2016. s. 8. ISBN 978-80-262-1082-5.

diferenciovat – tzn. rozlišit krátké a dlouhé samohlásky apod. V předškolním věku je tedy velice důležité trénovat fonematický sluch.⁴³

III. Vnímání prostoru

Senzomotorické vnímání je základ pro prostorové představy a pojmenování prostorových vztahů. Dle Bednářové (2015) dítě nejprve chápe pojmy nahoře a dole, později přidává pojmy vzadu a vepředu a na konci tohoto věku dokáže rozlišit pojem vpravo a vlevo. Oslabení prostorového vnímání v předškolním věku má negativní dopad na učení ve školním věku. Děti mohou mít problémy s orientací při čtení textu, přepisu textu, dále potíže při sebeobsluze apod.⁴⁴

Kognitivní vývoj v předškolním období je pro dítě velice významný, ale nesmíme zapomenout, že dítě se v tomto věku vyvíjí i v oblasti sociální. V následující podkapitole se podíváme na vývoj emocionality, sociální dovednosti nebo socializaci dítěte v tomto období.

1.2.3 SOCIÁLNÍ VÝVOJ

S nástupem do mateřské školy získává dítě nové sociální kontakty a rozšiřuje si sociální vztahy s dospělými a vrstevníky. Prostředí mateřské školy můžeme považovat za druhé socializační prostředí, do kterého se dítě dostává a osvojuje si sociální

⁴³JUCOVIČOVÁ, D., ŽÁČKOVÁ, H. *Je naše dítě zralé na vstup do školy?* 1. vyd. Praha: Grada, 2014. s. 61–62. ISBN 978-80-247-4750-7.

⁴⁴BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Diagnostika dítěte předškolního věku. Co by mělo dítě umět ve věku od 3 do 6 let.* 2. vyd. Brno: Albatros, 2015. s. 21. ISBN 978-80-266-0658-1.

dovednosti. Do tří let věku bylo jeho socializační prostředí pouze rodina a nejbližší okolí. Nyní získává nové společenské role a musí se dokázat podřídit autoritě pedagoga a respektovat ostatní děti. Jak uvádí Jucovičová (2014), „*dítě se v rámci mateřské školy učí novým sociálním dovednostem, především kooperaci s ostatními*“.⁴⁵

Sociální dovednosti se získávají pomocí sociálního učení. V kontaktu s vrstevníky a cizími lidmi si dítě osvojuje způsoby chování, učí se orientovat ve vztazích a komunikovat s ostatními. Dle Bednářové (2015) má v sociálním učení největší význam nápodoba a upevňování způsobu chování. Rodiče dítěte jsou primární modely chování. Bednářová přehledně definuje sociální dovednosti, které si dítě na základě sociálního učení osvojuje, patří mezi ně:

- verbální a neverbální komunikace,
- přiměřené reagování na nově vzniklé situace,
- adaptace na nové prostředí, do kterého se dítě dostává,
- sebeovládání a porozumění vlastním i cizím pocitům,
- porozumění chování druhých lidí,
- sebehodnocení a objektivní sebepojetí.⁴⁶

Emoční vývoj u dětí v předškolním věku je stabilnější a vyrovnanější než v období batolecím. Děti předškolního věku bývají pozitivně laděné a dle Vágnerové (2007) ubývá negativních emočních reakcí. Děti bývají veselé a rozvíjí se smysl pro humor. Pro toto období je typický rozvoj emoční inteligence (dítě chápe své pocity, dokáže se vcítit do prožitků jiných lidí a oddálit své vlastní uspokojení a potřeby).⁴⁷

⁴⁵JUCOVIČOVÁ, D., ŽÁČKOVÁ, H. *Je naše dítě zralé na vstup do školy?* 1. vyd. Praha: Grada, 2014. s. 21. ISBN 978-80-247-4750-7.

⁴⁶BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Diagnostika dítěte předškolního věku. Co by mělo dítě umět ve věku od 3 do 6 let.* 2. vyd., Brno: Albatros, 2015. s. 55. ISBN 978-80-266-0658-1.

⁴⁷VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie pro obor speciální pedagogika předškolního věku.* Liberec: Technická Univerzita v Liberci, 2007. s. 90. ISBN 978-80-7372-213-5.

Jak jsme již uvedli výše, rodina je pro dítě modelem různých sociálních rolí a dítě ovlivňuje. Na konci toho období ale dítě vázanost na rodinu postupně uvolňuje a můžeme říct, že se připravuje na život ve společnosti.

Sociální vývoj je poslední oblastí, ve které se dítě v předškolním období rozvíjí. Úkolem pedagogů v mateřských školách je kultivovat dítě ve všech jeho oblastech a podporovat celkový rozvoj dítěte, který směřuje k dalšímu vzdělávání. Některé děti ale mohou mít v určitých oblastech problémy, jejich zrání je nerovnoměrné nebo je percepce opožděna. To vše může zapříčinit specifické poruchy učení, které se mohou projevit při budoucím nácviu čtení, psaní či počítání. Z tohoto důvodu je vždy důležité posoudit školní zralost dítěte, případě zvážit odložení školní docházky. V další části této práce budou vymezeny pojmy, jako je školní zralost, školní připravenost a odklad školní docházky.

1.3 VYMEZENÍ POJMU ŠKOLNÍ ZRALOST A ŠKOLNÍ PŘIPRAVENOST

Mateřská škola připravuje dítě na přechod do základní školy. Nástup do školy je důležitým sociálním mezníkem, dítě získává nové sociální role a stává se školákem. Hlavním předpokladem pro úspěšné vstoupení do první třídy základní školy je školní zralost a školní připravenost dítěte. Školní nezralost dítěte může způsobit neurotizaci z neúspěchu nebo specifické poruchy učení, které mohou vznikat z nedostatečného rozvoje dílčích funkcí. Do školy by měly přicházet děti, které jsou dostatečně zralé a připravené na požadavky výuky v 1. třídě. V této kapitole si charakterizujeme tyto dva termíny.

1.3.1 ŠKOLNÍ ZRALOST

V odborné literatuře je školní zralost definována mnoha způsoby. Jucovičová a Žáková (2014) citují Hartla a Hartlovou (2009). „Školní zralost bývá definována jako způsobilost dítěte k absolvování školní výuky. Předpokládá určitou úroveň rozvoje jazyka a myšlenkových operací, schopnost aktivní pozornosti a soustředění a určitou úroveň sociálních dovedností.“⁴⁸ Dle Bednářové (2015) můžeme školní zralost vymezit jako dosažený stupeň vývoje v oblasti fyzické, mentální, emocionální nebo sociální, kdy hlavním předpokladem školní zralosti je, že dítě je schopné se účastnit výchovně-vzdělávacího procesu. Dále poukazuje na důležitost rozvoje v oblasti tělesného vývoje a zdravotního stavu, adekvátní úroveň kognitivních funkcí, pracovní předpoklady, návyky nebo zralost v oblasti emocionálně-sociální.⁴⁹

Jucovičová (2014) předpokládá, že dítě má určitou úroveň rozvoje v oblasti jazyka a myšlenkových operací, je aktivně pozorné, dokáže se soustředit a má sociální dovednosti.⁵⁰

Jedním z dalších autorů, kteří charakterizují školní zralost, je Vágnerová, která odlišuje školní zralost a školní připravenost. Uvádí, že školní zralost je podmíněna biologickým zráním, které se projevuje několika způsoby: „*změnou celkové reaktivity,*

⁴⁸JUCOVIČOVÁ, D., ŽÁČKOVÁ, H. *Je naše dítě zralé na vstup do školy?* 1. vyd. Praha: Grada, 2014. s. 24. ISBN 978-80-247-4750-7.

⁴⁹BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Školní zralost. Co by mělo umět dítě před vstupem do školy.* 2. vyd. Praha: Albatros, 2015, s. 2. ISBN 978-80-266-0793-9.

⁵⁰JUCOVIČOVÁ, D., ŽÁČKOVÁ, H. *Je naše dítě zralé na vstup do školy?* 1. vyd. Praha: Grada, 2014. s. 24. ISBN 978-80-247-4750-7.

emoční stability a odolnosti vůči zátěži, rozvojem motorické koordinace, ale i změnou zpracování informací a způsobu uvažování“.⁵¹

Každý z autorů nahlíží na školní zralost trochu jinak, ale v základu se shodují. Školní zralost je tedy dosažená úroveň dítěte, která mu umožňuje zvládat požadavky školy. Dítě opouští svět her a jedním z hlavních předpokladů školní zralosti je, že dítě je schopné učit se novým věcem (číst, psát, počítat). Dosažení určitého stupně rozvoje dítěte závisí na zrání centrální nervové soustavy a vlivu vnějšího prostředí. Jak někteří autoři uvádějí, školní zralost úzce souvisí se školní připraveností. Školní připravenost je také jeden z předpokladů, aby dítě zvládlo nároky školy.

1.3.2 ŠKOLNÍ PŘIPRAVENOST

Vstup dítěte do 1. třídy základní školy je pro dítě velkou neznámou. Do školy se sice těší, ale netuší, jaké nároky škola bude mít. Jeho představy jsou nereálné. Vstupem do školy dítě opouští svět her a fantazie a přechází do reálného světa plného povinností, učení, respektování pravidel a norem ve společnosti a odloučení od vlivu rodiny.

Školní připravenost můžeme dle Bednářové (2017) definovat jako „*aktuální stav rozvoje osobnosti dítěte ve všech jeho důležitých oblastech, který je předpokladem pro bezproblémové zvládnutí školní práce, a to jak po stránce fyzické, duševní, tak zejména i po stránce sociální*“.⁵² Jedná se tedy o potřebné kompetence, které se rozvíjí učením. Bednářová a Dandová (2017) dále uvádějí, že je důležité u dítěte sledovat celkový stav,

⁵¹VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie pro obor speciální pedagogika předškolního věku*. Liberec: Technická Univerzita v Liberci, 2007. s. 108. ISBN 978-80-7372-213-5.

⁵²BEDNÁŘOVÁ, J., DANDOVÁ, E. a kol. *Školní zralost a její diagnostika*. 1. vyd. Praha: Raabe, 2017. s. 12. ISBN 978-7496-319-3.

a to po stránce zdravotní, fyzické, psychické, sociální i citové. Školní zralost a školní připravenost jsou tedy nezbytným předpokladem dítěte úspěšně zvládat nároky školy. V následující části si charakterizujeme jednotlivé stránky školní zralosti a připravenosti.

Fyzická zralost a připravenost

Fyzická připravenost zahrnuje zdravotní a fyzický stav dítěte, který posuzuje praktický lékař. Dítě by růstem a fyzickými předpoklady mělo odpovídat věku šesti let. Jedním z předpokladů fyzické připravenosti je započetí druhé dentice (výměna mléčného chrupu) a „prodlužování končetin“. Na konci předškolního věku dochází u dětí k výraznému růstu, dětem se prodlužují končetiny, zatímco hlava roste pomaleji. Pro hodnocení tohoto znaku se používá tzv. filipínská míra, kdy si dítě má pravou rukou přes hlavu dosáhnout na levé ucho. Jedním z dalších předpokladů, které Bednářová (2017) uvádí, je přiměřená unavitelnost. Dítě by po fyzické a psychické zátěži nemělo být příliš unavené a mělo by zvládat požadavky školy. Pro nástup do základní školy je také velmi významný celkový zdravotní stav. Dítě by mělo být celkově zdravé a neměly by se u něj vyskytovat časté chronické nemoci, které by způsobily velkou absenci ve škole.⁵³

Psychická zralost a připravenost

Psychická zralost dítěte je dána zráním centrální nervové soustavy, která ovlivňuje kognitivní složku dítěte (vnímání, myšlení, pozornost, řeč aj.) spolu s působením prostředí. V předškolním věku je velice důležité tuto stránku osobnosti rozvíjet a nabízet dítěti dostatečné podněty k jeho rozvoji. Psychická zralost dítěte je individuální, tzn. u každého dítěte probíhá jinak a v jiném časovém období. Některé děti dokážou analyzovat slova na jednotlivé hlásky na konci předškolního období, některé děti až při nástupu do 1. třídy základní školy.⁵⁴

⁵³BEDNÁŘOVÁ, J., DANDOVÁ, E. a kol. *Školní zralost a její diagnostika*. 1. vyd. Praha: Raabe, 2017. s. 12. ISBN 978-7496-319-3.

⁵⁴(Tamtéž, s. 13.)

Psychická zralost u dítěte v předškolním věku by měla být ve všech jeho kognitivních funkcích. Pedagogové mateřských škol by měli rozvoj těchto funkcí sledovat a v případě deficitu rozvíjet. Diagnostiku v oblasti deficitů kognitivních funkcí můžeme uskutečnit dle programu B. Sindelarové, která se zaměřuje na školní zralost dětí v předškolním věku. Program „*Předcházíme poruchám učení*“ dle B. Sindelarové (2016) bude podrobně charakterizován v této práci.⁵⁵

Dítě by na konci předškolního věku mělo mít kognitivní předpoklady, které byly charakterizovány v předchozí kapitole.

Sociální a citová zralost a připravenost

Hlavním projevem sociální a citové připravenosti dítěte je schopnost odloučit se od rodičů během školní docházky, kde dítě je odkázáno samo na sebe. Jedním z dalších předpokladů sociální zralosti je respektování autority dospělého (pedagoga), přizpůsobení se skupině a schopnost dítěte spolupracovat. Dítě musí regulovat své projevy chování, vyrovnat se s případným neúspěchem, dodržovat pravidla a normy. Dítě musí být připraveno také po stránce pracovní. Mělo by být schopné dokončit zadaný úkol, i když pro něj není zajímavý, a dokázat se motivovat pro školní práci. Na konci předškolního období by dítě mělo umět přijmout novou sociální roli a zapojit se do běžného chodu instituce.⁵⁶

V období dosažení šesti let věku by dítě mělo být zralé a připravené na vstup do základní školy. Jak jsme zmiňovali už výše, školní zralost a připravenost souvisí se zráním centrální nervové soustavy a vliv má také prostředí, ve kterém se dítě nachází. Pokud u dítěte dojde během vývoje ke zpomalení v některé z jeho oblastí, mohou rodiče dítěte požádat o odklad školní docházky. Na posouzení školní zralosti a připravenosti se podílí pediatr, učitelé mateřské školy, pedagogicko-psychologická poradna, speciální

⁵⁵SINDELAROVÁ, B. *Předcházíme poruchám učení: soubor cvičení pro děti v předškolním roce a v první třídě*. 1. vyd. Praha: Portál, 2016, ISBN 978-80-262-1082-5.

⁵⁶SINDELAROVÁ, B. *Předcházíme poruchám učení: soubor cvičení pro děti v předškolním roce a v první třídě*. 1. vyd. Praha: Portál, 2016, ISBN 978-80-262-1082-5.

pedagogické centrum nebo psycholog. Ti vyhodnotí, zda je dítě připravené na vstup do základní školy.

Školní zralost a připravenost posuzují také učitelé mateřských škol, kteří s dětmi pracují. V některých mateřských školách používají ke zjištění úrovně školní zralosti např. následující metody: Jiráskův test školní zralosti, Zkouška laterality, program Předcházíme poruchám učení od B. Sindelarové aj. V další části práce se zaměříme na program Předcházíme poruchám učení, který byl použit v praktické části této práce. Hlavním cílem pedagogů v mateřských školách je komplexní rozvoj osobnosti dítěte. Na základě výše uvedené diagnostiky lze již v předškolním věku analyzovat úroveň dílčích funkcí, které mohou ovlivnit budoucí nácvik čtení, psaní a počítání, a předcházet tak specifickým poruchám učení a chování.

2 DÍLČÍ FUNKCE A DEFICITY DÍLČÍCH FUNKCÍ

Na začátku si musíme položit otázku: „Co to jsou dílčí funkce?“. Dílčí funkce jsou základní schopnosti, které umožňují diferenciaci a rozvoj vyšších psychických funkcí, jako jsou řeč a myšlení.⁵⁷

Ficová (2020), která se opírá o Sindelarovou, přirovnává dílčí funkce k základům domu. Každý dům musí mít pevné základy, na kterých se dá dobře stavět. Stejně tak je to i u dítěte. Pokud chceme, aby se u dítěte dobře rozvíjely jeho schopnosti a dovednosti, musí mít pevné základy již od narození. „*Tak jako se nedá bez dobrých základů postavit dobrý dům, bez dobře rozvinutých dílčích funkcí se nedá vybudovat, vychovat dobře a pohodově žijící, vnímající a myslící člověk.*“⁵⁸ Člověk se učí od narození. Období od narození do nástupu do školy je velice důležitým obdobím v životě dítěte. Během této krátké doby se dítě mnohem naučí, „nasává jako houba“ informace a díky zkušenostem, které převážně uskutečňuje hrou, rozvíjí své základní schopnosti. Rozvoj schopností závisí na předpokladech a prostředí výchovy dítěte v prvních letech jeho života.

Do českého podvědomí lépe uvedla pojem deficitu dílčích funkcí Věra Pokorná, jež interpretuje německé odborníky, kteří se počátkem sedmdesátých let 20. století o tuto problematiku zajímali. Jak uvádí Pokorná, termín deficitu dílčích funkcí zavedl J. Graichen, a to pod pojmem „*Teilleistungsschwächen*“. Pojem definuje jako „*snížení výkonu jednotlivých faktorů nebo prvků v rámci většího funkčního systému, který je*

⁵⁷SINDELAROVÁ, B. *Předcházíme poruchám učení*. 6. vyd. Praha: Portál, 2016. s. 8. ISBN 978-80-262-1082-5.

⁵⁸FICOVÁ, L. T. *Hry na rozvoj dílčích funkcí u dětí*. Praha: Grada, 2020. s. 10. ISBN 978-80-271-1045-2.

nezbytný ke zvládnutí určitých komplexních procesů adaptace“.⁵⁹ Dle výsledků výzkumu, který byl v německých zemích uskutečněn, se ukázalo, že existuje velké množství cerebrálních poškození různého rozsahu, které se projevují jako nedostatky v psychických funkcích a ovlivňují rozvoj dítěte v oblastech poznávacích a adaptačních procesů.

Pojem deficitů dílčích funkcí je spojen převážně s prevencí specifických poruch učení. Jak uvádí odborná literatura, „*Poruchy učení mimo jiné vznikají jako důsledek deficitů dílčích funkcí potřebných pro osvojení počátečních výukových dovedností ve čtení, psaní, pravopisu a počítání. Jedná se o bazální funkce, které se rozvíjejí s psychomotorickým zráním dítěte*“.⁶⁰

Dle odborné literatury lze specifické poruchy učení eliminovat před nástupem do 1. třídy základní školy. Prevenci těchto poruch lze aplikovat již u dítěte v předškolním věku. Projevy deficitů dílčích funkcí v předškolním věku jsou nenápadné. Dítě s oslabeným výkonem se činnosti vyhýbá a zaměňuje za méně zatěžující. Jak uvádí Michalová (2004), prevenci specifických poruch učení „*napomáhá řada metod a stimulačních programů vhodných pro děti předškolního věku*“.⁶¹ Odborná literatura poukazuje na mnoho reedukačních programů pro prevenci specifických poruch učení. Michalová (2004) vytvořila stimulační program „Hypo“, který je vhodný pro děti předškolního věku, děti s odkladem školní docházky aj. Hlavním cílem je

⁵⁹POKORNÁ, V. *Teorie a náprava vývojových poruch učení a chování*. Praha: Portál, 2010. s. 95. ISBN 978-80-7367-817-3.

⁶⁰MICHALOVÁ, Z., *Analýza dílčích aspektů specifických poruch*. Praha: Univerzita Karlova, 2004. s. 44. ISBN 80-7290-205-9.

⁶¹MICHALOVÁ, Z. *Specifické poruchy učení*. Havlíčkův Brod: Tobiáš. 2016. s. 226. ISBN 978-80-7311-166-3.

prevence školní neúspěšnosti a rozvoj dovedností nezbytných pro zvládnutí první třídy základní školy.⁶²

V této práci se budeme zabývat reedukačním programem dle B. Sindelarové, který bude podrobně popsán v následujících kapitolách.

2.1 SCREENINGOVÁ METODA B. SINDELAROVÉ

Brigitte Sindelarová je jedním ze současných specialistů zabývajících se specifickými poruchami učení. Je klinická psycholožka a psychoterapeutka pracující na univerzitní klinice neuropsychiatrie pro děti a mládež ve Vídni.⁶³

Sindelarová připravila nápravnou metodiku „*Předcházíme poruchám učení*“, která je určena pro děti předškolního věku a žáky prvních tříd. Autorka popisuje, jak diagnostikovat deficity dílčích funkcí, a nabízí soubor cvičení, jak tyto funkce rozvíjet.

Diagnostika ukazuje, ve kterých oblastech zpracování informací mají děti předškolního věku nižší výkony. Hlavním cílem této metody je zjistit úroveň percepčních a kognitivních funkcí dítěte a na základě těchto poznatků stanovit specifický plán nápravy.⁶⁴

⁶²MICHALOVÁ, Z. *Specifické poruchy učení*. Havlíčkův Brod: Tobiaš. 2016. s. 250. ISBN 978-80-7311-166-3.

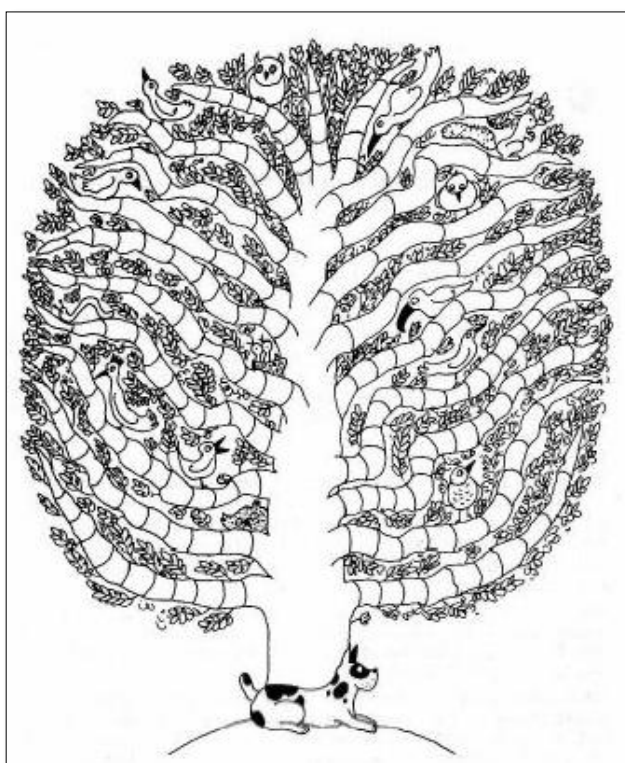
⁶³POKORNÁ, V. *Teorie a náprava vývojových poruch učení a chování*. Praha: Portál. 2010. s. 275. ISBN 978-80-7367-817-3.

⁶⁴(Tamtéž, s. 277)

Jak uvádí Sindelarová (2016), je důležité „rozpoznat úroveň dílčích funkcí, které umožňují přijímání a zpracování nových informací, rozvoj vnímání, paměti, myšlení a řeči. Pokud se tyto funkce nerozvíjí rovnoměrně a dostatečně, bývají příčinou poruch učení a chování“.⁶⁵

Dílčí funkce Sindelarová definuje jako základní schopnosti, které rozvíjí vyšší funkce, jako jsou řeč a myšlení. Rozvoj myšlení a učení přirovnává ke stromu.

Obrázek 1: Diagnostický strom



Zdroj:⁶⁶

⁶⁵SINDELAROVÁ, B. *Předcházíme poruchám učení*. 6. vyd. Praha: Portál, 2016. s. 8. ISBN 978-80-262-1082-5.

⁶⁶SINDELAROVÁ, B. *Předcházíme poruchám učení*. 6. vyd. Praha: Portál, 2016. s. 6. ISBN 978-80-262-1082-5.

Základní schopnosti tedy představují pevné kořeny a kmen. Všechny dovednosti a schopnosti procházejí kmenem, z něhož vyrůstají různě velké větve. Větve představují získané zkušenosti dítěte. Rozvojem a zkušenostmi dítěte se rozvíjí i koruna stromu. Koruna stromu představuje již skutečné schopnosti, jako je řeč, později čtení, psaní, počítání. V pozdějším věku se koruna stromu může ještě rozkošatit, dítě získává ještě více schopností (nauka cizího jazyk, filozofie apod.). Každý strom může vypadat úplně jinak. Některé stromy rostou zpříma, některé jsou nakloněny k jedné straně apod. To, jak vypadá strom, závisí na pevnosti kořenů nebo síle kmenu, což ovlivňuje prostředí, ve kterém je zasazen, a péče zahradníka (rodiče). Jak uvádí Sindelarová (2016), je to stejné i u dítěte. „*Pokud má dítě problémy při výuce čtení, psaní a počítání, nacházíme příčiny těchto problémů již tam, kde jsou základy těchto schopností.*“⁶⁷

Metoda slouží k odhalení deficitů dílčích funkcí pomocí jednotlivých subtestů. Jedná se o devatenáct úkolů. Metoda odhaluje deficity v následujících oblastech:

1. Diferenciace pozadí a figury

Dítě by mělo být schopné rozlišovat věci, které jsou si podobné. Umožňuje dítěti rozlišit základní tvary nebo si zapamatovat viděný vjem. Optické vnímání je základ vyšších kognitivních funkcí.⁶⁸

2. Optická a akustická diference

Hlavním cílem subtestu je, aby dítě dokázalo propojit viděný vjem se slyšeným. Tato schopnost je důležitá pro budoucí učení písmen, kdy si dítě musí propojit tvar

⁶⁷SINDELAROVÁ, B. *Předcházíme poruchám učení*. 6. vyd. Praha: Portál, 2016. s. 4–7. ISBN 978-80-262-1082-5.

⁶⁸SINDELAROVÁ, B. *Předcházíme poruchám učení*. 6. vyd. Praha: Portál, 2016. s. 7. ISBN 978-80-262-1082-5.

písmene, které vidí, se zvukem hlásky. Jak uvádí Ficová (2020), pro dítě je velice důležité rozlišovat fonémy, melodii a soustředit se na zvukový podnět.⁶⁹

3. Intermodální kódování

Jednou z dalších dílčích schopností je intermodální kódování. Jak uvádí Sindelarová (2016), jedná se o schopnost, kdy dítě musí být schopno všechno, co vnímá, spojit a uchovávat v paměti. Jde o schopnost, při které využíváme několik funkcí současně.⁷⁰

4. Serialita

Serialita je důležitým předpokladem pro učení. Jak tvrdí Sindelarová (2016), celý život se odehrává v čase a všechny naše zážitky se odehrávají v následnosti. „*Jen tehdy, když se nám podaří tuto následnost správně vnímat a pochopit, můžeme plánovat a koordinovat naše chování.*“ Můžeme jednoduše říct, že se jedná o náš „našeptávač“, který nám říká, co má následovat a v jakém pořadí. Sindelarová (2016) uvádí příklad školního dítěte. „*Školní dítě, které se učí psát, musí zachovat správné pořadí písmen, aby slovo správně napsalo...*“⁷¹

5. Orientace v prostoru a vnímání schématu vlastního těla

Jednou z posledních schopností, které by dítě mělo ovládat, je orientace v prostoru a vnímání vlastního těla. Již od prvopočátku dítě okolní svět vnímá hmatem. Jemná motorika a pohyby jsou pro dítě velmi důležité. Jak uvádí Ficová (2020), bez hmatového smyslu nelze správně vykonávat žádné činnosti. Dítě nesprávně drží tužku, nedokáže si zavázat tkaničku aj. Prostorová orientace je jedním z důležitých

⁶⁹FICOVÁ, L. T. *Hry na rozvoj dílčích funkcí u dětí*. Praha: Grada, 2020. s. 11. ISBN 978-80-271-1045-2.

⁷⁰SINDELAROVÁ, B. *Předcházíme poruchám učení*. 6. vyd. Praha: Portál, 2016. s. 7. ISBN 978-80-262-1082-5.

⁷¹SINDELAROVÁ, B. *Předcházíme poruchám učení*. 6. vyd. Praha: Portál, 2016. s. 8. ISBN 978-80-262-1082-5.

předpokladů pro budoucí výuku. Dítě se musí orientovat zleva doprava nebo dokázat rozlišit prostorově převrácená písmena (např. „p, b, d“).⁷²

Deficity v dílčích funkcích odhalují nedostatky v základních schopnostech. Tyto deficity pak mohou vést k obtížím v učení a chování dětí. Je velice důležité již v předškolním věku dítěte tyto deficity dílčích funkcí rozpoznat, a to ještě dříve, než se objeví problémy ve školním věku dítěte. Sindelarová (2016) poukazuje na důležitost rozpoznání deficitů dílčích funkcí již v předškolním věku a nejenom pro pedagogy mateřských škol, ale i pro rodiče představila tuto metodiku v publikaci *„Předcházíme poruchám učení.“*⁷³

Tato publikace obsahuje diagnostiku dílčích funkcí a soubor cvičení, která tyto deficity rozvíjí. V následující kapitole se zaměříme na konkrétní diagnostiku dle Sindelarové a podrobně se zaměříme na jednotlivé testy.

2.2 DIAGNOSTIKA DEFICITŮ DÍLČÍCH FUNKCÍ B. SINDELAROVÉ

V předchozí kapitole jsme se zabývali oblastmi, které jsou dle Sindelarové důležité pro rozvoj dílčích funkcí dítěte. V této části práce se konkrétně zaměříme na jednotlivé testy, které mohou odhalit deficity v těchto oblastech.

⁷²FICOVÁ, L. T. *Hry na rozvoj dílčích funkcí u dětí*. Praha: Grada, 2020. s. 11. ISBN 978-80-271-1045-2.

⁷³SINDELAROVÁ, B. *Předcházíme poruchám učení*. 6. vyd. Praha: Portál, 2016. s. 10. ISBN 978-80-262-1082-5.

Metoda ke zjištění deficitů dílčích funkcí v předškolním věku je určena rodičům, psychologům a pedagogům. Jedná se o individuální diagnostiku, při které odhalujeme deficity v dílčích funkcích a předcházíme případným poruchám učení a chování.

Diagnostika je rozdělena na jednotlivé úkoly, ty jsou zaměřeny na oblasti popsané v předchozí kapitole. Úkoly jsou založeny nejprve na konkrétních obrázcích, následně na obrázcích, které nemají pro dítě žádný význam, a v poslední řadě na symbolech.

Sindelarová (2016) klade důraz na dodržování pravidel při diagnostice:

- individuální přístup,
- dítě musí mít dostatek času pro řešení zadaných úkolů,
- dítě při úkolech nesmí být unavené nebo nepozorné,
- dítě nesmí být při úkolech rušeno okolními podněty,
- vysvětlovat dítěti vše v klidu a trpělivě,
- při neúspěchu, nepochopení úkolu apod. nevzbuzovat u dítěte strach nebo ho kárat,
- jednotlivé úkoly rozdělit do několika dní.⁷⁴

Diagnostika je rozdělena na diagnostickou část (úkoly) a součástí je i obrazová část s úkoly.

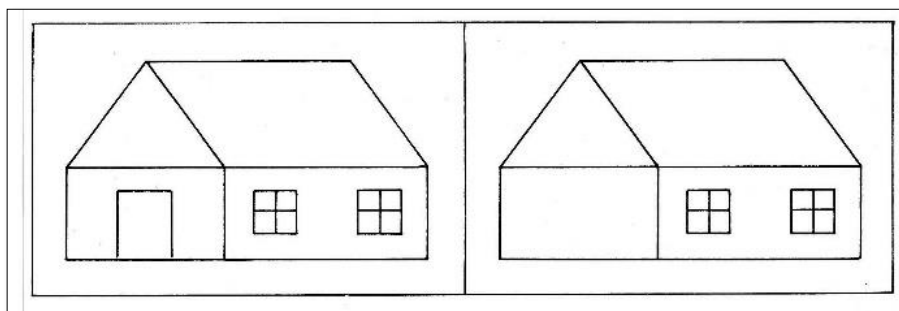
⁷⁴SINDELAROVÁ, B. *Předcházíme poruchám učení*. 6. vyd. Praha: Portál, 2016. s. 16. ISBN 978-80-262-1082-5.

Jednotlivé úkoly diagnostiky:

1. Zraková diferenciacie na konkrétných obrázcích

Dítě posuzuje, zda jsou dvojice obrázků stejné, či nikoliv.

Obrázek 2: Úkol č. 1 – Zraková diferenciacie

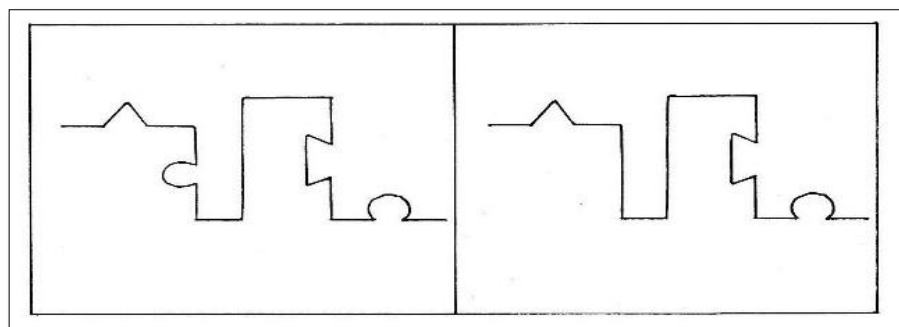


Zdroj:⁷⁵

2. Zraková diferenciacie na abstraktních obrázcích

Dítě posuzuje shodnost obrázků (jako v předchozím úkolu), ale na abstraktních obrázcích.

Obrázek 3: Úkol č. 2 – Zraková diferenciacie



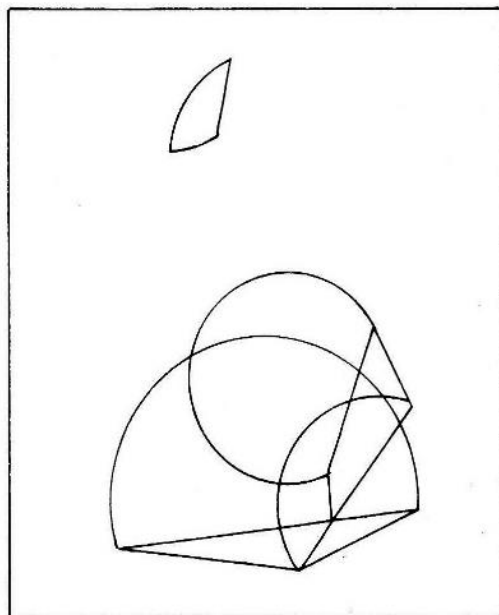
Zdroj:⁷⁶

⁷⁵SINDELAROVÁ, B. *Předcházíme poruchám učení*. 6. vyd. Praha: Portál, 2016. s. 17. ISBN 978-80-262-1082-5.

3. Optické členění na abstraktních obrázcích

Dítě má za úkol najít geometrický tvar, který je ukrytý v obrázci.

Obrázek 4: Úkol č. 3 – Optické členění



Zdroj: ⁷⁷

4. Verbálně akustická diferenciacce

Dítě rozlišuje, jestli je dvojice slov stejná, či nikoliv (zjišťování na dvojicích slov, která jsou dítěti srozumitelná).

Př. dříve – dříve

bez – bez

níž – než apod.

⁷⁶SINDELAROVÁ, B. *Předcházíme poruchám učení*. 6. vyd. Praha: Portál, 2016. s. 17. ISBN 978-80-262-1082-5.

⁷⁷SINDELAROVÁ, B. *Předcházíme poruchám učení*. 6. vyd. Praha: Portál, 2016. s. 18. ISBN 978-80-262-1082-5.

5. Verbálně akustická diferenciacie

Zjišťování na dvojicích slov, která nemají smysl.

Př. sul – sol

jek – jek

toř – toř apod.

6. Verbálně akustické členění a sluchová diferenciacie figury na pozadí

U dítěte zkusíme, zda dokáže rozložit slovo na jednotlivé části a sluchem rozpoznat detaily. Dítě hledá slabiku „při“.

Př. přízeň

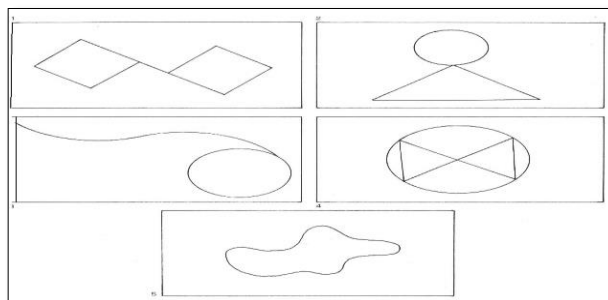
neklidný

napříč apod.

7. Intermodální opticko-akustické spojení

Zjišťujeme, zda se dítěti podaří vnímat viděný a slyšený vjem. Ukazujeme na konkrétní obrázek a jmenujeme zvíře, které ho nakreslilo. Úkolem je, aby dítě vědělo, který obrázek nakreslilo konkrétní zvíře. Ptáme se otázkami: „Kdo to nakreslil?“ (ukazujeme na konkrétní obrázek).

Obrázek 5: Úkol č. 7 – Intermodální opticko-akustické spojení



Zdroj:⁷⁸

⁷⁸SINDELAROVÁ, B. *Předcházíme poruchám učení*. 6. vyd. Praha: Portál, 2016. s. 20. ISBN 978-80-262-1082-5.

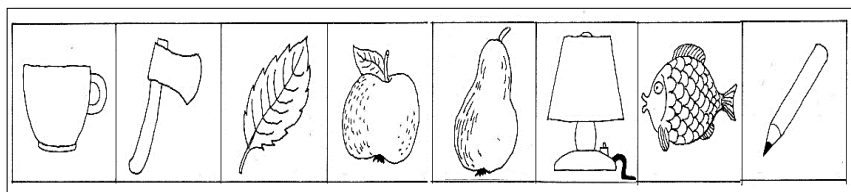
8. Intermodální akustiko-optické spojení

Úkol je podobný předchozímu, jen s tím rozdílem, že posuzujeme schopnost vnímání mezi slyšeným a viděným vjemem. Ptáme se otázkou: „Který obrázek nakreslila koza?“. Dítě ukáže na konkrétní obrázek.

9. Optická paměť (zkoušena na řadě předkládaných obrázků)

Úkolem je zapamatovat si řadu obrázků a po ukrytí je poskládat ve stejném pořadí.

Obrázek 6: Úkol č. 9 – Optická paměť

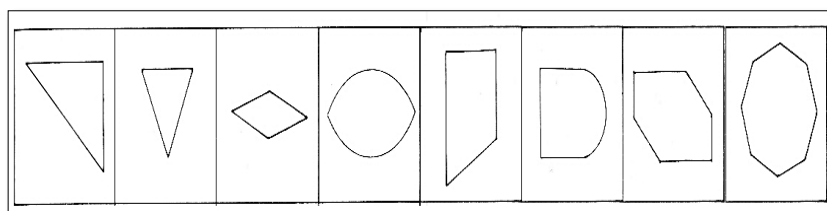


Zdroj:⁷⁹

10. Optická paměť

Zadání úkolu je stejné jako v předchozím, tentokrát je ale paměť testována na řadě předkládaných geometrických tvarů.

Obrázek 7: Úkol č. 10 – Optická paměť



Zdroj:⁸⁰

⁷⁹SINDELAROVÁ, B. *Předcházíme poruchám učení*. 6. vyd. Praha: Portál, 2016. s. 22. ISBN 978-80-262-1082-5.

11. Akustická paměť (srozumitelná slova)

Zkoušíme, zda si dítě pamatuje slyšenou řeč (srozumitelná slova). Předříkáváme 4 slova, která si musí zapamatovat. Hodnotí se, kolik slov si zapamatovalo a v jakém pořadí.

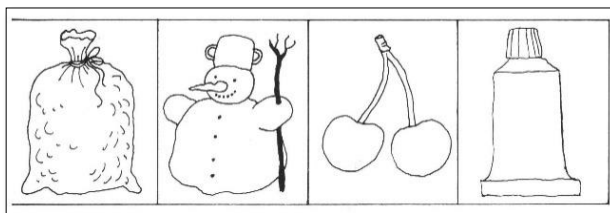
12. Akustická paměť (nesmyslné slabiky)

Úkol je stejný, jako byl předešlý, pouze jsou slabiky nesmyslné, např. vis, duk apod.

13. Intermodální výkon paměti na sérii obrázků

Úkolem je zapamatovat si obrázky a následně říct, co na nich bylo.

Obrázek 8: Úkol č. 13 – Intermodální výkon paměti na sérii obrázků



Zdroj:⁸¹

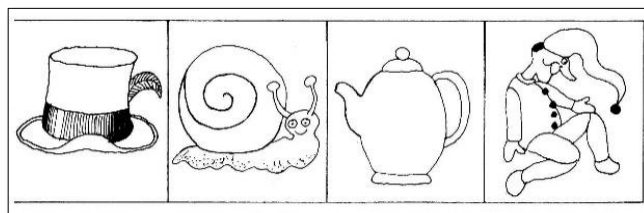
14. Intermodální výkon paměti na sérii slov

Úkolem je, aby si dítě zapamatovalo to, co slyší, následně má poskládat dané obrázky.

⁸⁰SINDELAROVÁ, B. *Předcházíme poruchám učení*. 6. vyd. Praha: Portál, 2016. s. 23. ISBN 978-80-262-1082-5.

⁸¹SINDELAROVÁ, B. *Předcházíme poruchám učení*. 6. vyd. Praha: Portál, 2016. s. 24. ISBN 978-80-262-1082-5.

Obrázek 9: Úkol č. 14 – Intermodální výkon paměti na sérii slov



Zdroj:⁸²

15. Motorika mluvidel

Posuzujeme pohotovost mluvidel a zřetelné vyjadřování u slov, která nejsou dítěti známá. Dítě odříkává výrazy (např. moskyti, smysluplný, chalcedon apod.).

16. Vizuomotorika

Úkol je zaměřen na spolupráci ruky a oka (viz Příloha A).

17. Zaměřenost optické pozornosti

Zkoušíme, zda je dítě schopné sledovat předložený tvar (viz Příloha B).

18. Zaměřenost akustické pozornosti

Zkoušíme u dítěte schopnost zachytit sluchem slovo „srna“ v textu.

19. Schéma těla a prostorová orientace

Úkolem je napodobit pohyby. Dítě sedí vedle zkoušejícího, který ukazuje na sobě různé pohyby, jež dítě musí napodobit (např. dát pravou ruku na pravé ucho a levou ruku na levé koleno).⁸³

⁸²SINDELAROVÁ, B. *Předcházíme poruchám učení*. 6. vyd. Praha: Portál, 2016. s. 25. ISBN 978-80-262-1082-5.

⁸³SINDELAROVÁ, B. *Předcházíme poruchám učení*. 6. vyd. Praha: Portál, 2016. s. 24. ISBN 978-80-262-1082-5.

Výše jsme se seznámili s konkrétními úkoly, které odhalují deficity v dílčích funkcích. Všechny úkoly jsou zaznamenávány do obrázku stromu, který je součástí praktické části této práce (viz Příloha C). Na barevnosti stromu (jednotlivých větví) můžeme sledovat úroveň dílčích funkcí a určit nejslabší místo dítěte. Tato kritická místa je nutné trénovat, aby došlo k rozvoji této schopnosti. B. Sindelarová sestavila detailní program nácviku oslabených dílčích funkcí. Tomuto „Programu nácviku“ a reedukaci dílčích funkcí se budeme zabývat v následující kapitole.

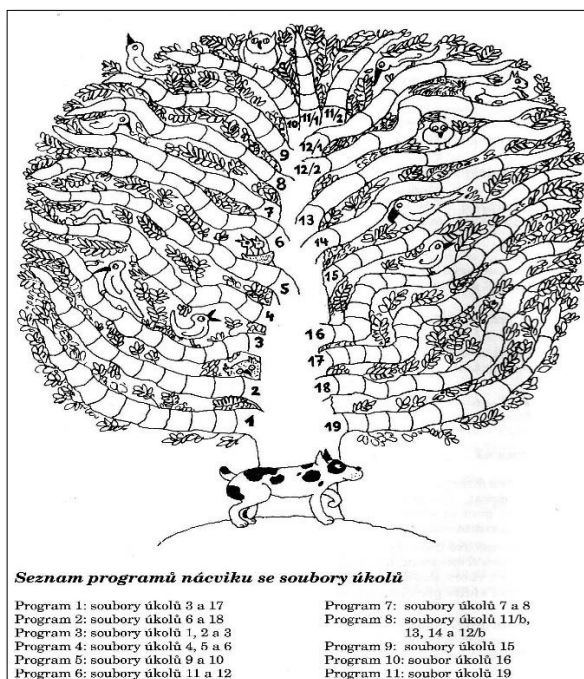
2.3 METODA REEDUKACE DEFICITŮ DÍLČÍCH FUNKCÍ DLE B. SINDELAROVÉ

Brigitte Sindelarová nabízí metodu diagnostických úkolů, které odhalují deficity dílčích funkcí, jež jsme popisovali v předchozí kapitole. Na základě výsledků diagnostiky u dětí předškolního věku Sindelarová (2016) sestavila soubor cvičení, který tyto funkce rozvíjí. Program je rozdělen na tři stupně. V prvním stupni se nacházejí cvičení nejjednodušší, pokud dítě tato cvičení zvládá bez obtíží, přechází se na druhý stupeň. Druhý stupeň cvičení je obtížnější než předešlý. Po zvládnutí těchto cvičení přechází dítě ke třetímu stupni. Třetí stupeň je nejtěžší a trénuje se tak dlouho, dokud ho dítě nezvládne bez obtíží. Důležitým pravidlem je nepřeskakovat dané stupně a trénovat je tak dlouho, dokud úkoly neplní lehce a bez komplikací.⁸⁴

Program nácviku je rozdělen na jedenáct programů, ty obsahují soubory úkolů, které jsou pro pedagoga pouze náměty a lze je libovolně obměňovat. Nyní si konkrétně popíšeme, jak s programem nácviku pracovat a jaké úkoly obsahuje.

⁸⁴SINDELAROVÁ, B. *Předcházíme poruchám učení*. 6. vyd. Praha: Portál, 2016. s. 31. ISBN 978-80-262-1082-5.

Obrázek 10: Seznam programů nácviku se soubory úkolů



Zdroj:⁸⁵

Na obrázku 10 můžeme vidět diagnostický strom, který obsahuje jednotlivé úkoly diagnostiky deficitů dílčích funkcí popsané v předchozí kapitole. Na základě této diagnostiky můžeme vidět, ve které oblasti má dítě problémy, a nastavit tak konkrétní program nácviku. Každý program rozvíjí jednotlivé schopnosti dětí, pravidelným cvičením můžeme docílit reedukace dílčích funkcí.

Charakteristika jednotlivých programů:

Program 1 – je vhodný pro děti, které měly problémy v úkolech č. 3 a 17 zaměřených na optické členění (konkrétně na abstraktních obrázcích) a objevily se deficity v oblasti optické pozornosti. Program obsahuje cvičení na rozvíjení zrakového vnímání (viz Příloha D).

⁸⁵SINDELAROVÁ, B. *Předcházíme poruchám učení*. 6. vyd. Praha: PORTÁL, 2016. s. 30. ISBN 978-80-262-1082-5.

Program 2 – je zaměřen na problémy v oblasti verbálně akustického členění, sluchové diferenciacie figury na pozadí a akustické pozornosti. Jedná se o problémy v úkolech č. 6 a 18. Program 2 obsahuje cvičení na rozvoj sluchového vnímání (viz Příloha E).

Program 3 – tento program je zaměřen na děti, které měly značné problémy v úkolech č. 1, 2 a 3. Úkolem tohoto programu je rozvoj přesného vidění. Při rozvoji těchto deficitů je vhodné používat hry, jako jsou puzzle, loto aj., nebo se řídit náměty, které připravila Sindelarová (2016) (viz Příloha F).

Program 4 – je zaměřen na rozvíjení přesného slyšení, pokud dítě mělo při diagnostice obtíže ve verbálně akustické diferenciaci a sluchové diferenciacie figury a pozadí, kdy se rozpoznávaly rozdíly mezi slovy nebo se slovo rozkládalo na jednotlivé části (viz Příloha G).

Program 5 – obsahuje cvičení na rozvoj zapamatování viděného (viz Příloha H).

Program 6 – tento program je zaměřen na oblast verbálně akustické paměti. Hlavním cílem tohoto programu je rozvíjení zapamatování slyšeného slova (viz Příloha H).

Program 7 – se zaměřuje na deficity v oblasti intermodálního kódování. Reedukační cvičení jsou zaměřena na spojování zrakového, sluchového a pohybového vjemu (viz Příloha I).

Program 8 – rozvíjí pochopení a osvojování principů posloupnosti (serialita). V tomto programu můžeme s dětmi navlékat korálky dle vzoru, stavět kostky dle předlohy apod.

Program 9 – obsahuje různá cvičení na rozvíjení motoriky řeči, rozvíjí koordinaci pohybů úst při mluvení. Vhodná jsou nejrůznější artikulační cvičení.

Program 10 – je zaměřen na rozvoj koordinace ruky a oka.

Program 11 – obsahuje cvičení na rozvoj vnímání vlastního těla a prostoru (viz Příloha J).

Programy nácviku dle Sindelarové jsou pouze náměty. Na dnešním trhu najdeme spousty her, cvičení, knih, pracovních sešitů apod. o tom, jak tyto deficity s dětmi trénovat, tím tak rozvíjet jejich schopnosti. V této části bude uvedeno několik autorů a publikací zabývajících se rozvojem dílčích funkcí dítěte předškolního věku, které budou použity v praktické části této práce. Každé dítě ze zkoumaného vzorku, bude mít založeno portfolio, s pracovními listy a hrami z níže uvedených publikací, které během reedukace použijeme. Tato portfolia, budou k nahlédnutí při obhajobě této práce.

Publikace a pracovní sešity:

1. *Diagnostika dítěte předškolního věku. Co by mělo dítě umět ve věku od 3 do 6 let*, Bednářová, Šmardová (2015)

Publikace se podrobně zaměřuje na to, co by dítě v předškolním věku mělo umět. Součástí publikace je podrobná diagnostika obohacená o spousty pracovních listů a námětů nejenom pro diagnostiku, ale i následný rozvoj dítěte.⁸⁶

2. *Orientace v prostoru a čase pro děti od 4 do 6 let: kdy to bylo, kde se stalo, medvídek se zatoulalo*, Bednářová (2021)

Pracovní sešit je určen k rozvoji časového vnímání.⁸⁷

3. *Školní zralost – Co by mělo umět dítě před vstupem do školy*, Bednářová (2015)

Publikace otevírá otázky školní zralosti a připravenosti dítěte na vstup do základní školy. Kniha obsahuje mnoho námětů na trénování konkrétních deficitů u dětí.⁸⁸

⁸⁶BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Diagnostika dítěte předškolního věku. Co by mělo dítě umět ve věku od 3 do 6 let*. 2. vyd. Brno: Albatros, 2015. ISBN 978-80-266-0658-1.

⁸⁷BEDNÁŘOVÁ, J. *Orientace v prostoru a čase pro děti od 4 do 6 let: kdy to bylo, kde se stalo, medvídek se zatoulalo*. 3. vyd. Brno: Edika, 2021. ISBN 978-80-266-1630-6.

⁸⁸BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Školní zralost. Co by mělo umět dítě před vstupem do školy*. 2. vyd. Praha: Albatros, 2015, ISBN 978-80-266-0793-9.

4. *Rozvoj zrakového vnímání pro děti od 4 do 6 let: jak krtek Barbora našel cestu domů*, Bednářová (2021)

Kniha je zaměřena na rozvoj zrakového vnímání a prevencí problémů se čtením a psaním.⁸⁹

5. *Rozvoj zrakového vnímání pro děti od 5 do 7 let: jak krtek Barbora pomohl objevit poklad*, Bednářová (2021)⁹⁰

6. *Hry na rozvoj dílčích funkcí u dětí. Optické, akustické vnímání, jemná motorika a prostorová orientace*, Ficová (2020)

Publikace je vhodná pro kolektivní práci s dětmi předškolního věku. Kniha je rozdělena na deset lekcí, těmi provází holčička Anička, jež pomocí úkolů a her společně s dětmi rozvíjí své schopnosti. Úkoly jsou rozděleny na rozvoj vnímání, jemné motoriky nebo prostorové orientace.⁹¹

7. *Dysgrafie*, Jucovičová, Žáčková (2016)

Kniha obsahuje metody reedukace specifických poruch učení – konkrétně u dysgrafie. Publikace je zaměřena i na prevenci již v předškolním věku a na rozvoj motorických funkcí, správný úchop tužky apod.⁹²

⁸⁹BEDNÁŘOVÁ, J. *Rozvoj zrakového vnímání pro děti od 4 do 6 let: jak krtek Barbora našel cestu domů*. 4. vydání. Brno: Edika, 2021. ISBN 978-80-266-1602-3.

⁹⁰BEDNÁŘOVÁ, J. *Rozvoj zrakového vnímání pro děti od 5 do 7 let: jak krtek Barbora pomohl objevit poklad*. 3. vydání. Brno: Edika, 2021. ISBN 978-80-266-1627-6.

⁹¹FICOVÁ, L. T. *Hry na rozvoj dílčích funkcí u dětí*. Praha: Grada, 2020. s. 11. ISBN 978-80-271-1045-2.

⁹²JUCOVIČOVÁ, D., ŽÁČKOVÁ, H. *Dysgrafie*. 2. vyd. Praha: D + H, 2016. ISBN 978-80-903869-9-0.

8. *Kreslíme si každý den*, Michalová (1996)

Pracovní sešit obsahuje uvolňovací cviky pro rozvoj grafomotorických dovedností, které jsou obohaceny jednoduchými ilustracemi a básničkami.⁹³

9. *Shody a rozdíly*, Michalová (1998)

Pracovní listy obsahují materiály zaměřené na zrakovou diferenciaci, zrakovou analýzu a syntézu, zrakovou paměť nebo rozlišování figury a pozadí.⁹⁴

10. *Jak poznáme sklony dítěte k dyslexii, dysgrafii, dyskalkulii: porovnej, dokresli, spojuj, rozlišuj, skládej: soubor volných pracovních listů k rozvoji zrakového vnímání: rodičům, poradnám školám*, Pokorná (1994)

Jedná se o soubor pracovních listů zaměřených na komplexní rozvoj psychických schopností dítěte v předškolním věku. Každý pracovní list obsahuje návod k práci a krátké definování toho, co dítě právě rozvíjí. Úkoly jsou rozděleny na sluchové vnímání, zrakové vnímání, představivost, orientaci v prostoru apod.⁹⁵

11. *Předcházíme sklonům dítěte k dyslexii, dysgrafii, dyskalkulii: přemýšlej, vybírej, rozlišuj, srovnávej, sestavuj: soubor volných pracovních listů k rozvoji zrakového vnímání*, Pokorná

⁹³MICHALOVÁ, Z. *Kreslíme si každý den*. Praha: SPN, 1996. ISBN 80-85937-25-5.

⁹⁴MICHALOVÁ, Z. *Shody a rozdíly*. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 1998. ISBN 80-85808-60-9.

⁹⁵POKORNÁ, Věra. *Jak poznáme sklony dítěte k dyslexii, dysgrafii, dyskalkulii: porovnej, dokresli, spojuj, rozlišuj, skládej: soubor volných pracovních listů k rozvoji zrakového vnímání: rodičům, poradnám školám*. Praha: Blug, 1994, ISBN 80-85635-36-4.

Pracovní listy obsahují cvičení na rozvoj zrakového vnímání a prostorové orientace. Děti skládají nejrůznější obrázky z jednotlivých kartiček, hledají rozdíly mezi obrázky apod.⁹⁶

12. Cvičení pro děti se specifickými poruchami učení, Pokorná (2011)

Publikace obsahuje soubor cvičení pro rozvoj vnímání a poznávání. Autorka v publikaci popisuje, jak s cvičením pracovat, a teoreticky popisuje problematiku specifických poruch učení. Kniha je určena pro děti prvního stupně základních školy, ale nalezneme zde spoustu námětů i pro děti předškolního věku.⁹⁷

13. Pracovní sešit pro žáky se specifickými poruchami učení. Úkoly pro předškolní děti a žáky 1. třídy základní školy, Staněk, Kneslová

Pracovní sešit obsahuje pracovní listy na rozvoj zrakového vnímání, grafomotoriky, rozvoj sluchového vnímání a matematické představy.⁹⁸

14. Děti s odkladem školní docházky a jejich úspěšný start ve škole, Žáčková, Jucovičová (2015)

Kniha obsahuje mnoho cvičení a her zaměřených na rozvoj smyslového, sluchového a zrakového vnímání, rozvoj paměti, pozornosti nebo motoriky.⁹⁹

⁹⁶POKORNÁ, V. *Předcházíme sklonům dítěte k dyslexii, dysgrafii, dyskalkulii: přemýšlej, vybírej, rozlišuj, srovnávej, sestavuj: soubor volných pracovních listů k rozvoji zrakového vnímání*. Praha: Blug, ISBN 80-85635-47-X.

⁹⁷POKORNÁ, V. *Cvičení pro děti se specifickými poruchami učení. Rozvoj vnímání a poznávání*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-931-6.

⁹⁸STANĚK, M. KNESLOVÁ, M. *Pracovní sešit pro žáky se specifickými poruchami učení*. Praha: V lavici. - vzdělávací portál pro pedagogy, žáky a jejich rodiče, 2020. ISBN 978-80-88368-56-4.

⁹⁹ŽÁČKOVÁ, H, JUCOVIČOVÁ, D. *Děti s odkladem školní docházky a jejich úspěšný start ve škole*. 6. vydání. Praha: D + H, 2015. ISBN 978-80-87295-33-5.

15. *Smyslové vnímání*, Žáčková, Jucovičová (2018)

Kniha obsahuje reedukační cvičení na zrakové a sluchové vnímání.¹⁰⁰

¹⁰⁰ŽÁČKOVÁ, H., JUCOVIČOVÁ, D. *Smyslové vnímání*. 2. vyd. Praha: D + H, 2018. ISBN 978-80-903-579-9-0.

PRAKTICKÁ ČÁST

3 DEFICITY DÍLČÍCH FUNKCÍ V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU

3.1 CÍLE, METODY A TECHNIKY VÝZKUMU

Hlavní cíl výzkumného šetření

Hlavním cílem výzkumné části je zjistit stav jednotlivých dílčích funkcí u dětí před začátkem školní docházky. Pro vlastní výzkum byla zvolena metoda testová, která má zjistit úroveň deficitů dílčích funkcí. Při výzkumu byl použit nestandardizovaný test autorky B. Sindelarové. Pomocí testu můžeme u základního vzorku dětí posoudit úroveň dílčích funkcí a zaměřit se na rozvoj těchto oslabených funkcí. Výsledky diagnostiky pak poslouží ke stanovení výzkumného vzorku, který následně projde individuální reedukací. K rozvoji každého deficitu dílčích funkcí B. Sindelarová sestavila určitý program cvičení, který má redukovat tyto funkce.

Dílčí cíl výzkumného šetření

Dílčím cílem průzkumu je zjištění a porovnání úrovně jednotlivých dílčích funkcí před a po použití programu reedukace B. Sindelarové a také posouzení účinnosti této metody. Programem reedukace projdou intenzivně po dobu třech měsíců děti, které byly vybrány na základě výsledků diagnostiky deficitů dílčích funkcí a jejich úspěšnost byla maximálně 70 % (dále jen „výzkumný vzorek dětí“). U tohoto vzorku dětí budeme porovnávat účinnost této metody. Domnívám se, že pokud dítě s prokázaným oslabením dílčích funkcí nebude cíleně stimulováno, nemůžeme počítat s výraznými změnami jejich úrovně do nástupu školní docházky.

Výzkumné otázky:

Vzhledem k hlavnímu cíli a dílčím cílům výzkumného šetření vzešly následující výzkumné otázky:

- VO 1 – Jaká bude úspěšnost plnění diagnostických úkolů u jednotlivých respondentů?
- VO 2 – Jaká bude průměrná úspěšnost v jednotlivých úkolech diagnostiky u respondentů?
- VO 3 – Které typy úkolů činí respondentům největší, a které naopak nejmenší obtíže?
- VO 4 – Jaká bude průměrná úroveň dílčích funkcí u jednotlivých respondentů?
- VO 5 – Bude úspěšnost plnění úkolů u některých respondentů nižší než 70 %?
- VO 6 – Které deficity dílčích funkcí byly nejčastěji narušeny u zkoumaného vzorku dětí, jež projdou cílenou reedukací?
- VO 7 – Dojde u skupiny dětí, které jsou pravidelně a cíleně napravovány dle metodiky Sindelarové, k výraznému zlepšení deficitů dílčích funkcí?

Metody a techniky výzkumného šetření

Samotný výzkum byl zaměřen kvalitativně. Při jeho realizaci byly použity následující výzkumné metody a techniky:

- analýza odborné literatury,
- pozorování,
- explorační metody:
 - nestrukturovaný rozhovor,
 - strukturovaný rozhovor s rodiči dětí z výzkumného šetření,
 - screeningová metoda zjišťování deficitů dílčích funkcí v předškolním věku.

Screeningová metoda B. Sindelarové

Na konci srpna a začátku září 2021 jsem děti vyšetřila metodou diagnostických cvičení. Tato cvičení mají za úkol zjistit deficit v dílčích funkcích. Během vyšetření

jsem dětem zadávala úkoly ze souboru cvičení pro děti v předškolním roce. Diagnostika probíhá individuálně. Během šetření nesmí být dítě rušeno, nemocné, nesoustředěné, unavené. Na úkoly musí mít dítě dostatek času a klid, aby bylo dosaženo nejlepších výsledků.¹⁰¹

3.2 CHARAKTERISTIKA PRŮBĚHU VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ ZÍSKANÝCH POZNATKŮ

Zúčastněné pozorování probíhalo po celou dobu výzkumného šetření. Na konci měsíce srpna roku 2021 a začátkem září 2021 proběhla v rámci přípravy na tvorbu třídního vzdělávacího programu v mateřské škole screeningová metoda na zjišťování deficitu dílčích funkcí u dětí v předškolním věku. Jednotlivé testy a výsledky šetření jsou důležité podklady k vytvoření třídních plánů pro výchovně vzdělávací proces v mateřské škole. Před zahájením testování respondentů byli jejich rodiče seznámeni a poučeni o celkovém průběhu testování. Strukturovaný rozhovor probíhal se všemi rodiči dětí z výzkumného šetření. Otázky byly směřovány na subjektivní posouzení diagnostického testu u dětí a na budoucí reedukaci dílčích funkcí u dětí. Během rozhovoru byli rodiče respondentů požádáni o udělení souhlasu s poskytnutím údajů a výsledků šetřených dětí pro zpracování této bakalářské práce. Každý rodič mohl vyjádřit souhlas, nebo nesouhlas se zpracováním těchto dat. Vždy se tedy jednalo o dobrovolné vstoupení. Rodičům bylo taktéž zdůrazněno, že kdykoliv mohou odstoupit a výsledky šetření nebudou zahrnuty do bakalářské práce. Hlavním kritériem bylo to, že jednotlivé testy budou sloužit jako podklady k výchovně vzdělávacímu programu v mateřské škole, k bakalářské práci a nebudou zveřejňovány ani jiným způsobem

¹⁰¹SINDELAROVÁ, B. *Předcházíme poruchám učení*. 6. vyd. Praha: Portál, 2016. s. 15–16. ISBN 978-80-262-1082-5.

šířeny třetí osobě. Samotné znění informovaného souhlasu se nachází v příloze této práce (viz Příloha K).

3.2.1 ČASOVÝ HARMONOGRAM VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Výzkumné šetření bude probíhat od konce měsíce srpna 2021 do poloviny ledna 2022. Tento výzkum bude realizován po dobu 5 měsíců v mateřské škole v Krásném Dvoře, ve třídě Sovičky, a to vždy v dopoledních hodinách. Výzkumným šetřením budou zjištěny deficity dílčích funkcí u základního souboru dětí, jeho záznam bude zapsán do připraveného formuláře, který je součástí vybrané diagnostiky. Na základě výsledků diagnostiky bude zvolen výzkumný vzorek dětí, u kterého bude probíhat cílená reedukace. Bude se jednat o děti, u kterých byla průměrná úspěšnost plnění úkolů nižší než 70 %. Na základě analýzy diagnostických testů bude pro tyto děti navrhnout stimulační program.

Stimulační program obsahuje soubor cvičení na rozvoj jednotlivých schopností a bude realizován od měsíce října do poloviny ledna 2022. Tohoto programu se zúčastní pouze výzkumný vzorek dětí, který měl během diagnostiky průměrnou úspěšnost plnění úkolů nižší než 70 %. U tohoto vzorku dětí bude docházet k intenzivnímu reedukačnímu programu. Výsledky a porovnání účinnosti této metody se uskuteční v polovině ledna 2022. Průběh reedukace a návrhy různých cvičení budou podrobně popsány v kazuistikách.

3.2.2 POPIS ZAŘÍZENÍ, VE KTERÉM PROBÍHALO VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

Celý výzkum probíhal v ZŠ a MŠ Krásný Dvůr, konkrétně v MŠ Krásný Dvůr, ve které pracuji jako učitelka. Naše mateřská škola má dvě smíšená oddělení. V prvním oddělení s názvem „Kртеčci“ jsou děti mladšího školního věku (3 až 4 roky). Ve druhé třídě „Sovičky“ jsou děti starší a předškolního věku od 5 do 7 let. Momentálně navštěvuje mateřskou školu 36 dětí.

Pro svůj výzkum jsem si vybrala svou třídu, konkrétně třídu Soviček, do které momentálně chodí 14 předškoláků a 3 děti staršího věku.

Mateřská škola je umístěna v klidném prostředí, obklopuje ji rozlehlá školní zahrada s herními prvky, které jsou vhodné pro spontánní pohybové aktivity dětí. V okolí mateřské školy je krásný a rozlehlý zámecký park, jež umožňuje využití pro delší procházky. Roční plán MŠ vychází ze Školního vzdělávacího programu, formálního kurikula nazvaného „*Objevujeme svět pro život*“, jež v sobě skrývá přirozenou dětskou touhu po poznávání, experimentování a objevování. Děti během svého vývoje postupně poznávají samy sebe, své okolí a objevují svět kolem nás. Při vzdělávání je chceme postupně připravit na „rozlétnutí se do světa“. Postupujeme od věcí dítěti důvěrně známých k poznávání nových, od jednoduchých úkolů po složitější, až se nakonec může „rozletět“ do školního světa. Náš program je cíleně zaměřen na logopedickou prevenci a diagnostiku dílčích funkcí u dětí předškolního věku.¹⁰²

Pro svůj výzkum jsem používala běžnou třídu mateřské školy a byla mi k dispozici kancelář mateřské školy. Část kanceláře mám uzpůsobenou k logopedické intervenci, prevenci a na diagnostiku dílčích funkcí nebo na diagnostiku školní zralosti. Tento

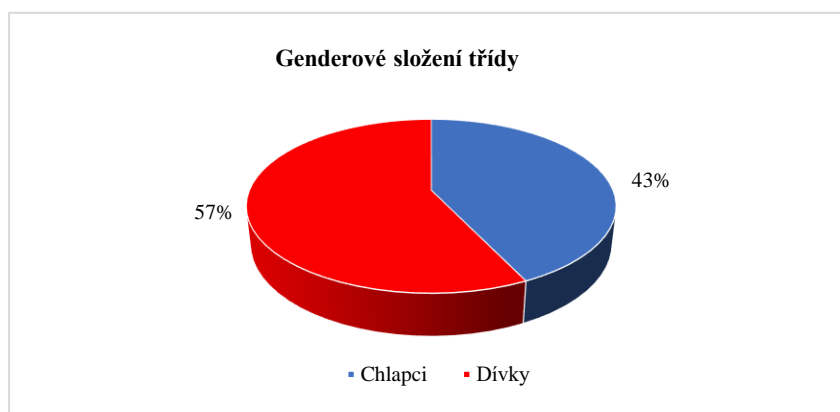
¹⁰²ZÁKLADNÍ ŠKOLA A MATEŘSKÁ ŠKOLA KRÁSNÝ DVŮR, *Školní vzdělávací program*. [online]. [cit. 2022-02-25]. Dostupné z: <https://www.zskrasnydvur.cz/wp-content/uploads/2021/09/SVP-MS.pdf>

prostor je respondentům velmi dobře znám, probíhají zde každodenní individuální činnosti pro rozvoj jejich kompetencí.

3.2.3 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO VZORKU

Výzkumné šetření bylo realizováno ve třídě Soviček v celkovém počtu 17 dětí v rozmezí pět až sedm let, je to třída heterogenní. Pro zařazení do výzkumného šetření byl rozhodující věk respondentů (5 až 7 let). Základní soubor tvořilo 14 dětí, z toho 6 chlapců a 8 děvčat ve věku pěti až šesti let. Tyto děti navštěvují mateřskou školu posledním rokem a v příštím školním roce se stanou žáky základní školy. Cvičení probíhalo formou individuální práce s dítětem obvykle v dopoledních hodinách. Ve výzkumném šetření je patrné, že je více dívek (57 %) než chlapců. Výsledky diagnostiky budou sloužit ke stanovení výzkumného vzorku dětí, který později projde cílenou a individuální reedukací.

Graf 1: Genderové složení třídy



Zdroj:¹⁰³

¹⁰³Autor práce, 2021 (vlastní šetření)

4 DIAGNOSTIKA DÍLČÍCH FUNKCÍ U DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

Maximální počet bodů, který lze při této diagnostice získat, je 170. Do této analýzy bylo přizváno 14 dětí předškolního věku, jedná se o základní soubor (dále jen respondentů). Celkový počet úkolů v této diagnostice je 19. Všechny tyto úkoly jsou podrobně popsány a zaznamenány v grafech. V následujících podkapitolách analyzujeme úspěšnost respondentů v jednotlivých úkolech. Na základě výsledků diagnostiky můžeme vyhodnotit, které úkoly dělaly respondentům problémy, jaká je úroveň dílčích funkcí u jednotlivých respondentů, a stanovit výzkumný vzorek dětí, jež následně projde cílenou reedukací deficitů dílčích funkcí.

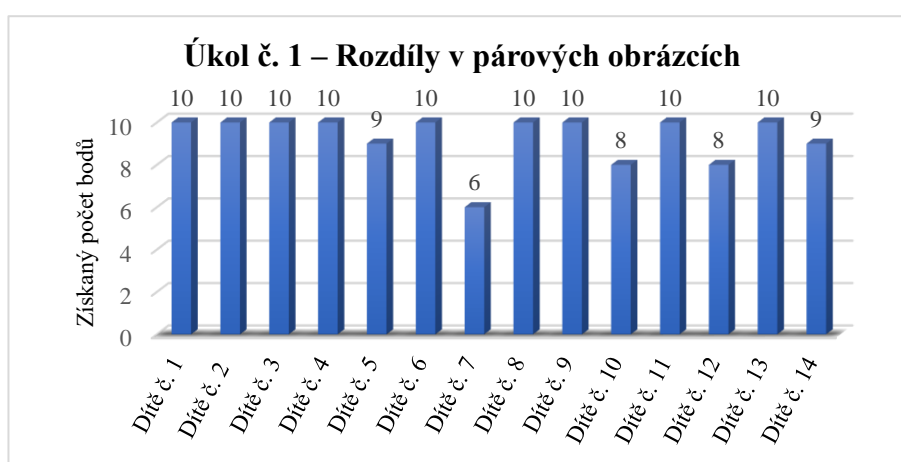
Na začátku výzkumu byly stanoveny výzkumné otázky, které budeme postupně vyhodnocovat. V následující části charakterizujeme jednotlivé úkoly a analyzujeme úspěšnost respondentů v jednotlivých úkolech diagnostiky a vyhodnotíme první výzkumnou otázku:

VO1 Jaká bude úspěšnost plnění diagnostických úkolů u jednotlivých respondentů?

4.1 ÚKOL Č. 1 – ROZDÍLY V PÁROVÝCH OBRÁZCÍCH

Úkol č. 1 analyzuje úroveň zrakové diferenciacie pomocí obrázků. Během tohoto cvičení jsem respondentům ukazovala dva obrázky. Respondenti měli za úkol zjistit, zda jsou obrázky stejné, či nikoliv.

Graf 2: Úkol č. 1 – Rozdíly v párových obrázcích



Zdroj:¹⁰⁴

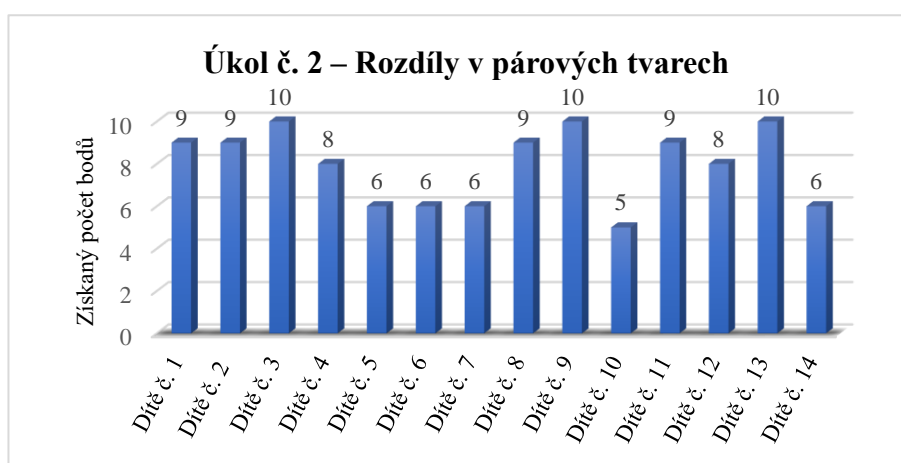
Respondenti měli za úkol rozeznat, jestli jsou dvojice obrázků stejné, či nikoliv. Za tento úkol mohli získat maximálně 10 bodů. Z grafu lze vyčíst, že 8 dětí z vybraného vzorku bylo 100 % úspěšných. Celková úspěšnost tohoto úkolu je vysoká (93 %). Pouze respondent č. 7 měl problémy rozeznat rozdíly v párových obrázcích a jeho úspěšnost byla pouze 60 %. Čtyři děti z výzkumného vzorku se držely těsně pod 100% úspěšností.

¹⁰⁴Autor práce, 2021 (vlastní šetření)

4.2 ÚKOL Č. 2 – ROZDÍLY V PÁROVÝCH TVARECH

Úkol č. 2 je zaměřen na zrakovou diferenciaci na abstraktních obrázcích. Respondentům jsem opět ukázala dva obrázky a jejich úkolem bylo pozorně si tyto obrázky prohlédnout a určit, zda jsou stejné.

Graf 3: Úkol č. 2 – Rozdíly v párových tvarech



Zdroj:¹⁰⁵

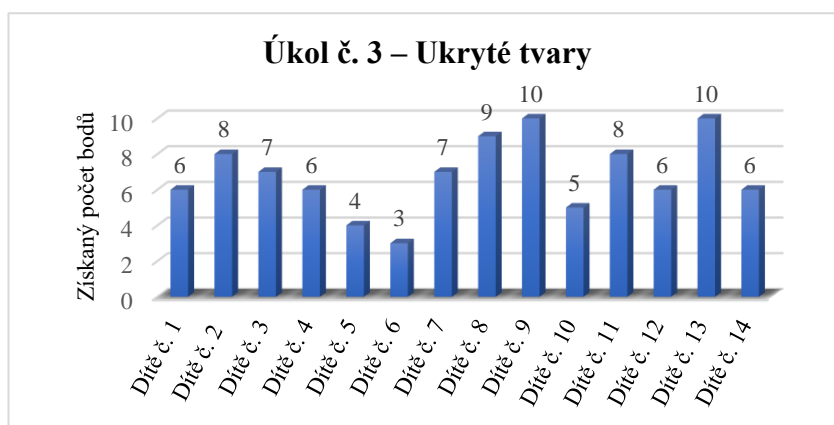
Během této analýzy získali maximální počet bodů pouze 3 respondenti. Druhý nejvyšší počet bodů (90 %) získaly 4 děti a třetí nejvyšší počet bodů (80 %) obdržely 2 děti ze zkoumaného vzorku. Z grafu lze vyčíst, že 5 účastníků šetření má výraznější problémy najít rozdíly v párových obrázcích, které jsou abstraktní. Jejich úspěšnost je mezi 50 a 60 %. Průměrná úspěšnost tohoto úkolu je 79 %.

¹⁰⁵Autor práce, 2021 (vlastní šetření)

4.3 ÚKOL Č. 3 – UKRYTÉ TVARY

Úkol č. 3 je zaměřen na optické členění. Během tohoto úkolu měli respondenti vyhledat malý geometrický tvar ukrytý ve větším obrazci.

Graf 4: Úkol č. 3 – Ukryté tvary



Zdroj:¹⁰⁶

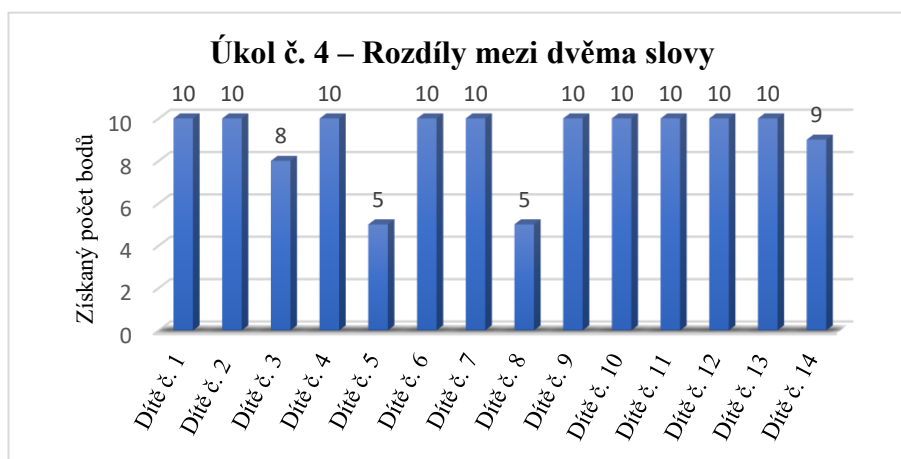
Tento úkol byl jeden z nejtěžších. Respondenti měli najít ukrytý geometrický tvar. Průměrná úspěšnost byla pouze 68 %. Tento úkol úspěšně zvládl pouze respondent č. 9 a 13. Nejhorší výsledek měl respondent č. 6, který úkol zvládl pouze na 30 %.

¹⁰⁶Autor práce, 2021 (vlastní šetření)

4.4 ÚKOL Č. 4 – ROZDÍLY MEZI DVĚMA SLOVY

Úkol č. 4 analyzuje verbálně akustickou diferenciaci. V této úloze zjišťujeme rozdíly mezi dvěma slovy. Respondentům předřikáváme slova dle seznamu, hlavním úkolem je zjistit, zda jsou slova stejná. Jedná se o deset párů slov, z nich je pět totožných a pět rozdílných. U tohoto úkolu je velmi důležité, aby respondenti neviděli na ústa učitele.

Graf 5: Úkol č. 4 – Rozdíly mezi dvěma slovy



Zdroj:¹⁰⁷

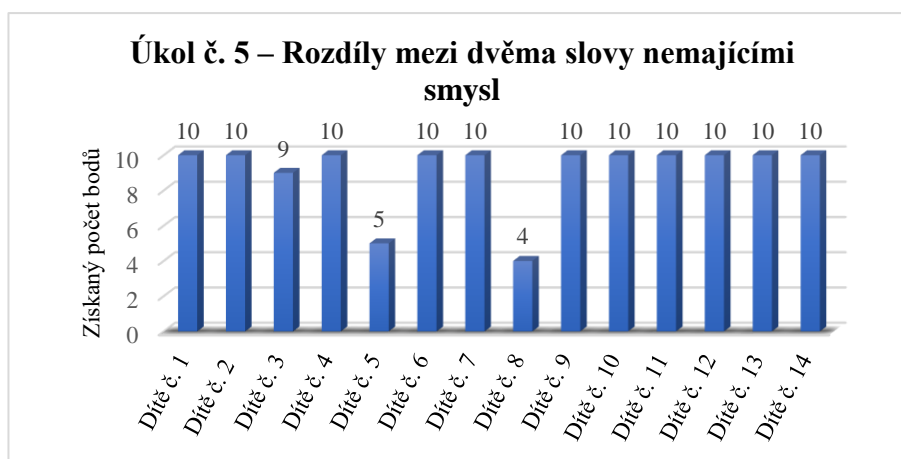
V tomto úkolu byla 100 % úspěšnost u 10 respondentů. Celkový průměr úspěšnosti byl 91 %. V této analýze bylo zjištěno, že pouze 2 děti z výzkumného šetření mají větší problémy v oblasti fonemického sluchu a jejich úspěšnost byla pouze 50 %.

¹⁰⁷Autor práce, 2021 (vlastní šetření)

4.5 ÚKOL Č. 5 – ROZDÍLY MEZI DVĚMA SLOVY NEMAJÍCÍMI SMYSL

Úkol č. 5 je obdobný úkolu č. 4, avšak jen s tím rozdílem, že respondentům předřikáváme slova, která nemají smysl. Opět zjišťujeme verbálně akustickou diferenciaci. Respondenti mají za úkol pomocí sluchu rozpoznat slova, která nic neznamenají.

Graf 6: Úkol č. 5 – Rozdíly mezi dvěma slovy nemajícími smysl



Zdroj:¹⁰⁸

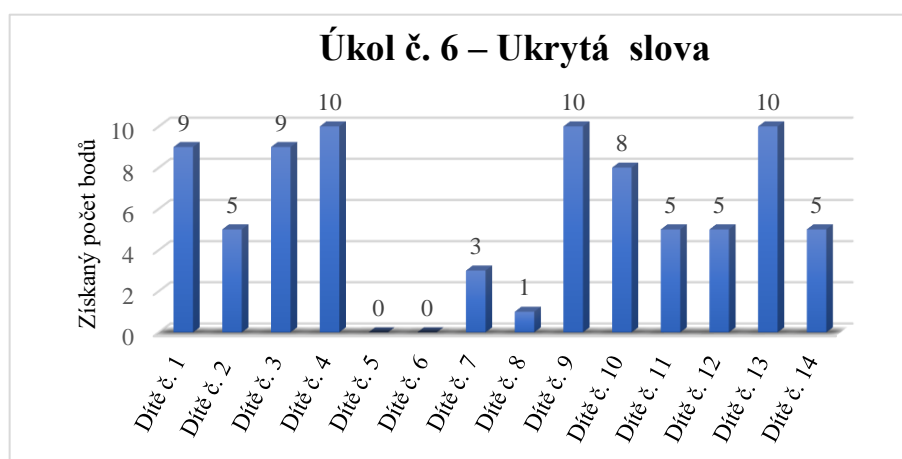
Stoprocentní úspěšnost byla častější než v předešlém úkolu (11 respondentů). Průměrná úspěšnost byla 91 % a analýza ukázala, že pouze 2 děti z výzkumného vzorku mají problém s fonematickým sluchem u slov, která nedávají smysl.

¹⁰⁸Autor práce, 2021 (vlastní šetření)

4.6 ÚKOL Č. 6 – UKRYTÁ SLOVA

Úkol č. 6 je zaměřen na rozpoznání detailu ve slovech pomocí sluchu, jedná se o verbálně akustické členění a sluchovou diferenciaci. Úkol zkouší, zda respondent rozliší slovo na jednotlivé části a jestli pomocí sluchu rozpozná detaily. Respondentům bylo předříkáno deset slov. V pěti slovech byla ukryta slabika „při“. Hlavním úkolem bylo rozpoznat, je-li ve slově slabika ukryta, či nikoli.

Graf 7: Úkol č. 6 – Ukrytá slova



Zdroj:¹⁰⁹

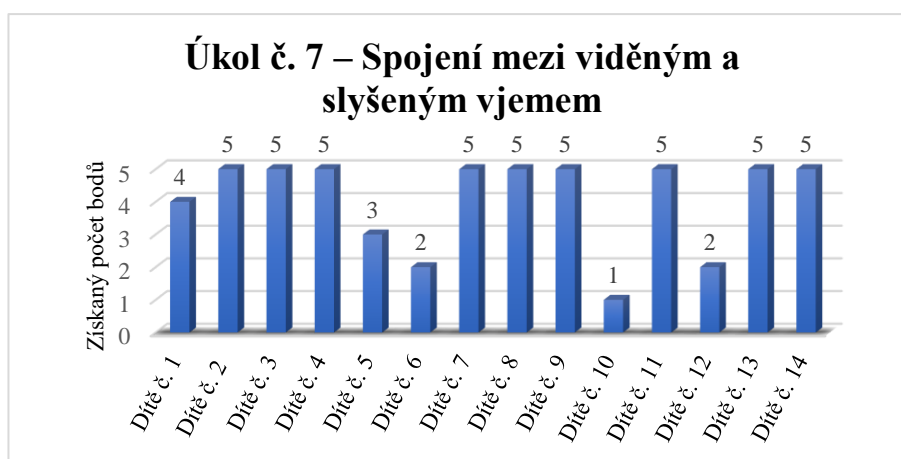
Průměrná úspěšnost tohoto úkolu byla 57 %. Pouze respondenti č. 4 a č. 13 byli 100% úspěšní. Z grafu lze vyčíst, že výzkumný vzorek dětí má velké problémy s verbálně akustickým členěním a sluchovou diferenciací.

¹⁰⁹Autor práce, 2021 (vlastní šetření)

4.7 ÚKOL Č. 7 – SPOJENÍ MEZI VIDĚNÝM A SLYŠENÝM VJEMEM

Úkol č. 7 cílí na intermodální opticko-akustické spojení. U tohoto úkolu spojujeme viděný a slyšený vjem. Respondentům jsem ukázala papír s obrázky a řekla, že všech 5 obrázků nakreslila zvířátka. Postupně jsem ukazovala na obrázek a řekla, které zvíře ho namalovalo (např. „To nakreslila slepice.“). Respondentům bylo popsáno všech pět obrázků, následně byli přezkoušeni.

Graf 8: Úkol č. 7 – Spojení mezi viděným a slyšeným vjemem



Zdroj:¹¹⁰

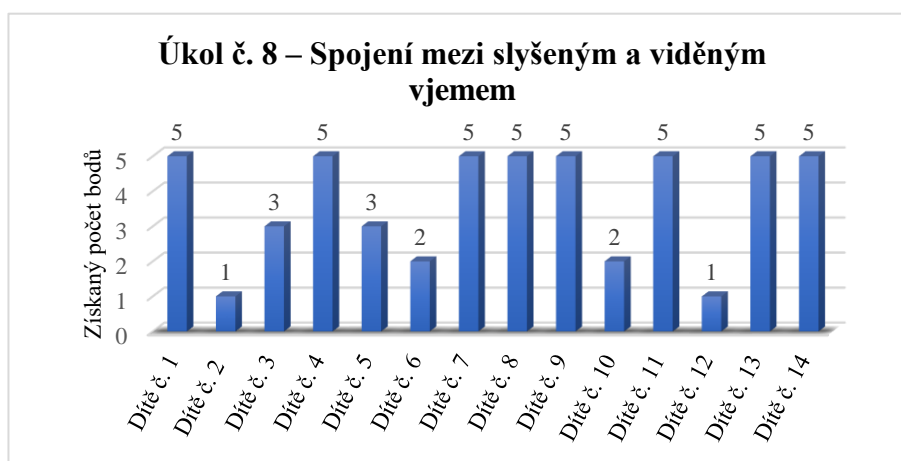
Průměrná úspěšnost tohoto úkolu je 83 %. Pouze 9 respondentů bylo úspěšných na 100 %. Nejnižší počet bodů měli respondenti č. 1, č. 6 a č. 2.

¹¹⁰Autor práce, 2021 (vlastní šetření)

4.8 ÚKOL Č. 8 – SPOJENÍ MEZI SLYŠENÝM A VIDĚNÝM VJEMEM

Úkol č. 8 je podobný úkolu č. 7. Opět se snažíme překlenout slyšený a viditelný vjem. Obrázky a názvy zvířátek se v úkolech liší, ale zadání zůstává stejné. Tento úkol se nesmí zadávat po úkolu předešlém, protože bychom tím respondenty mohli zmást.

Graf 9: Úkol č. 8 – Spojení mezi slyšeným a viděným vjemem



Zdroj:¹¹¹

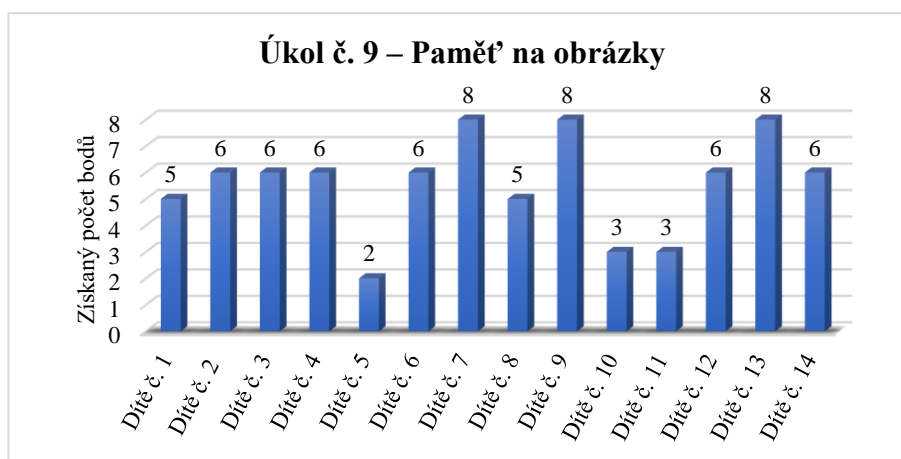
Úkol č. 8 jsem respondentům zadávala až následující den. Nechtěla jsem je zmást podobností s předchozím úkolem. Předpokládala jsem, že úspěšnost tohoto úkolu bude vyšší. Domnívala jsem se, že respondenti už ví, co je bude v úkolu čekat, a budou se na zadaný úkol více soustředit. Z výsledků je zřejmé, že tento předpoklad byl chybný. Průměrná úspěšnost úkolu byla jen 74 %. Pouze 8 respondentů dosáhlo 100% úspěšnosti. Někteří svůj výkon zlepšili, někteří ale naopak zhoršili.

¹¹¹Autor práce, 2021 (vlastní šetření)

4.9 ÚKOL Č. 9 – PAMĚŤ NA OBRÁZKY

Úkol č. 9 je zaměřen na optickou paměť. V tomto úkolu jsem zjišťovala, zda jsou respondenti schopni zapamatovat si obrázky v dané posloupnosti. Cvičení obsahuje kartičky s osmi obrázky, které se objevují dvakrát. Před respondentem jsem vždy předložila v dané posloupnosti jednu sadu karet (osm obrázků). Úkolem bylo si bez pomoci slov obrázky zapamatovat. Pak jsem kartičky obrátila obrázkem dolů a dala respondentům stejné kartičky. Respondent měl za úkol pod obrácené kartičky položit své kartičky v pořadí, jak si je zapamatoval.

Graf 10: Úkol č. 9 – Paměť na obrázky



Zdroj:¹¹²

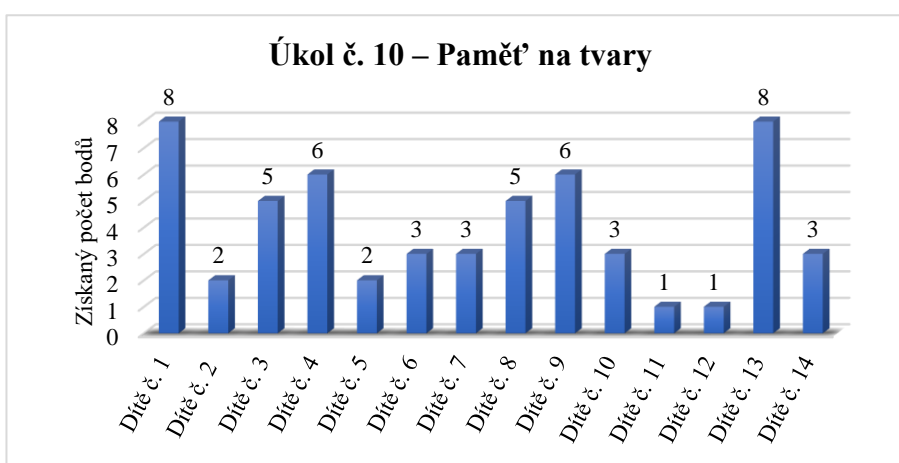
Průměrná úspěšnost tohoto úkolu je 56 %. Respondenti měli problém zapamatovat si řadu obrázků. Pouze 3 měli 100% úspěšnost. Šest respondentů dosáhlo úspěšnosti pod 60 %.

¹¹²Autor práce, 2021 (vlastní šetření)

4.10 ÚKOL Č. 10 – PAMĚŤ NA TVARY

Úkol č. 10 je obdobný jako úkol č. 9, avšak s rozdílem, že respondenti si musí zapamatovat řadu obrázků s geometrickými tvary. Postup cvičení je stejný jako v předešlém úkolu.

Graf 11: Úkol č. 10 – Paměť na tvary



Zdroj:¹¹³

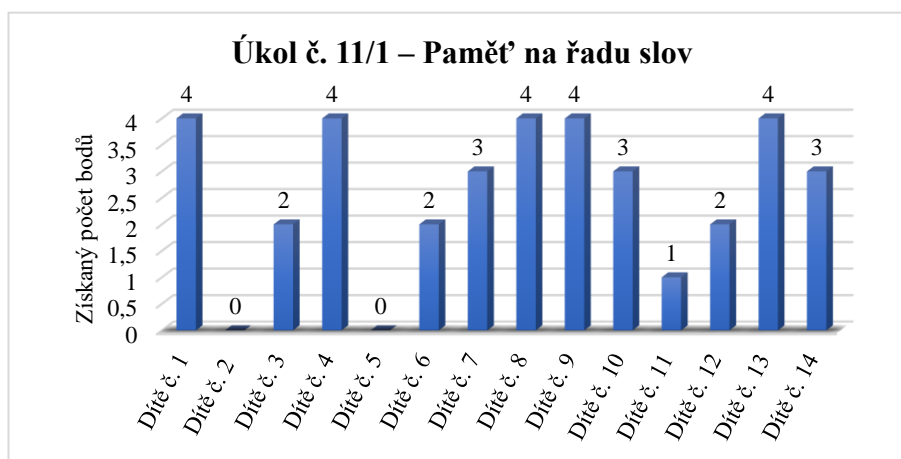
Úspěšnost úkolu byla 5 %, pouze 2 respondenti měli 100% úspěšnost. Úkoly obsahující geometrické tvary dělaly respondentům obtíže.

¹¹³Autor práce, 2021 (vlastní šetření)

4.11 ÚKOL Č. 11 – PAMĚŤ NA ŘADU SLOV A POŘADÍ

Úkol č. 11 zkouší verbálně akustickou paměť na známá slova. V tomto cvičení jsem zkoušela, jestli si respondenti zapamatují slyšenou řeč. Úkol je rozdělen na dvě části. První část cvičení se zaměřuje na zapamatování slov, druhým úkolem je zjistit, kolik slov řeklo ve správném pořadí. Respondentům jsem pomalu řekla čtyři slova (kamna, ulice, stůl, kůl). Výsledky tohoto úkolu jsem rozdělila do dvou grafů.

Graf 12: Úkol č. 11/1 – Paměť na řadu slov



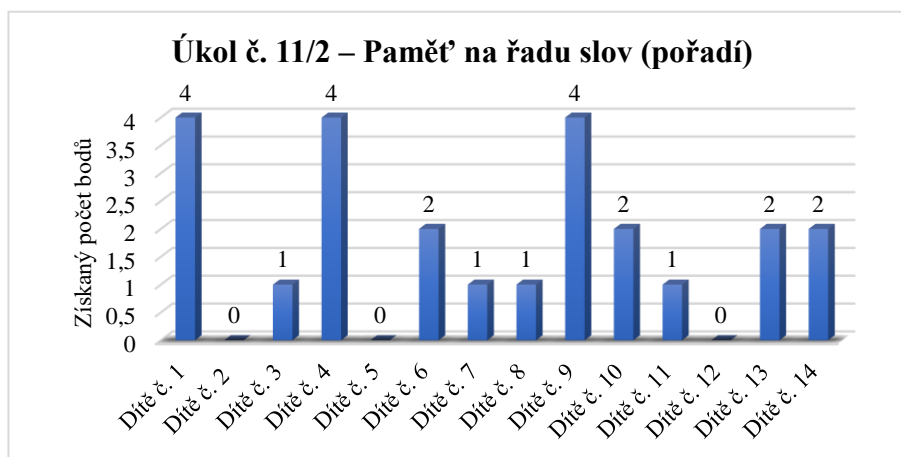
Zdroj:¹¹⁴

Zapamatovat si slova v úkolu č. 11/1 na 100 % dokázalo pouze 5 respondentů. Průměrná úspěšnost úkolu je pouze 64 %.

Ve druhé části úkolu č. 11 se zaměřujeme na to, jestli si respondenti přesně zapamatovali pořadí slov.

¹¹⁴Autor práce, 2021 (vlastní šetření)

Graf 13: Úkol č. 11/2 – Paměť na řadu slov (pořadí)



Zdroj:¹¹⁵

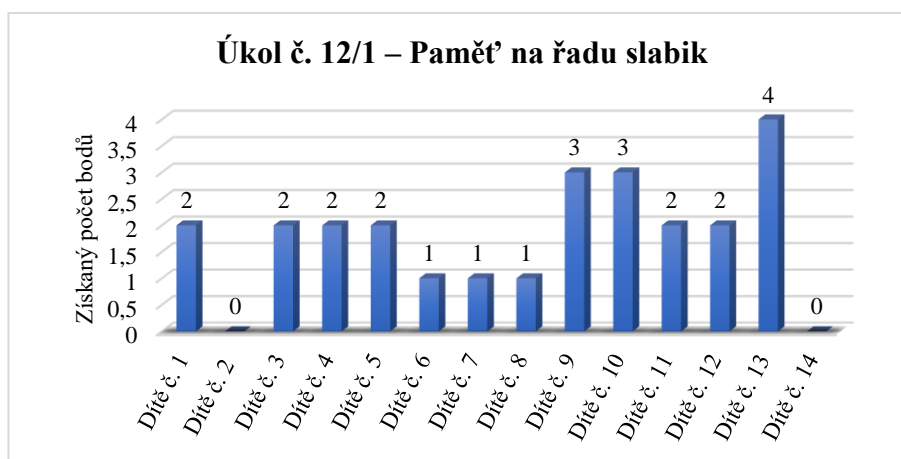
Průměrná úspěšnost úkolu byla pouze 43 %. Tři respondenti tento úkol nezvládli. Výzkumný vzorek dětí měl již u předešlého úkolu obtíže zapamatovat si slova. Dalo se předpokládat, že s druhou částí úkolu budou mít problémy.

¹¹⁵Autor práce, 2021 (vlastní šetření)

4.12 ÚKOL Č. 12 – PAMĚŤ NA ŘADU SLABIK A POŘADÍ

Úkol č. 12 je také zaměřen na verbálně akustickou paměť, ale u nesmyslných slabik. Úkol a zadání je stejné jako u předchozího cvičení.

Graf 14: Úkol č. 12 – Paměť na řadu slabik



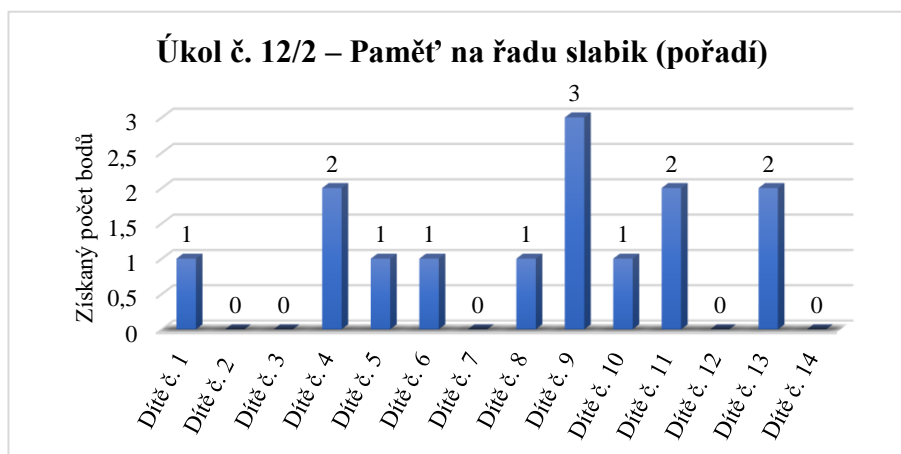
Zdroj:¹¹⁶

Průměrná úspěšnost úkolu byla o 11 % (45 %) nižší než u úkolu č. 11/1. Výzkumný vzorek dětí měl problémy zapamatovat si slabiky, které nedávaly smysl. Pouze respondent č. 13 měl 100% úspěšnost.

Ve druhé části úkolu č. 12 se zaměřujeme na to, zapamatuje-li si respondent přesné pořadí slabik, které nedávají smysl.

¹¹⁶Autor práce, 2021 (vlastní šetření)

Graf 15: Úkol č. 12/2 – Paměť na řadu slabik (pořadí)



Zdroj:¹¹⁷

Průměrná úspěšnost úkolu byla 25 %. Žádný z respondentů nedosáhl 100% úspěšnost. Pět respondentů bylo neúspěšných.

¹¹⁷Autor práce, 2021 (vlastní šetření)

4.13 ÚKOL Č. 13 – ZAPAMATOVÁNÍ OBRÁZKŮ A SLOVNÍ VYJÁDŘENÍ

Úkol č. 13 je zaměřen na intermodální výkon paměti. Zjišťuje respondentovu schopnost si zapamatovat obrázky a později je pojmenovat. V úkolu jsem ukázala čtyři obrázky (sněhulák, pytel, zubní pasta, třešně). Hlavním úkolem respondentů bylo si obrázky zapamatovat a po ukrytí obrázků říct, co viděli. Tím testujeme, jestli dokážou propojit to, co vidí, a vytvoří spojení s názvem obrázku.

Graf 16: Úkol č. 13 – Zapamatovat si obrázky + slovní vyjádření



Zdroj:¹¹⁸

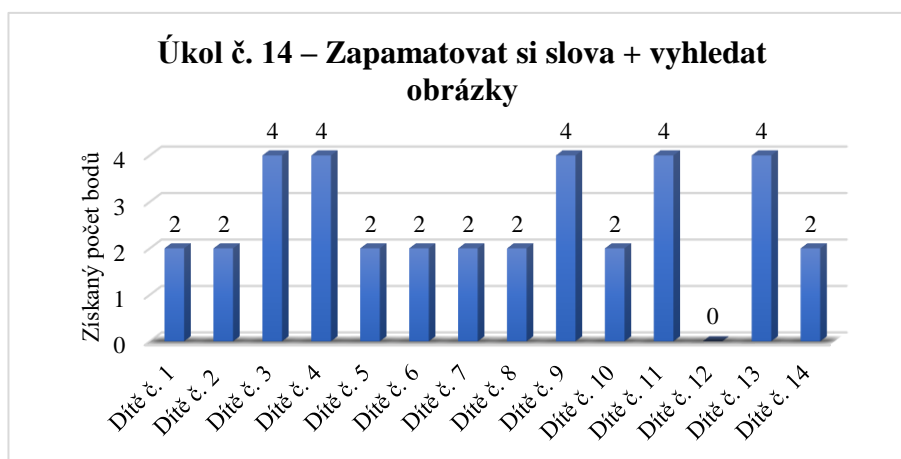
Úkolem bylo zapamatovat si počet slov dle obrázků. Průměrná úspěšnost byla 66 %. Na 100 % byli úspěšní pouze 4 respondenti. Pod 100 % úspěšností byli 4 respondenti, respondent č. 5 tento úkol nezvládl.

¹¹⁸Autor práce, 2021 (vlastní šetření)

4.14 ÚKOL Č. 14 – ZAPAMATOVÁNÍ SLOV A HLEDÁNÍ OBRÁZKŮ

Úkol č. 14 se zaměřuje na intermodální výkon paměti na zadaná slova. Respondentům se předříkala čtyři slova (klobouk, hlemýžď, konvice, kašpárek). Úkolem bylo si slova zapamatovat a sestavit kartičky ve stejném pořadí, ve kterém daná slova slyší.

Graf 17: Úkol č. 14 – Zapamatovat si slova + vyhledat obrázky



Zdroj:¹¹⁹

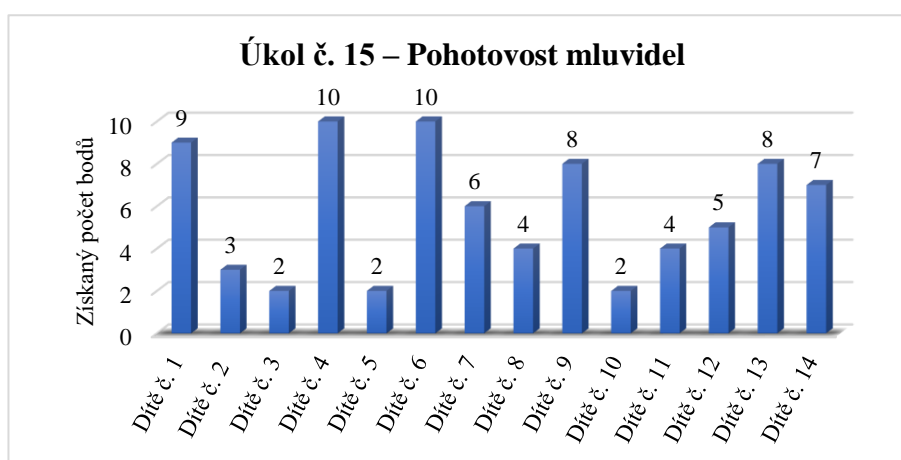
Průměrná úspěšnost tohoto úkolu byla jen 64 %. Stoprocentně úspěšných bylo pouze pět respondentů, osm respondentů tento úkol zvládlo na 50 %. Pouze respondent č. 12 tento úkol nezvládl.

¹¹⁹Autor práce, 2021 (vlastní šetření)

4.15 ÚKOL Č. 15 – POHOTOVOST MLUVIDEL

Úkol č. 15 se zaměřuje na pohotovost mluvidel. Respondentům jsem předfíčkávala deset slov, která měli zopakovat. Jednalo se o slova, jež běžně nepoužívají (např. kumulativní, smysluplný, chalcedon aj.).

Graf 18: Úkol č. 15 – Pohotovost mluvidel



Zdroj:¹²⁰

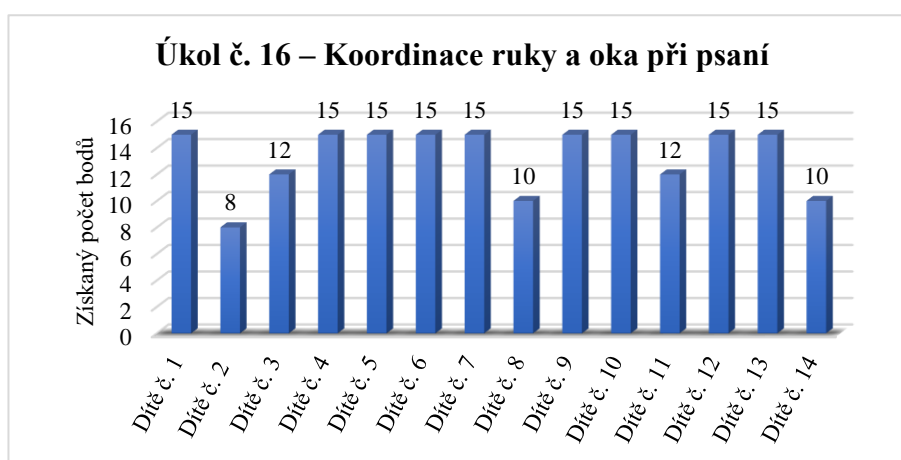
V uvedeném grafu lze vyčíst, kolik respondentů v zadaném úkolu chybovalo. Jelikož se jedná o respondenty, kteří mají problémy s výslovností, předpokládala jsem, že úspěšnost bude nižší. Průměrná úspěšnost byla 57 %. Pouze 2 respondenti byli 100%, tyto děti nemají problémy s výslovností hlásek a nenavštěvují logopedické terapie jako ostatní.

¹²⁰Autor práce, 2021 (vlastní šetření)

4.16 ÚKOL Č. 16 – KOORDINACE RUKY A OKA PŘI PSANÍ

Úkol č. 16 je zaměřen na koordinaci ruky a oka při psaní. Respondentům jsem postupně dala tři obrázky silnice. Úkolem bylo jet tužkou uprostřed silnice a nenarazit do krajnice, popřípadě vyjet ze silnice.

Graf 19: Úkol č. 16 – koordinace ruky a oka při psaní



Zdroj:¹²¹

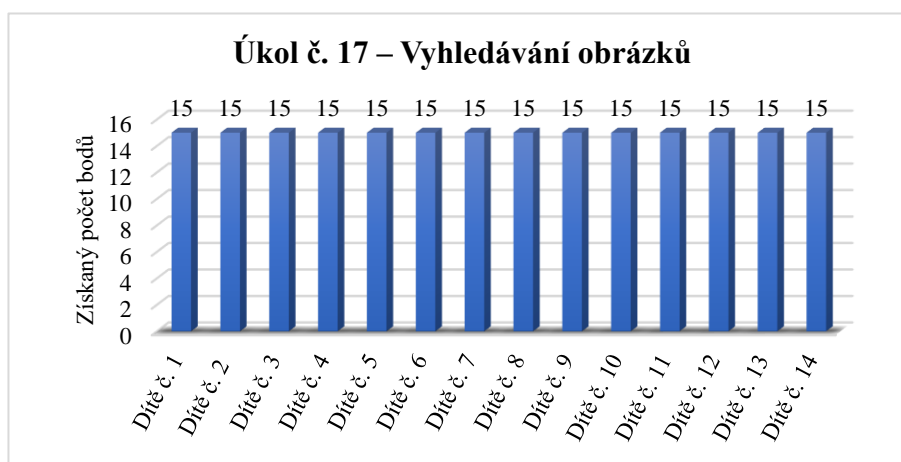
Průměrná úspěšnost byla vysoká, činila 89 %. Koordinace ruky a oka je tedy velmi dobrá.

¹²¹Autor práce, 2021 (vlastní šetření)

4.17 ÚKOL Č. 17 – VYHLEDÁVÁNÍ OBRÁZKŮ

Úkol č. 17 je zaměřen na optickou pozornost. Úkol testuje respondentovu schopnost sledovat určený tvar. Dětem byl předložen arch papíru, na kterém byly nakresleny hvězdy, křížky, kruhy a čtverce. Úkolem bylo vyškrtnout nebo zakroužkovat všechny hvězdy na papíře.

Graf 20: Úkol č. 17 – Vyhledávání obrázků



Zdroj:¹²²

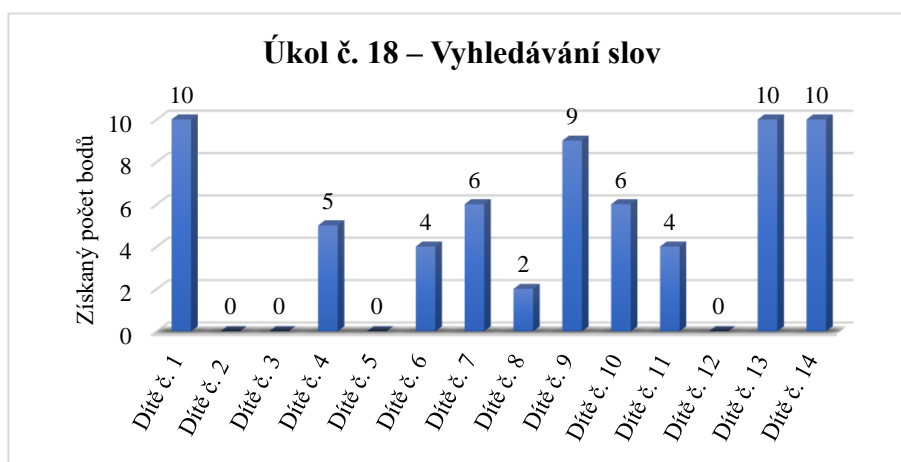
Úspěšnost tohoto úkolu byla nejvyšší, všichni respondenti měli 100% úspěšnost. Problémy v optické pozornosti tedy můžeme u respondentů vyloučit.

¹²²Autor práce, 2021 (vlastní šetření)

4.18 ÚKOL Č. 18 – VYHLEDÁVÁNÍ SLOV

Úkol č. 18 je zaměřen na akustickou pozornost. Respondent má za úkol zachytit ve čteném textu určené slovo. Respondentům byl přečten příběh o srně, následně měli najít slovo „srna“ nebo slova podobná (v jiném tvaru) a upozornit na ně. Když respondent dané slovo uslyšel, měl bouchnout do stolu.

Graf 21: Úkol č. 18 – Vyhledávání slov



Zdroj:¹²³

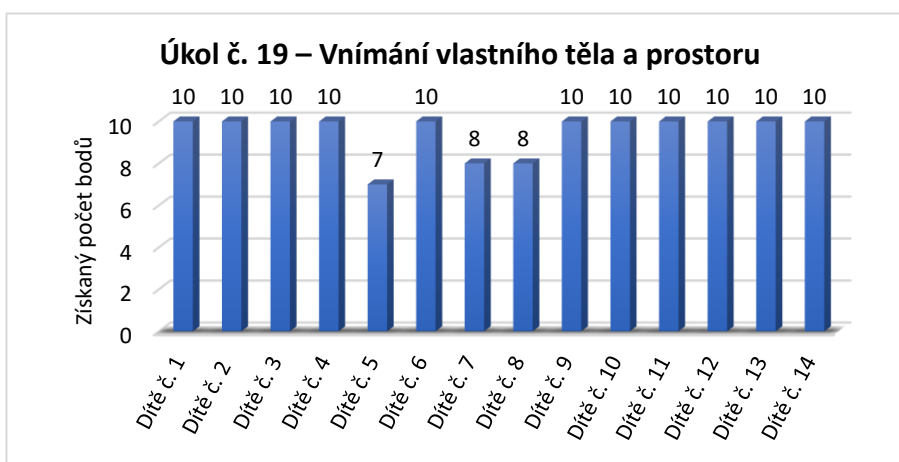
Úkol na akustickou paměť zvládli na 100 % pouze 3 respondenti. Průměrná úspěšnost byla jen 47 %. Respondenti měli velké problémy zadané slovo v textu zachytit.

¹²³Autor práce, 2021 (vlastní šetření)

4.19 ÚKOL Č. 19 – VNÍMÁNÍ VLASTNÍHO TĚLA A PROSTORU

Úkol č. 19 je zaměřen na vnímání vlastního těla a prostoru. Respondentům i sobě jsem na pravé zápěstí přivázala stuhu. Dítě mělo za úkol napodobovat stejné pohyby, jako jsem předváděla já, a zůstat v tomto postoji. Jednalo se o jednoduché pohyby – deset postojů (např. pravá ruka na pravé ucho a levá ruka na levé koleno).

Graf 22: Úkol č. 19 – Vnímání vlastního těla a prostoru



Zdroj:¹²⁴

Poslední úkol se zdál jako nejjednodušší a předpokládala jsem, že úspěšnost tohoto úkolu bude 100 %, ale tři děti měly drobné problémy správný postoj napodobit. Průměrná úspěšnost úkolu je 95 %.

¹²⁴Autor práce, 2021 (vlastní šetření)

4.19.1 HODNOCENÍ DIAGNOSTICKÝCH ÚKOLŮ DEFICITŮ DÍLČÍCH FUNKCÍ

Diagnostická cvičení probíhala během celého měsíce září. V předchozí části jsme charakterizovali jednotlivé úkoly, úspěšnost respondentů v jednotlivých úkolech a odpověděli jsme na první výzkumnou otázku, která měla následující znění.

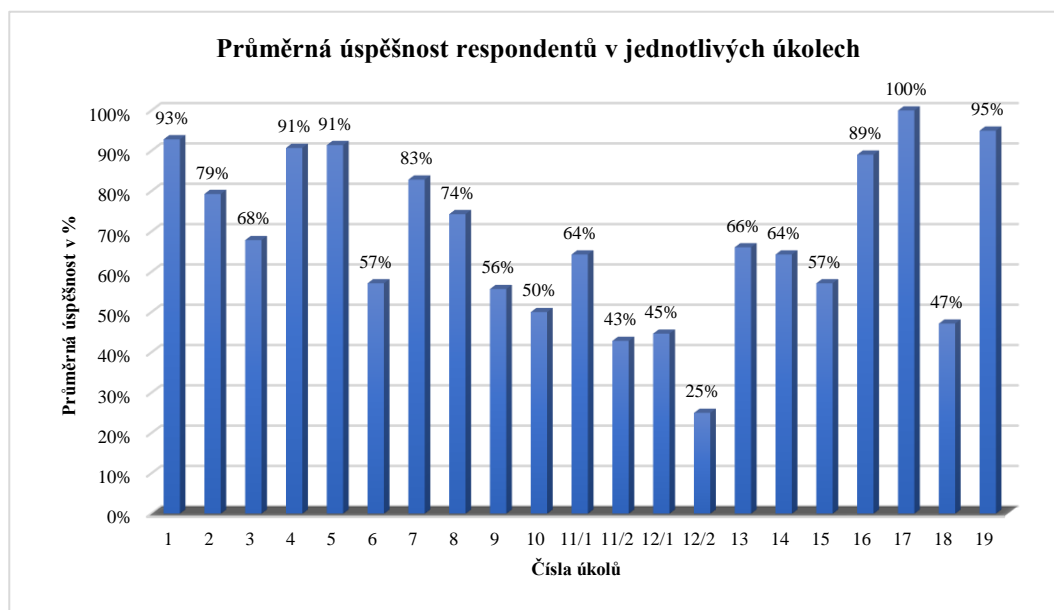
VO1 – Jaká bude úspěšnost plnění diagnostických úkolů u jednotlivých respondentů?

V předchozí části jsme analyzovali a vyhodnotili jednotlivé úkoly u respondentů. Na základě těchto vyhodnocených dat můžeme určit průměrnou úspěšnost v jednotlivých úkolech a odpovědět na další výzkumnou otázku:

VO2 – Jaká bude průměrná úspěšnost v jednotlivých úkolech diagnostiky u respondentů?

V následujícím grafu č. 23 jsou zaznamenány všechny výsledky respondentů v jednotlivých úkolech. Z grafu lze vyčíst průměrnou úspěšnost v jednotlivých úkolech.

Graf 23: Průměrná úspěšnost respondentů v jednotlivých úkolech



Zdroj:¹²⁵

Na základě celkového průměru v jednotlivých úkolech u všech respondentů bylo zjištěno, kterou oblast je důležité s respondenty procvičovat. Zaměřujeme se na úkoly, jež byly v průměru pod 70 %. Na základě průměru výsledků v jednotlivých úkolech můžeme vyhodnotit jednu z dalších výzkumných otázek:

VO 3 – Které typy úkolů činí respondentům největší, a které naopak nejmenší obtíže?

Respondenti měli největší problém v úkolech, které byly zaměřeny na:

- optické členění u abstraktních obrázků,
- verbálně akustické členění, sluchovou diferenciaci figury a pozadí,
- optickou paměť,
- verbálně akustickou paměť na srozumitelná slova a nesmyslné slabiky,
- intermodální výkon paměti na sérii obrázků a slov,

¹²⁵Autor práce, 2021 (vlastní šetření)

- motoriku mluvidel,
- akustickou pozornost.

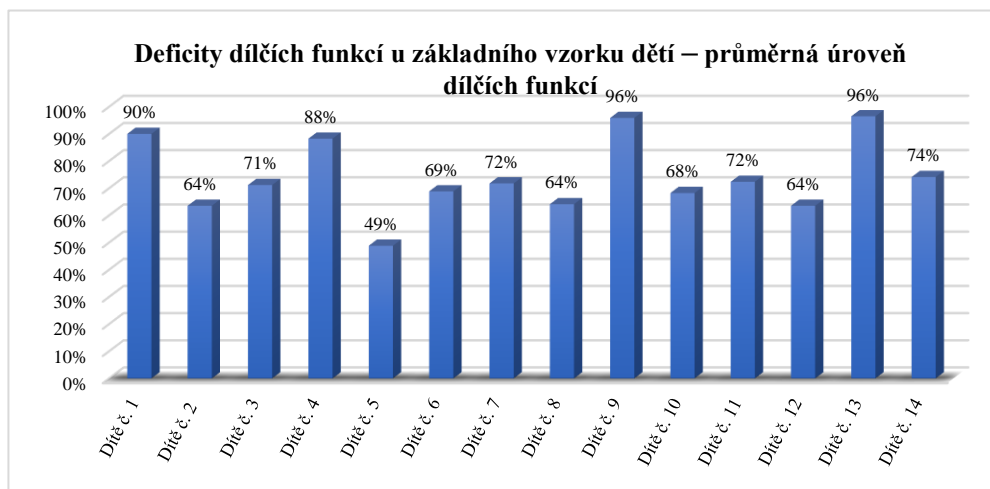
Nejlépe na tom byl základní vzorek dětí v oblasti optické pozornosti, kde hlavním úkolem bylo vyhledávat určitý tvar (např. hvězda) na papíře. Úspěšnost v tomto úkolu byla 100 %. Druhý nejlépe zvládnutý úkol (s úspěšností 95 %) byl úkol zaměřený na vnímání vlastního těla a prostoru. Průměrně v 93 % byl základní vzorek dětí úspěšný ve zrakové diferenciaci, která byla zjišťována na srozumitelných obrázcích. Zraková diferenciacie na abstraktních obrázcích nebyla tak úspěšná, nachází se však nad hranicí úspěšnosti 70 %. V oblasti akustické diferenciacie byli respondenti úspěšní na 91 %. Do rozmezí 90–70 % úspěšnosti se dostaly úkoly zaměřené na vizuomotoriku, intermodální spojení a zrakovou diferenciaci zjišťovanou na nesmyslných obrázcích. Po zjištění nedostatků v dílčích funkcích jsme se zaměřili na jejich odstranění. Reedukace deficitů dílčích funkcí u respondentů probíhá skupinově, během výchovně vzdělávacího procesu a v rámci celého školního roku.

Na základě analýzy diagnostických úkolů můžeme také vyhodnotit další výzkumnou otázku:

VO4 – Jaká bude průměrná úroveň dílčích funkcí u jednotlivých respondentů?

V této části budeme hodnotit úroveň dílčích funkcí u respondentů. Všechna data jsou zpracována do přehledného grafu č. 24.

Graf 24: Deficity dílčích funkcí u základního vzorku dětí – průměrná úroveň dílčích funkcí



Zdroj:¹²⁶

V grafu č. 24 je zaznamenána průměrná úroveň dílčích funkcí u respondentů. Stoprocentní úspěšnost v zadaných úkolech nezískal žádný respondent. Nejlepších výsledků dosáhli respondenti č. 9 a č. 13, jejich úspěšnost byla 96 %. Nejmenší úspěšnost v plnění úkolů měl respondent č. 5, který získal pouze 49 %. Z výsledků můžeme vyhodnotit i další výzkumnou otázku:

VO5 – Bude úspěšnost plnění úkolů u některých respondentů nižší než 70 %?

Na začátku výzkumu byla položena otázka, zda bude úspěšnost plnění úkolů u některých respondentů nižší než 70 %. Úspěšnost v plnění úkolů nad 70 % byla na začátku výzkumu určena jako normativ. Hodnoty nižší než 70 % jsou považovány za rizikové. Základní výzkumný vzorek, který dosáhne nižší úrovně, než je normativ, bude zařazen do výzkumného šetření, u něhož bude navrhnout stimulační program a následná reedukace. Tuto hranici nepřekonal 6 dětí. Jedná se o respondenty č. 2, 5, 6, 8, 10 a 12 (viz graf č. 24).

¹²⁶Autor práce, 2021 (vlastní šetření)

Na základě výsledků diagnostiky deficitů dílčích funkcí (úspěšnost plnění úkolů) byl stanoven **výzkumný vzorek dětí, které se účastní cílené reedukace** a bude u nich porovnávána účinnost reedukační metody dle Sindelarové. Průběh a výsledky reedukace dílčích funkcí budou vyhodnoceny v následující kapitole.

4.19.2 ZÁVĚR VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ – DEFICITY V DÍLČÍCH FUNKCÍCH

Diagnostika deficitů dílčích funkcí u respondentů probíhala dle časového harmonogramu. Na základě výsledků hodnocení deficitů dílčích funkcí jsme v mateřské škole v Krásném Dvoře zjistili stav jednotlivých dílčích funkcí u všech respondentů a zahájili jsme kolektivní reedukaci, a to dle programu nápravy z knihy „*Předcházíme poruchám učení*“¹²⁷ a knihy „*Hry na rozvoj dílčích funkcí u dětí*“ obsahující několik lekcí na rozvoj dílčích funkcí u dětí předškolního věku.¹²⁸

Z podrobné analýzy diagnostiky deficitů dílčích funkcí jsme stanovili výzkumný vzorek dětí. Jedná se o respondenty, kteří v celkovém průměru úspěšnosti plnění úkolů měli výsledky nižší než 70 %. Výzkumný vzorek dětí byl vybrán pro cílenou reedukaci. Intenzivní reedukace u těchto dětí bude probíhat od října 2021 až do poloviny ledna 2022. Na základě použití programu reedukace B. Sindelarové pak posoudíme, jestli u vybraného vzorku dětí dojde ke zlepšení, tak ověříme účinnost této metody.

¹²⁷SINDELAROVÁ, B. *Předcházíme poruchám učení*. 6. vyd. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1082-5.

¹²⁸FICOVÁ, T. L. *Hry na rozvoj dílčích funkcí u dětí*. 1. vyd. Praha: Grada, 2020. ISBN 978-80-271-1045-2.

Průběh a výsledky reedukace u výzkumného vzorku dětí bude popsán formou kazuistik v následující kapitole. V této části si také zodpovíme poslední výzkumné otázky:

VO 6 – Které deficity dílčích funkcí byly nejčastěji narušeny u výzkumného vzorku dětí, jež projdou cílenou reedukací?

VO 7 – Dojde u skupiny dětí, které jsou pravidelně a cíleně napravovány dle metodiky Sindelarové, k výraznému zlepšení deficitů dílčích funkcí?

5 REEDUKACE DEFICITŮ DÍLČÍCH FUNKCÍ U VYBRANÉHO VZORKU DĚTÍ

Odstranění deficitu v dílčích funkcích se provádí pomocí nácviku úkolů, které jsou zpracovány v knize „*Předcházíme poruchám učení*“.¹²⁹ Pro děti jsme zvolili odpovídající program úkolů, který má zajistit odstranění těchto nedostatků.

Úkoly jsou rozděleny na cvičné programy, programy jsou dále členěny do tří úrovní. Nejprve se začínají trénovat nejjednodušší úkoly (první úroveň). Pokud dítě nebo skupina nezvládá nejjednodušší úkoly, trénují je tak dlouho, dokud si oblast zcela neosvojí. Po osvojení se dostávají na úroveň dvě, později tři. Třetí program je nejtěžší.

Pro individuální reedukaci dílčích funkcí byl vybrán vzorek dětí, který měl výsledky diagnostiky nižší než 70 %. Jedná se o následující děti.

- Dítě č. 2 – úspěšnost v plnění úkolů 64 %
- Dítě č. 5 – úspěšnost v plnění úkolů 49 %
- Dítě č. 6 – úspěšnost v plnění úkolů 69 %
- Dítě č. 8 – úspěšnost v plnění úkolů 64 %
- Dítě č. 10 – úspěšnost v plnění úkolů 68 %
- Dítě č. 12 – úspěšnost v plnění úkolů 64 %

Cílené reedukace se zúčastnily všechny děti z výzkumného vzorku. Během reedukace se však dvě děti bohužel odstěhovaly (dítě č. 5 a č. 6) a u dítěte č. 8 zákonní zástupci zrušili souhlas s poskytnutím výsledků reedukace pro účely této práce. Průběh reedukace a výsledky komparace tak budou popsány pouze u dítěte č. 2, č. 10 a č. 12.

¹²⁹SINDELAROVÁ, B. *Předcházíme poruchám učení*. 6. vyd. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1082-5.

V následující části popíšeme průběh reedukace pouze u třech dětí, které dokončily cílenou reedukaci a prošly srovnávací diagnostikou v průběhu ledna 2022. Průběh reedukace bude zaznamenán formou kazuistik.

5.1 KAZUISTIKA Č. 1

Výzkumný vzorek č. 2

5.1.1 RODINNÁ A OSOBNÍ ANAMNÉZA

Jedná se o dívku ve věku 6 let. Dívka se narodila v řádném termínu a porod probíhal bez komplikací. Maminka je vyššího věku, pracuje jako vedoucí v jednom potravinářském řetězci. Otec pracuje jako technik v automobilovém průmyslu. Dívka má jednoho staršího sourozence, který již pracuje. Rodina bydlí na vesnici ve dvougeneračním domě. Rodiče se o dívku řádně starají, s hlídáním vypomáhá babička nebo přítelkyně bratra.

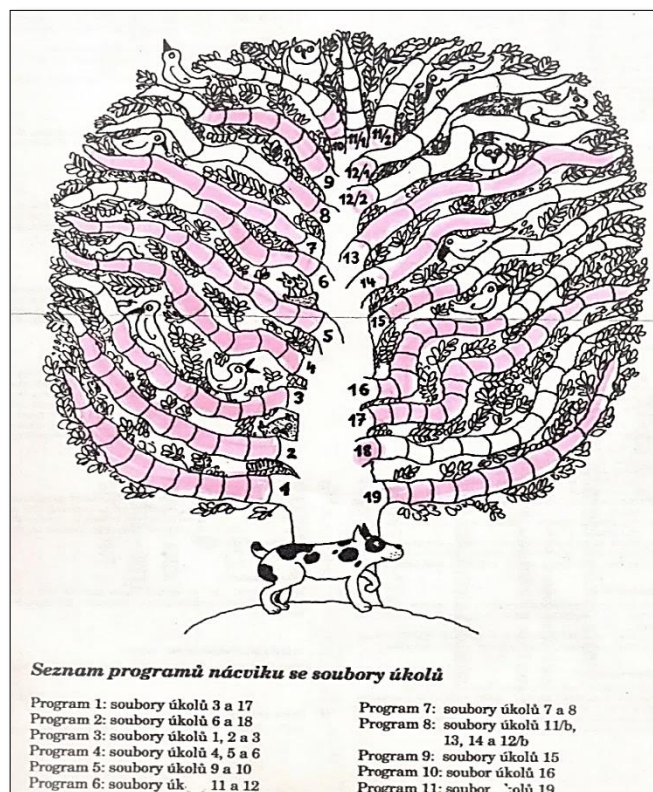
5.1.2 POZNATKY Z POZOROVÁNÍ DÍTĚTE PŘED VÝZKUMNÝM ŠETŘENÍM

Dívka je velice živá a empatická. Sebeobslužné činnosti a hygienické návyky ovládá bez potíží. Při hře je dominantní. Má velice bohatou fantazii, kterou uplatňuje při námětových hrách. Dívka je pohybově velmi nadaná, navštěvuje kroužek tanců. Je také výřečná, občas však zaměňuje hlásku K za T, proto je v péči logopeda. Ráda vypráví a vymýšlí si příběhy, při výchovně vzdělávacím procesu bohužel nedokáže odpovídat na kladené otázky a samostatně přemýšlet, většinou pouze vše „papouškují“ po kamarádech. Má větší problémy s logickým myšlením a s plněním úkolů, řešení mnohdy odkoukává od druhých. Také ji trápí časté výkyvy v pozornosti.

5.1.3 VÝSLEDKY DIAGNOSTIKY DÍLČÍCH FUNKCÍ A DOPORUČENÁ NÁPRAVNÁ CVIČENÍ

Diagnostika probíhala jako u všech respondentů od konce srpna 2021 do září 2021. Na základě analýzy diagnostiky můžeme konstatovat, ve kterých oblastech má dívka problémy s deficitem dílčích funkcí. Zabýváme se deficitem, který je pod normativem. Jedná se o úkoly, v nichž dosáhla méně než 70 % úspěšnosti. Na následujícím obrázku se můžeme podívat na vybarvenost větví a vyhodnotit nedostatky v dílčích funkcích.

Obrázek 11: Diagnostika – Výzkumný vzorek č. 1



Zdroj:¹³⁰

¹³⁰Autor práce, 2021 (vlastní šetření)

Z diagnostického stromu lze vyčíst, ve kterých úkolech dívka chybovala a které deficity je důležité při reedukaci trénovat. Úkol č. 1 a 2 byly zaměřeny na zrakovou diferenciaci. Úkoly zvládla znamenitě a poměrně rychle, pouze jednou chybovala u posledního obrázku. Úkol č. 3 byl zaměřen na optické členění, dívka chybovala pouze dvakrát, a to z důvodu nepozornosti. Tento úkol zvládla ještě na hranici normy. Úkoly č. 5 a 6 zvládla bez jakýchkoliv problémů a ani verbálně akustická diferenciaci dívka nedělá problémy. Dle diagnostiky byly u dívky odhaleny výrazné problémy ve sluchové diferenciaci figury a pozadí. Dívka měla rozeznat slabiku ve slově, verbálně akustické členění jí dělá velké obtíže. Při plnění úkolu si nebyla vůbec jistá a výsledky pouze hádala. Úkoly č. 7 a 8 jsou si velice podobné a nesmí se dítěti dávat hned po sobě. Tyto dva úkoly jsme diagnostikovali v rozmezí 2 dnů. První úkol byl zaměřen na intermodální opticko-akustické spojení a dívka tento úkol zvládala bez potíží. Následující úkol byl zaměřen na intermodální akusticko-optické spojení. Domnívala jsem se, že úkol dívka zvládne bez obtíží, ale výsledky byly velmi nízké. Dívka má obtíže se slyšeným a viděným vjemem. Úkoly č. 9 a 10 jsou zaměřeny na optickou paměť. V úkolu s obrázky, které se běžně používají, chybovala pouze dvakrát, zaměnila dva poslední obrázky. V úkolu zaměřeném na optickou paměť, a to konkrétně na geometrických tvarech, pak dívka chybovala víckrát. Zapamatovala si pouze první dva obrázky. Následující dva úkoly byly zaměřeny na verbálně akustickou paměť a testují, jestli si dívka zapamatuje slyšenou řeč a zda tato slova řekne ve správném pořadí. Úkoly byly zaměřeny na srozumitelná slova a na nesmyslné slabiky. Dívka tento úkol vůbec nezvládla, důvodem neúspěchu může být její nepozornost. Úkol byl dívce znovu zadán následující den, ale výsledky byly stejné. Úkol č. 13 byl zaměřen na intermodální výkon paměti na sérii obrázků, tento úkol dívka zvládla znamenitě a bez jakýchkoliv známek váhání. Úkol č. 14 dívka zvládla pouze na 50 %. Jejím úkolem bylo zapamatovat si 4 slova, která slyší, a spojit je s obrázkem. Dívka si zapamatovala pouze první dvě slova, a to klobouk a hlemýžď. Při pokládání kartiček mi vyprávěla, že má v šatně krásný červený klobouk a že když šla ráno do školky, všude po cestě byli šneci. Dva poslední obrázky pouze rychle bezmyšlenkovitě položila, aby mi tuto informaci oznámila. Úkol č. 15 je zaměřen na motoriku mluvidel. Úkolem dívky bylo opakovat slyšená slova. Největší problém jí dělala slova, ve kterých se nachází hláska T, dívka totiž tuto hlásku zaměňuje za hlásku K. Bez problémů zvládla opakovat slovo šofér,

hlemýžd' a chalcedon. Následující úkol byl zaměřen na vizuomotoriku. Dívka je vyhraněný pravák, úchop tužky není správný a přítlak na tužku je tvrdý. Během tohoto úkolu několikrát vyjela z cesty, ale pokládala jej za jednoduchý, a tak se moc nesoustředila, chtěla ho rychle udělat, aby mohla dělat jiný úkol. Úkol č. 17 zvládla znamenitě. Uvědomila si, že nepozornost a spěch se nevyplácí. Na úkol se pozorně zaměřila a několikrát si kontrolovala, zda někde něco nevynechala. Diagnostický úkol č. 18 byl zaměřen na akustickou pozornost. Úkolem bylo zachytit sluchem slovo srna nebo jeho odvozeniny. Tento úkol dívka vůbec nezvládla, bouchala do stolu náhodně. Nezachytila ani jedno slovo, koncentrace pozornosti byla pouze na první část textu, ale ani v ní žádné slovo neslyšela. Poslední úkol diagnostiky je zaměřen na prostorovou orientaci a schéma těla. Dívka v tomto úkolu vůbec nechybovala, je pohybově velmi nadaná a jakýkoliv pohyb, který má napodobit, jí nedělá potíže.

Protože všechny větve nejsou vybarveny, vyhledáme pro dítě odpovídající program nácviku. Jak jsem uváděla v předešlé části, budeme se převážně zabývat úkoly, které byly vyhodnoceny pod 70 %. Jedná se o následující úkoly:

- Úkol č. 6 – Verbálně akustické členění a sluchová diferenciacce
- Úkol č. 8 – Intermodální akusticko-optické spojení
- Úkol č. 10 – Optická paměť
- Úkol č. 11 a 12 – Verbálně akustická paměť
- Úkol č. 14 – Intermodální výkon paměti
- Úkol č. 15 – Motorika mluvidel
- Úkol č. 16 – Vizuomotorika
- Úkol č. 18 – Akustická pozornost

Podle tohoto deficitu jsem vybrala následující program nácviku. Jedná se o program č. 2, 5, 6, 8, 9 a 10. Pro rozvoj oslabených dílčích funkcí byly využity programy Sindelarové, které jsou k nahlédnutí v příloze této práce.

5.1.4 PRŮBĚH REEDUKACE OSLABENÝCH DÍLČÍCH FUNKCÍ

Na začátku října 2021 byla s rodiči dívky sjednána schůzka. Na této informativní schůzce byly rodičům předloženy výsledky diagnostiky a navrhnuté programy nácviku. Rodiče dívky souhlasili s navrhnutým programem a cílenou reedukací. V následující části si popíšeme průběh reedukace.

Program č. 2: cvičení na rozvoj sluchového vnímání

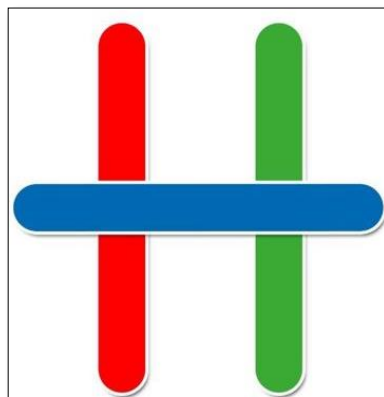
Tento program je zaměřen na rozvoj sluchového vnímání. S dívkou jsme trénovali dle námětů Sindelarové. Nejprve jsme trénovali slyšení vlastního jména, dívce jsem odříkávala několik slov, když uslyšela své jméno, udělala krok vpřed, když se přeslechla, udělala krok vzad. Tento úkol jsme trénovali týden. Po úspěšném dokončení jsme přešli ze jména na konkrétní věc (např. „dům“). Později jsme trénovali poznávat slova ve větě. První stupeň dívka trénovala dva týdny. Následující týden jsme se vrhli na stupeň 2. Dívce byl předčítán krátký příběh, jejím úkolem bylo vždy klepnout, když uslyší slovo včela. Během tohoto úkolu už byly pozorovány první úspěchy. Dívka na začátku tréninku slyšela pouze pár slov, ale ke konci týdne už zaznamenala všechna slova. Následoval 3. stupeň, kdy dívka měla reagovat na slovo včela (jako v předchozím úkolu), avšak pouze s rozdílem, že během textu dívku rušily okolní zvuky. U tohoto cvičení jsem dívce pouštěla hudbu z rádia. Ze začátku se dívka nesoustředila a převážně vnímala okolní vlivy, po týdenním tréninku už zadaný úkol zvládla bez komplikací. Program 2 jsem s dívkou trénovala 4 týdny a na konci tohoto období už dívka i přes rušivé elementy úkol zvládla.

Program 5: cvičení na rozvoj zapamatování viděného

Program 5 jsme trénovali paralelně s předchozím programem. Tento program byl pro dívku velmi atraktivní, aktivně se do plnění úkolů vrhala a neustále chodila a chtěla hrát hry, které jsou do programu navrhnuté. V 1. stupni dívka hledala stejné kostky nebo sestavovala jednoduché obrázky ze sirek. Během tréninku byla používána také barevná dřívka a jiné pomůcky z mateřské školy. Dívce jsem ukázala jednoduchou

sestavu, pak ji překryla a dívka ji následovně sestavila. Trénování prvního stupně nám trvalo pouze pár dní.

Obrázek 12: Hra barevná dřívka



Zdroj:¹³¹

Po úspěšném zvládnutí prvního stupně následovat stupeň o něco těžší. Úkolem bylo zapamatovat si 10 obrázků. Tento úkol jsme trénovali na pexesu a postupovali dle návodu Sindelarové, tedy začít se dvěma obrázky a postupně přidávat. Tento úkol dívka zvládla a stejně tak i další doporučené hry. Komplikace ale začaly u 3. stupně, který byl zaměřen na geometrické tvary. Dívka měla značné problémy si zapamatovat mnohoúhelníky. Tento stupeň jsme trénovali dva týdny a trénujeme ho i nadále, protože si ještě stále není stoprocentně jistá, obrázky si dlouho prohlíží a přemýšlí. Nakonec sice všechny správně položí, ale její kroky jsou váhavé a nejisté.

Program 6: cvičení rozvíjející zapamatování slyšeného

Program je zaměřen na verbálně akustickou paměť. V programu 2 jsme natrénovali sluchovou diferenciaci. Předpokládala jsem, že tento program dívka zvládne už lépe. Úkolem tohoto programu je vnímání určitých slov v textu. Na začátku jsme opakovali program 2 a zkoušeli jsme to pouze na jedno slovo. Tento úkol dívka zvládla bez

¹³¹Výukový materiál Mateřská škola Krásný Dvůr

problémů. V prvním stupni tohoto programu pak měla v textu zachytit tři slova. Dívka ale bohužel tato slova nedokázala zachytit, podařilo se jí to pouze s jediným slovem. Začali jsme tedy na dvou slovech a na příběhu z programu 2. Po úspěšném dokončení se přešlo na tři slova a následovala tři slova mezi ostatními slovy. Ve druhém stupni jsme hráli známou hru „Balím si batoh“, tuto hru si dívka velice oblíbila, domnívám se, že dívce vyhovuje, že si může sama vymýšlet různé varianty. Tento stupeň dívka zvládala pochopit mnohem rychleji než předešlý. Stupeň 3 je zase o něco obtížnější, úkolem je vymýšlet povídku – první řekne větu, druhý ji zopakuje a přidá svou. Pro tento trénink je dobré nacvičovat písničky, básničky nebo i říkadla, se kterými dívka nemá problémy.

Program 8: cvičení na rozvoj pochopení a osvojení principu posloupnosti

Během tréninku jsme používali běžné hračky v mateřské škole, které byly zaměřeny na serialitu. Navlékali jsme korálky dle předlohy, učili se zavazovat tkaničky, stavěli jsme kostky dle předlohy aj. Ve druhém stupni jsme se zaměřili na plnění příkazů. Dívce jsem slovně zadala tři úkoly, které měla plnit (např. „otevři dveře, přines míč, polož ho na židli, otoč se dokola, potom přijď ke mně“). Tuto hru hrajeme s dětmi kolektivně a soutěžíme, kdo splní zadaný úkol správně. Poslední stupeň nácviku zahrnuje různé hry na vytleskávání rytmu, tyto hry dívce nedělají problémy. Větší problémy má v dějové posloupnosti, kde je úkolem sestavit např. příběh. Tento úkol jsme trénovali na známých pohádkách.

Program 9: cvičení na rozvoj motoriky řeči

Motoriku mluvidel trénujeme dle preventivního logopedického programu, který jsem pro děti v mateřské škole sestavila. Každý pátek se kolektivně zabýváme logopedickou prevencí. Rozvíjíme správné dýchání, motoriku mluvidel, trénujeme správné postavení mluvidel nebo vyvozujeme hlásky v přirozených zvucích. Dívka pravidelně dochází na logopedické intervence, z nich dostávám náměty na rozvoj těchto deficitů.

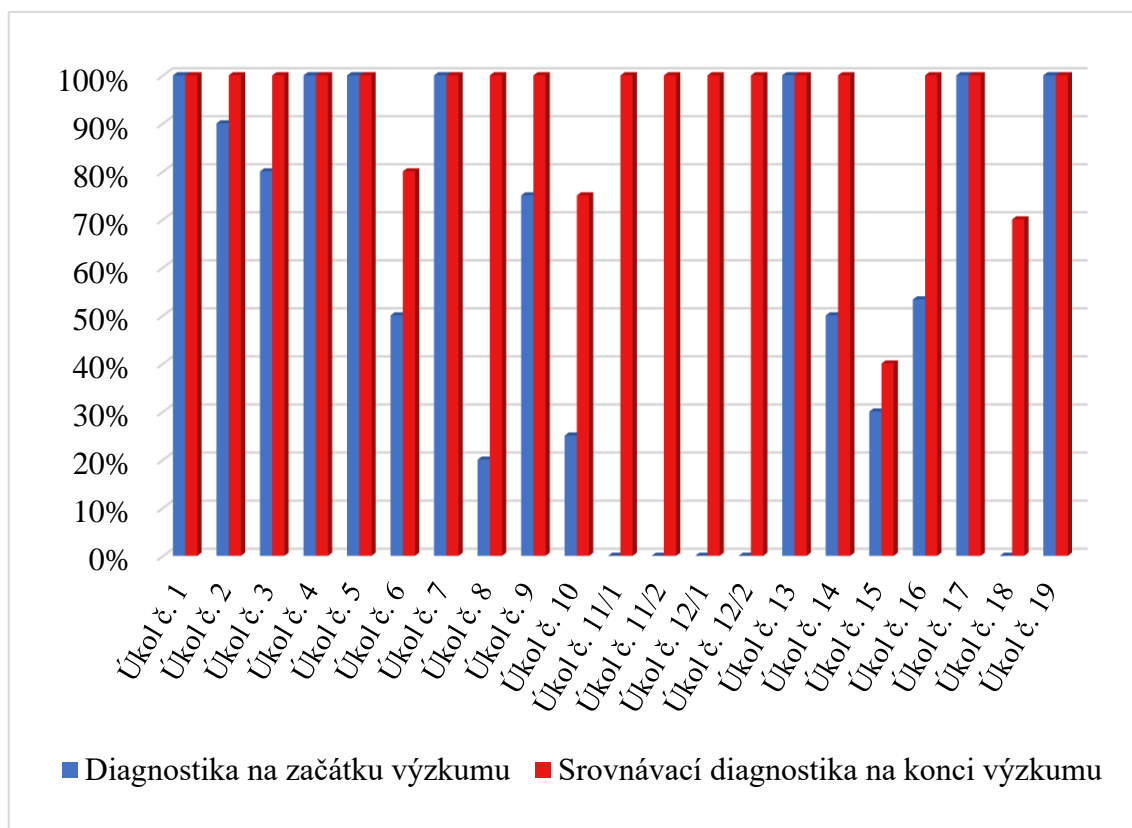
Program 10: cvičení na rozvoj koordinace ruky a oka

Vizuomotoriku trénujeme dle programu Sindelarové nebo využíváme pracovní listy a publikace, které jsou uvedeny v této práci (viz kapitola 2.3).

5.1.5 STAV PO CÍLENÉ REEDUKACI A KOMPARACE VÝSLEDKŮ

Cílená reedukace probíhala od října 2021 do konce ledna 2022. Reedukaci komplikovala situace s Covid-19 a častá nemocnost dívky, i přes tyto komplikace můžeme vyhodnotit cílenou reedukaci a prokázat účinnost této metody. V této části porovnáme výsledky na začátku výzkumu a po cílené nápravě. V následujícím grafu můžeme vidět komparaci výsledků při první diagnostice a opakovaném diagnostikování dívky na konci tohoto výzkumu.

Graf 25 Komparace výsledků u výzkumného vzorku č. 1



Zdroj:¹³²

¹³²Autor práce, 2021 (vlastní šetření)

Z výsledků porovnávací diagnostiky můžeme usoudit, že u dívky došlo k zásadnímu zlepšení. Dívka měla výrazné deficity v oblasti verbálně akustické paměti (úkol č. 11–12). Tuto dílčí funkci dívka vylepšila a dosáhla 100% úspěšnosti. Ostatní oblasti, ve kterých dívka měla deficity, jsme dokázali pomocí reedukace výrazně zlepšit. Pouze v oblasti motoriky mluvidel (úkol č. 15) je zlepšení méně výrazné. Dívka nadále navštěvuje logopedické intervence. Spolupráce dívky a rodiny byla na velice vysoké úrovni. Rodiče se zajímali o reedukaci jejich dcery a sami vyhledávali různá cvičení a náměty, jak dílčí funkce rozvíjet. Dívka je velice aktivní, ale v některých krocích a činnostech je ještě výrazně nejistá. Mnohdy se obrací na pomoc kamarádů a svými rozhodnutími si není jistá, často ještě utíká do světa fantazie.

5.1.6 HODNOCENÍ REEDUKACE A NÁSLEDNÁ DOPORUČENÍ

Rodičům dívky bylo doporučeno nadále rozvíjet oslabené oblasti, dívce byl navrhnout odklad školní docházky. Rodiče dívky souhlasili s návrhem doporučení na odklad školní docházky a objednali dívku na vyšetření školní zralosti. Rozvíjení oslabených dílčích funkcí dívky se budeme v mateřské škole věnovat i po ukončení tohoto výzkumu. Na základě komparace výsledků můžeme u této dívky vyhodnotit výzkumnou otázku, která zněla:

VO7 – Dojde u skupiny dětí, které jsou pravidelně a cíleně napraveny dle metodiky Sindelarové, k výraznému zlepšení deficitů dílčích funkcí?

Výrazné zlepšení deficitů dílčích funkcí po cílené reedukaci u této dívky můžeme potvrdit. Lze tedy konstatovat, že pravidelná reedukace dle metodiky Sindelarové, spolupráce rodiny a dívky výrazně dopomohly k rozvoji oslabených deficitů.

5.2 KAZUISTIKA Č. 2

Výzkumný vzorek č. 10

5.2.1 RODINNÁ A OSOBNÍ ANAMNÉZA

Ze základního vzorku dětí byl na základě diagnostiky vybrán výzkumný vzorek č. 10. Jedná se o chlapce ve věku 5 let. Chlapec dovrší 6 let věku v polovině srpna 2022. Chlapec se narodil v řádném termínu. Porod byl komplikovanější, narodil se s porodní váhou 4,5 kg, matka chlapce je drobnější postavy a celkový průběh porodu byl zdlouhavý. Chlapec po narození dokonce chvíli nedýchal. Psychomotorický vývoj do jednoho roku chlapce byl zpomalený, tento rozdíl se ale před nástupem do mateřské školy vyrovnal. Chlapec je z úplné rodiny, matka pracuje jako úřednice na městském úřadě, otec podniká v zemědělském průmyslu. Chlapec má starší sestru, která navštěvuje základní školu. Chlapec je značně fixován na oba rodiče, MŠ však navštěvuje řádně od 3 let věku.

5.2.2 POZNATKY Z POZOROVÁNÍ DÍTĚTE PŘED VÝZKUMNÝM ŠETŘENÍM

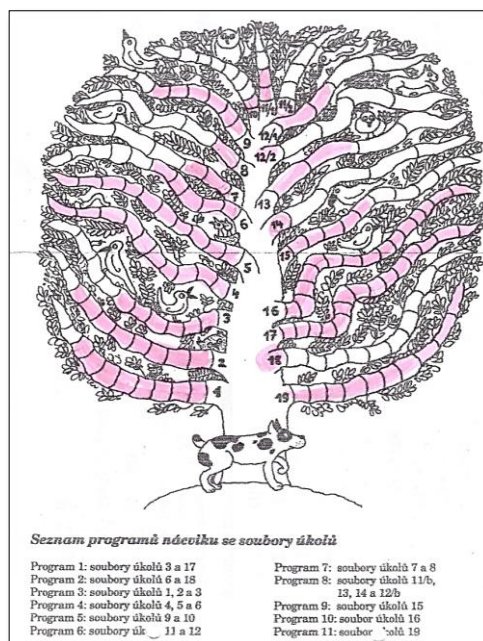
Chlapec je velice tichý, pomalu navazuje kontakty s ostatními. V mateřské škole má dva důležité kamarády, s nimiž je velice aktivní, pokud ale nejsou v jeho přítomnosti, nedokáže si samostatně hrát. Z pozorování usuzuji, že chlapec potřebuje „vůdce“, který vymyslí a zahájí hru za něj. Samostatně si neví rady, a pokud nemá svého oblíbeného kamaráda, nechce se zapojovat ani do her ostatních dětí, které ho do činností chtějí zapojit. Chlapec raději bude celý den kreslit nebo vybarvovat obrázky pro tatínka.

Chlapec je velmi fixován na rodinu – především na otce, který chlapce přivádí i odvádí do mateřské školy. Každé ráno mají 5minutový rozlučkový rituál, který musí být završen máváním u okna. Při činnostech v mateřské škole je chlapec velice aktivní, zapojuje se do diskuzí, rád vypráví příběhy nebo poznatky, které má z knih. Chlapce zajímá matematika, rád kreslí nebo hraje společenské hry.

5.2.3 VÝSLEDKY DIAGNOSTIKY DÍLČÍCH FUNKCÍ

Diagnostika probíhala dle časového harmonogramu. Z přiloženého diagnostického záznamu můžeme vidět, ve kterých oblastech má chlapec obtíže.

Obrázek 13: Diagnostika – Výzkumný vzorek č. 2



Zdroj:¹³³

¹³³Autor práce, 2021 (vlastní šetření)

Opět se zaměřujeme převážně na oblasti, které byly pod hranicí normy, tedy pod 70 % úspěšnosti. Úkoly č. 1 a 2 se soustřeďují na zrakovou diferenciaci. První úkol je zaměřen na konkrétní obrázky, chlapec neviděl rozdíly mezi obrázky pouze u dvou. Druhý úkol je zaměřen na hledání rozdílů v párových tvarech. Chlapec chyboval u posledních dvou obrazců. Třetí úkol diagnostiky se zaměřuje na optické členění, chlapec měl větší problémy najít ukrytý tvar v obrazci. Rozdíly mezi slovy (úkol č. 4 a 5) chlapec zvládl bez komplikací. Následující dva diagnostické úkoly věnující se intermodálnímu členění však nezvládal, v úkolu si vůbec nebyl jistý a na otázky odpovídal nahodile. Úkol zaměřený na paměť, konkrétně na poznávání geometrických tvarů, chlapci opět činil problémy. Dokázal si zapamatovat pouze první obrázek, rozpoznávání mnohoúhelníku mu dělalo obtíže. Úkol č. 11 a 12 je rozdělen do dvou částí. První je zaměřena na zapamatování si řady slov, které se dítěti odříkají. Druhou částí diagnostiky je vyhodnotit, zda slova řekl ve stejném pořadí, či nikoliv. Chlapec si vždy zapamatoval pouze dvě slova, a to navíc ve špatném pořadí. Z diagnostiky můžeme usoudit, že má výrazné potíže v oblasti verbálně akustické paměti. V následujícím úkolu (č. 13) si chlapec měl zapamatovat obrázky a následně je vyjádřit slovy. Jako v předešlém úkolu si zapamatoval pouze první dvě slova, a to „pytel a třešně“. V diagnostickém úkolu zaměřeném na zapamatování slov byl chlapec neúspěšný. Chlapci jsem odříkala 4 slova, která měl následně pomocí kartiček poskládat ve stejném pořadí, jak je slyšel. Tento úkol jsem s chlapcem zkoušela v průběhu celé diagnostiky několikrát, ale nikdy si slova nezapamatoval. Chlapec má vícečetnou dyslálii a navštěvuje pravidelně logopedické intervence. U následujícího úkolu (č. 15) jsem předpokládala, že bude výrazný deficit této dílčí funkce. Úkoly zaměřené na koordinaci ruky a oka (č. 16), optickou pozornost (č. 17) a prostorovou orientaci (č. 19) zvládl bez jakéhokoliv zaváhání. V úkolu zaměřeném na vizuomotoriku jsem měla obavy, zda úkol zvládne. Chlapec je vyhraněný levák, přítlak na tužku je těžký a občas je při běžných činnostech nepozorný, úkol ale i přes mé obavy zvládl. Úlohu zaměřenou na vyhledávání slova „srna“ v textu vůbec nedokončil. Soustředil se pouze na text, ale ne na vyhledávání slov. Po přečtení textu mi chlapec dokázal příběh převyprávět, ale slova ve čteném textu nezachytil.

Na základě této diagnostiky a barevnosti stromu chlapce můžeme vidět, ve kterých oblastech má výrazné deficity. Jak jsem uváděla v předešlé části, budeme se převážně zabývat úkoly, které byly vyhodnoceny pod 70 %. Jedná se o následující úkoly.

- Úkol č. 3 – Optické členění
- Úkol č. 6 – Verbálně akustické členění a sluchová diferenciacce
- Úkol č. 7 – Intermodální opticko-akustické spojení
- Úkol č. 8 – Intermodální akusticko-optické spojení
- Úkol č. 10 – Optická paměť
- Úkol č. 11 a 12 – Verbálně akustická paměť
- Úkol č. 13 a 14 – Intermodální výkon paměti
- Úkol č. 15 – Motorika mluvidel
- Úkol č. 18 – Akustická pozornost

Dle výsledků diagnostiky deficitů dílčích funkcí jsem pro chlapce navrhla následující cvičné programy: program 1, 2, 5, 7, 8 a 9, což má rozvíjet oslabené dílčí funkce.

5.2.4 PRŮBĚH REEDUKACE OSLABENÝCH DÍLČÍCH FUNKCÍ

Na konci října 2021 byla s rodiči sjednána informativní schůzka, na které byli rodiče chlapce seznámeni s výsledky diagnostiky a byl jim představen a navrhnut stimulační program pro rozvoj oslabených dílčích funkcí. Rodiče chlapce s nápravným programem souhlasili. V následující části popíšu průběh reedukace u chlapce.

Program 1: cvičení na rozvoj zrakového vnímání

Chlapec je velmi fixován na otce a každé ráno sleduje jeho odjezd z okna. Tuto příležitost jsem využila v programu 1. Prvním úkolem je sledovat okolní svět z okna. Vždy jsem chlapci řekla, co vidím, a on danou věc hledal, když našel, role jsme si

vyměnili. Použili jsme náměty, které jsou součástí knihy „Předcházíme poruchám učení“ (viz Příloha C). Společně jsme třídili barevné kostky nebo knoflíky. Nejoblíbenější hra na zrakové vnímání je pro chlapce hra „Co se změnilo?“. Při nácviu zrakového vnímání jsme používali i výukové programy na tabletu.

Obrázek 14: Trénování zrakového vnímání na tabletu



Zdroj:¹³⁴

Program 2: cvičení na rozvoj sluchového vnímání

Cvičení na rozvoj sluchového vnímání šly chlapci mnohem lépe než předešlé dívce. Sluchové vnímání jsme rozvíjeli stejně jako u dívky. Na začátku jsme hledali ve slovech vlastní jméno, později slovo dům. Trénovali jsme sluchové vnímání ve větě a později (po zvládnutí všech úkolů) jsme se zaměřili na slova v textu.

Program 5: cvičení na rozvoj optické paměti

Program 5 je zaměřen na zapamatování viděného. S chlapcem jsme vyhledávali stejné kostky a hráli jsme hru se sirkami (stejně jako s dívkou). Chlapec má rád společenské hry, převážnou část nácviu jsme proto hráli pexeso. Jeho nejoblíbenější hra byla s korálky. Úkolem je zapamatovat si barevnou předlohu a po zakrytí navlékat korálky. Hra je výborná nejenom na rozvoj paměti, ale také na rozvoj jemné motoriky.

¹³⁴Autor práce, 2021 (fotodokumentace)

Program 7: cvičení na rozvoj intermodálního kódování

Cílem tohoto programu je propojit zrakový, sluchový a pohybový vjem. Tento program byl pro chlapce velmi složitý. Chlapec je nemotorný a napodobování a zapamatování si pohybů mu dělá obtíže. Začínali jsme na nejjednodušších úkolech. Tento úkol jsme dělali skupinově s celou třídou, kdy jsme zpívali písničku „Na tý louce zelený“ a slova jsme nahrazovali pohybem. Tuto aktivitu jsme si všichni oblíbili a při nácvičku nové písničky během výchovně vzdělávacího procesu tuto hru hrajeme s chlapcem. Tuto aktivitu a mnoho dalších (ale dle námětů Sindelarové) jsme uskutečňovali i individuálně.

Program 8: cvičení na rozvoj seriality

Tento program je zaměřen na rozvoj dílčích funkcí v oblasti pochopení a osvojení principů posloupnosti. Jak jsem uvedla již v programu 5, chlapec si velice oblíbil hru s korálky. V tomto programu nejde o zapamatování si vzoru, ale o přesné navlékání. Chlapec má méně rozvinutou jemnou motoriku, a proto mu dělalo potíže zavazování tkaniček nebo zaplétání copu. Zavazování tkaniček, jež je jednou ze zkoušek při zápisu na základní školu, nám trvalo poměrně dlouho. Poslední stupeň tohoto programu je zaměřen na hry s prsty. Před každou grafomotorikou společně procvičujeme prsty, zápěstí a doprovázíme vše básničkou.

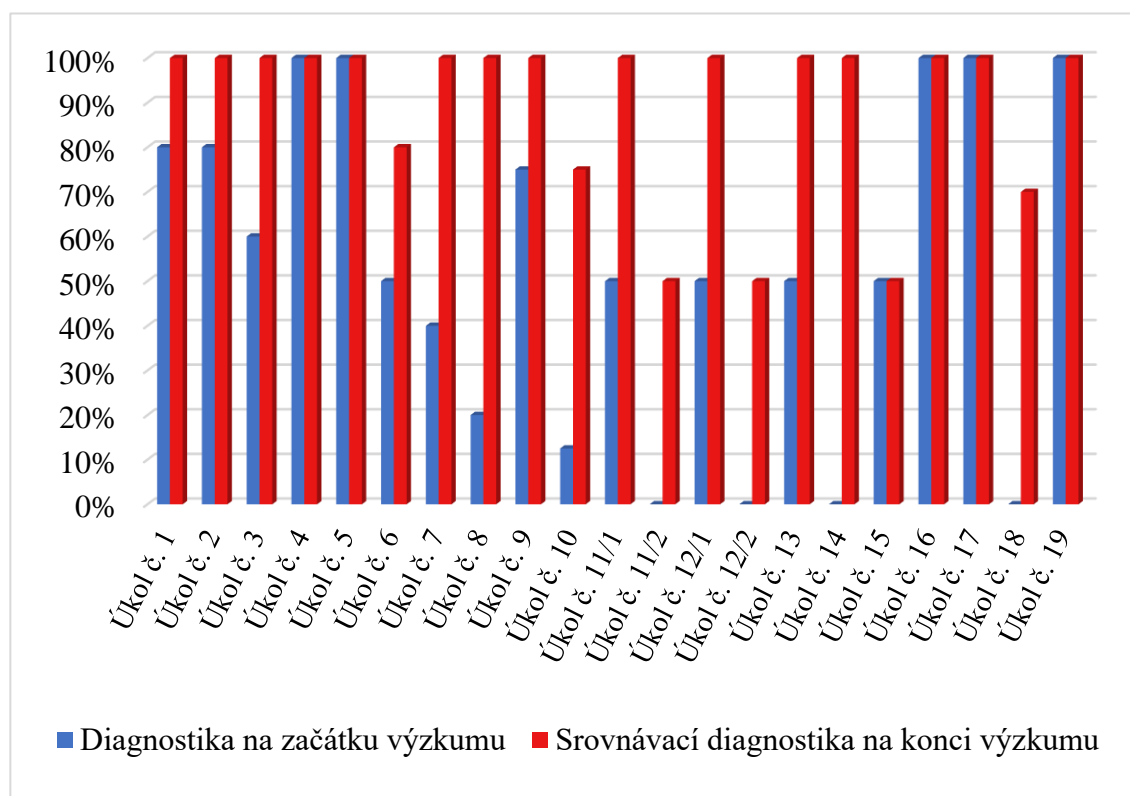
Program 9: cvičení na rozvoj motoriky řeči

Chlapec má vícečetnou dyslálii, má velmi špatnou oromotoriku a je od 3 let věku v logopedické péči. Rozvoj motoriky mluvidel a správného dýchání provádíme dle instrukcí klinického logopeda.

5.2.5 STAV PO CÍLENÉ REEDUKACI A NÁSLEDNÁ DOPORUČENÍ

Reedukace probíhala dle harmonogramu. Chlapec byl při tréninku velmi aktivní, rád plnil nové úkoly. Rodina při reedukaci dobře spolupracovala a průběžně se zajímala o výsledky svého syna. V této části si porovnáme výsledky na začátku diagnostiky a po reedukaci.

Graf 26: Komparace výsledků u výzkumného vzorku č. 2



Zdroj:¹³⁵

U výsledků srovnávací diagnostiky si můžeme povšimnout výrazného zlepšení. Cíleně jsme redukovali oblasti pod 70 %, ale v grafu si můžeme všimnout i zlepšení

¹³⁵Autor práce, 2021 (vlastní šetření)

v oblastech, na které jsme se nezaměřovali. Usuzuji, že ke zlepšení mohlo dojít díky přirozenému vývoji centrální nervové soustavy. Obtíže na začátku diagnostiky měl chlapec v úkolech č. 3, 6, 7, 8, 10, 11–15 a 18. Nyní můžeme tyto oblasti porovnat a všimnout si, že u každého z nich došlo k výraznému zlepšení. Pouze v oblasti motoriky mluvidel (úkol č. 15) nedošlo k žádnému zlepšení. Chlapec i nadále navštěvuje logopedické intervence a pokroky v nápravě řeči jsou minimální. Nelze si nevšimnout extrémního posunu v oblasti verbálně akustické paměti (úkol č. 11/1 a 12/1), chlapec si na začátku šetření nedokázal zapamatovat řadu slov, po cílené reedukaci si slova dokáže vybavit na 100 %, potíže mu dělá pouze pořadí slov (úkol č. 11/2 a 12/2). S tímto úkolem souvisí i úkoly č. 14 a 18, které jsou zaměřeny na akustickou pozornost, i zde můžeme u chlapce vidět veliký posun.

5.2.6 HODNOCENÍ REEDUKACE A NÁSLEDNÁ DOPORUČENÍ

Z komparace výsledků můžeme usoudit, že u chlapce došlo ke zlepšení oslabených dílčích funkcí. Některé oblasti ale i nadále musíme rozvíjet, protože sice došlo k jejich zlepšení, ale to ještě není tak vysoké, abychom mohli říct, že chlapec nemá potíže v dílčích funkcích. Rodičům chlapce byly výsledky srovnávací diagnostiky sděleny a bylo jim navrženo nadále tyto funkce rozvíjet. Rodičům chlapce bylo doporučeno vyšetření školní zralosti. Rodiče tento návrh odsouhlasili a sami potvrdili své obavy o nástupu jejich syna do první třídy základní školy. Sociální nezralost, logopedické problémy a pozdější narození chlapce (polovina srpna) byly pro rodiče důvodem, proč o odkladu školní docházky přemýšleli.

Na základě komparace výsledků můžeme u tohoto chlapce vyhodnotit výzkumnou otázku, která zněla:

VO7 – Dojde u skupiny dětí, které jsou pravidelně a cíleně napravovány dle metodiky Sindelarové, k výraznému zlepšení deficitů dílčích funkcí?

Chlapec byl cíleně napravován dle metodiky Sindelarové po dobu 4 měsíců, na základě srovnávací diagnostiky můžeme potvrdit účinnost této metody.

5.3 KAZUISTIKA Č. 3

Výzkumný vzorek č. 10

5.3.1 RODINNÁ A OSOBNÍ ANAMNÉZA

Jedná se o dívku ve věku 5 let. Dívka se narodila v řádném termínu, těhotenství a porod probíhaly bez komplikací. Dle otce dívky matka během těhotenství občas pila alkohol a kouřila. Dívka pochází z úplné rodiny, má 3 starší sourozence navštěvující základní školu v Krásném Dvoře. Maminka se o vzdělávání své dcery nezajímá, veškerá komunikace a starost o dívku je pouze na otci nebo starších sourozencích.

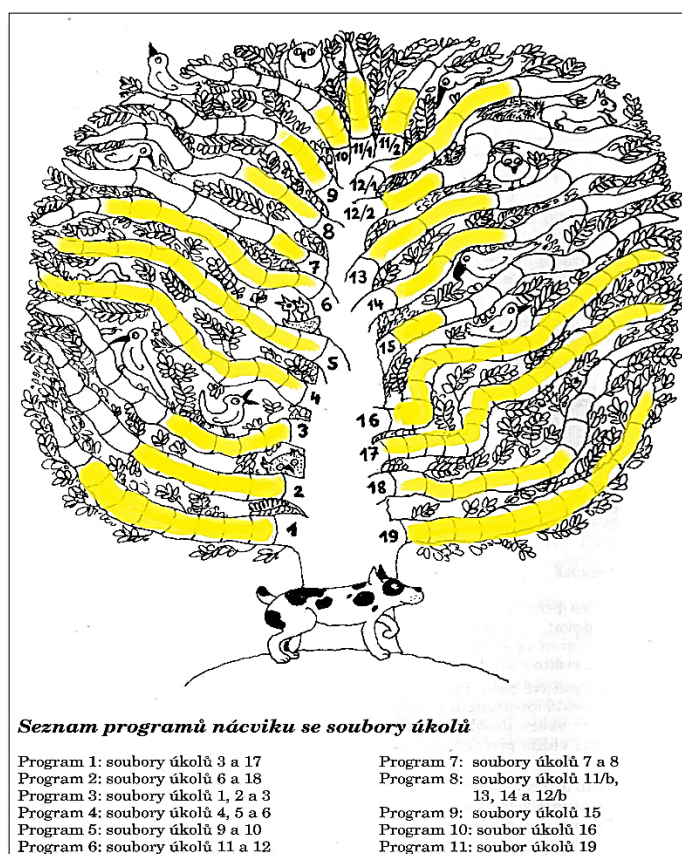
5.3.2 POZNATKY Z POZOROVÁNÍ DÍTĚTE PŘED VÝZKUMNÝM ŠETŘENÍM

V mateřské škole dívka úkoly plní s obtížemi, problémy má s udržením pozornosti, často je velmi unavená. Mezi její oblíbené aktivity patří hry s panenkami. Ráda si vybarvuje, ale volné kreslení nevyhledává. Dívka je velmi paličatá, a když nemá dobrou náladu, odmítá jakoukoliv činnost. Je často vznětlivá a nemusí si hrát s kamarády. Často vypráví o své starší sestře, která chodí do 6. třídy základní školy.

5.3.3 VÝSLEDKY DIAGNOSTIKY DÍLČÍCH FUNKCÍ A DOPORUČENÁ NÁPRAVNÁ CVIČENÍ

Z diagnostického stromu lze podrobně vyčíst, ve kterých oblastech dívka měla problémy (nevybarvené části větví). V této části analyzujeme deficity dílčích funkcí v oblastech, ve kterých dívka měla hodnoty nižší než 70 %. Jedná se o úkoly č. 2, 3, 7–10, 11/2, 12/2, 13–15 a č. 18.

Obrázek 15: Diagnostika – Výzkumný vzorek č. 3



Zdroj:¹³⁶

¹³⁶Autor práce, 2021 (vlastní šetření)

Úkol č. 1 je zaměřen na rozdíly v párových obrázcích, tyto obrázky jsou běžné, dívka chybovala pouze dvakrát, a to u posledních dvou obrázků, protože už chtěla jít rychle na další úkol. Následující úkol je stejný, avšak pouze s tím rozdílem, že je zaměřen na abstraktní obrázky. V tomto úkolu si dívka nebyla vůbec jistá a většinou odpovědi hádala. V úkolu zaměřeném na optické členění (úkol č. 3) dívka také nebyla moc úspěšná, protože nedokázala najít ukryté tvary v obrazci. Obrázky si dlouho prohlížela, pak ukázala bezmyslenkovitě. V úkolech zaměřených na rozlišování mezi dvěma slovy byla rychlá a přesná, vůbec v úkolech nepochybila. Úkol č. 6 je zaměřen na sluchovou diferenciaci, dívka měla vyhledat ukrytou slabiku ve slově. Úkol zvládla poměrně rychle a správně, pouze u posledních dvou slov už se nesoustředila a myšlenkami byla úplně někde jinde. Úkoly č. 7 a 8 jsou zaměřeny na intermodální spojení. Tento úkol má odhalit, zda dokáže dívka překlenout most mezi tím, co vidí a slyší, ale i naopak. Tyto dva úkoly se nesmí dávat za sebou. Úkol jsme plnili v rozmezí dvou dnů, ale i tak měla dívka v těchto úkolech značné problémy. Dívka měla u prvního úkolu odpovídat, které zvíře daný obrázek nakreslilo. Správně odpověděla pouze jednou, ostatní zvířata, která jmenovala, ani nebyla v diagnostice použita. V druhé části úkolu měla ukázat na konkrétní obrázek. Ptala jsem se jí např. „Který obrázek nakreslila koza?“. Dívka správně ukázala pouze dvakrát. Úkoly č. 9 a 10 jsou zaměřeny na paměť, cílem bylo zapamatovat si 10 obrázků a ty následně ve stejném pořadí poskládat. Dívka si v obou případech zapamatovala pouze první tři obrázky. Úkoly na pamatování slov dívce problémy nedělaly, obtíže měla pouze v jejich pořadí. V úkolu č. 13 si dívka měla zapamatovat 4 obrázky a následně je vyjádřit slovy. Dívka si zapamatovala pouze 2 obrázky, a to konkrétně obrázek sněhuláka a tuby. Dívka tyto obrázky okomentovala tím, že včera stavěla se sestrou sněhuláka a že si ráno zapoměla vyčistit zuby, než šla do školky. Na ostatní obrázky si nemohla vzpomenout. Úkol č. 14 je také zaměřen na intermodální výkon paměti, dívka si měla zapamatovat slova a podle slov seřadit obrázky. Tento úkol zvládla stejně jako předešlý. Zapamatovala si pouze dvě slova, která pro ni v tu chvíli měla nějaký význam. Úkol č. 15 je zaměřen na motoriku mluvidel. Dívka má malou slovní zásobu a vícečetnou dyslálii. Slova, která se méně používají nebo jsou příliš dlouhá, jí při vyslovování dělají problémy, proto byl výsledek diagnostiky velmi nízký. Dívka ráda vybarvuje obrázky, při vybarvování je přesná a pečlivá. Úkol ověřující koordinaci ruky a oka vyšel velmi uspokojivě, stejně

tak i úkol č. 17. Předposlední úkol diagnostiky byl zaměřen na akustickou pozornost, dívka udržela pozornost pouze na polovinu čteného textu, a proto výsledky diagnostiky nejsou tak vysoké. Poslední úkol byl zaměřen na vnímání vlastního těla a prostoru. Dívka v této oblasti nemá žádné problémy a diagnostika tuto skutečnost potvrdila.

U všech dětí se v diagnostice zaměřujeme na oblasti, které byly pod hranicí normy. Na základě výsledků doporučíme odpovídající program nácviku. Dívka má deficity v oblastech:

- Úkol č. 2 – Zraková diferenciacie
- Úkol č. 3 – Optické členění
- Úkoly č. 7 a 8 – Intermodální spojení
- Úkoly č. 9 a 10 – Optická paměť
- Úkoly č. 11 a 12 – Verbálně akustická paměť
- Úkoly č. 13 a 14 – Intermodální výkon paměti
- Úkol č. 15 – Motorika mluvidel
- Úkol č. 18 – Akustická pozornost

Na základě deficitů v těchto oblastech byly dívce navrženy následující programy nácviků se soubory úkolů: program 2, 3, 5, 7, 8, 9.

5.3.4 PRŮBĚH REEDUKACE OSLABENÝCH DÍLČÍCH FUNKCÍ

Reedukace u této dívky probíhala s komplikacemi. Rodiče dívky při reedukaci nespolupracovali, nezajímali se o výsledky dívky. Dívka byl během 4měsíční nápravy často nemocná, delší dobu byla v karanténě (Covid-19 se střídal v celé rodině).

Program 2: cvičení rozvíjející sluchové vnímání

Tento program jsem uskutečňovala i u předešlých dětí. Postup a cvičení jsou stejná. Na konci cílené reedukace dívka tento program ještě nedokončila. Stále jsme na 2. stupni, kdy předčítám příběh a dívka má při zaslechnutí slova bouchnout do stolu. Dívka má však stále problémy s koncentrací.

Program 3: cvičení na rozvoj přesného vidění

Tento program byl pro dívku velice atraktivní. Hrály se různé hry zaměřené na rozvoj optického vnímání. Nejvíce si oblíbila hru dobble, dala skládala puzzle, hledala rozdíly mezi obrázky a vyzkoušela mnoho dalších her dle námětů Sindelarové.

Obrázek 16: Skládání stejných obrázků



Zdroj:¹³⁷

Program 5: cvičení na rozvoj zapamatování viděného

Program nácviku č. 5 byl popsán u předchozích dětí, úkoly jsou stejné. Tento program dívka dokončila bez potíží. Nejraději trénovala a soutěžila s ostatními dětmi v pexesu.

¹³⁷Autor práce, 2021 (fotodokumentace)

Obrázek 17: Trénování optické paměti



Zdroj:¹³⁸

Program 7: cvičení na rozvoj zrakových, sluchových a pohybových vjemů

Při tomto programu byly využívány písničky, které má dívka ráda. Některá slova byla nahrazena pohybem. Tato aktivita dívku velice bavila, protože ráda zpívá a tancuje.

Program 8: cvičení na rozvoj seriality

Stejně jako u chlapce jsme začínali s navlékáním korálků. Při této aktivitě si dívka měla zapamatovat vzor a následně ho poskládat. Jelikož byl tento program navrhnut i u chlapce, občas jsme trénovali společně a soutěžili, kdo rychleji, a hlavně přesněji korálky navleče. Tato aktivita je velice bavila. Se zavazováním tkaniček měla dívka problémy, ale po nácviku i tento úkol zvládla.

Program 9: cvičení na rozvoj motoriky řeči

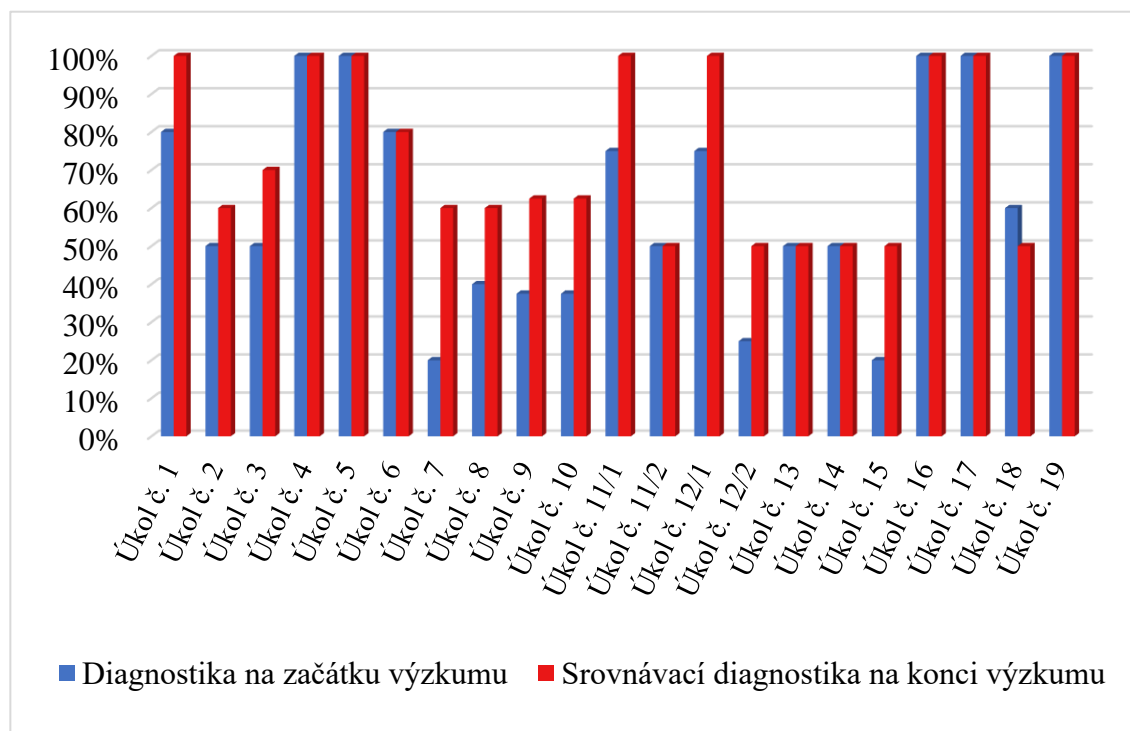
Rozvoj motoriky řeči byl prováděn dle instrukcí logopeda, ke kterému dívka dochází.

¹³⁸Autor práce, 2021 (fotodokumentace)

5.3.5 STAV PO CÍLENÉ REEDUKACI A NÁSLEDNÁ DOPORUČENÍ

Cílená reedukace probíhala s komplikacemi, dívka byla hodně nemocná nebo dlouho v karanténě. Reedukace probíhala pouze v mateřské škole, rodiče neprojevili zájem s dívkou doma pracovat. Dle otce nemá na úkoly odpoledne čas, protože je z práce fyzicky unaven. Matka zájem o vzdělávání dívky od září 2021 neprojevila. V následujícím grafu se můžeme podívat, ve kterých oblastech se dívka zlepšila, či naopak, a zda došlo k posunu.

Graf 27: Komparace výsledků u výzkumného vzorku č. 3



Zdroj:¹³⁹

¹³⁹Autor práce, 2021 (vlastní šetření)

Z grafu můžeme vyčíst, ve kterých oblastech se dívka zlepšila a ve kterých se její stav dokonce i horšil. Jedná se o úkol č. 18, který je zaměřen na akustickou pozornost. Toto mírné zhoršení může být zapříčiněno špatným rozpoložením dívky během srovnávací diagnostiky nebo její nepozorností. Celkově ale můžeme vyhodnotit, že došlo ke zlepšení. Oblasti, které jsme pomocí programu nápravy trénovali, se zlepšily, ale výsledky po reedukaci nejsou ještě tak vysoké. Musím konstatovat, že dívka má nadále v některých oblastech deficity. Celou reedukaci u dívky bych vyhodnotila kladně, i přes velké zdravotní problémy se aktivně zapojovala do nápravy. Negativně hodnotím spolupráci rodičů, kteří během celého výzkumného šetření nejevili o svou dceru zájem. Rodiče nenavštěvují ani logopedické intervence, které jsou jednou za měsíc v budově mateřské školy. Rodičům jsem telefonicky navrhla vyšetření školní zralosti pro jejich dceru. S dívkou bude i po dokončení cílené reedukace probíhat rozvoj jejich deficitů. Na základě komparace výsledků můžeme u této dívky vyhodnotit výzkumnou otázku, která zněla:

VO7 – Dojde u skupiny dětí, které jsou pravidelně a cíleně napravovány dle metodiky Sindelarové, k výraznému zlepšení deficitů dílčích funkcí?

Při pravidelné a cílené nápravě může dojít ke zlepšení deficitů dílčích funkcí.

5.4 ZÁVĚR REEDUKACE DÍLČÍCH FUNKCÍ U VYBRANÉHO VZORKU DĚTÍ

Reedukace dílčích funkcí u vybraného vzorku dětí probíhala pravidelně od října 2021 do poloviny ledna 2022. Všechny děti plnily úkoly aktivně a s radostí, vše probíhalo formou hry – individuálně nebo skupinově. Spolupráce rodičů při reedukaci byla až na jeden případ velice dobrá. Během reedukace, jsem se potýkala s problémy. U výzkumného vzorku dětí, byla vysoká nemocnost, nebo byly děti v karanténách, následných izolacích v souvislosti s onemocněním Covid-19.

I přes výše uvedené komplikace, z výsledků komparace můžeme říct, že u všech dětí došlo díky nápravným cvičením dle Sindelarové k výraznému zlepšení deficitů dílčích funkcí. Nejčastěji se u všech dětí z výzkumného vzorku objevily deficity v oblasti sluchového vnímání, optické paměti, seriality a motoriky řeči.

Všem dětem, které prošly cílenou reedukací, bylo navrženo vyšetření školní zralosti a nadále trénovat deficity dílčích funkcí, které jsou nezbytné pro budoucí čtení, psaní a počítání.

ZÁVĚR

Tématem práce byla diagnostika a reedukace deficitů dílčích funkcí u dětí předškolního věku dle metody B. Sindelarové. Dílčí funkce jsou základním pilířem k rozvoji vyšších kognitivních funkcí, které jsou ve školním věku důležité pro rozvoj čtení, psaní a počítání. Hlavním cílem práce bylo diagnostikovat deficity dílčích funkcí u dětí předškolního věku v mateřské škole v Krásném Dvoře. Na základě výsledků diagnostického šetření byl určen výzkumný vzorek dětí, u kterého probíhala cílená reedukace oslabených funkcí. Dílčím cílem empirické části bylo komparovat výsledky před výzkumným šetřením a po reedukaci a ověřit, zda je metoda nápravných cvičení dle B. Sindelarové účinná.

Práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. Teoretická část se zabývá teoretickými východisky vývoje dítěte do konce předškolního věku. Zahrnuje nástin vývoje dítěte v raném věku, který je přehledně rozdělen dle vývojových období. V samostatné podkapitole je podrobná charakteristika dítěte předškolního věku, která je pro tuto práci stěžejní. V teoretické části se práce zabývá i vymezením pojmů školní zralost a školní připravenost, jež úzce souvisí s deficitem dílčích funkcí. Poslední a důležitou kapitolou teoretické části jsou deficity dílčích funkcí. Zabýváme se pojmy deficitu a dílčí funkce z pohledu odborníků. Součástí této kapitoly je charakteristika screeningové metody B. Sindelarové a charakteristika oblastí, které jsou dle Sindelarové důležité pro rozvoj dílčích funkcí dítěte. V teoretické části je popsána diagnostická metoda B. Sindelarové a metody reedukace.

Druhou stěžejní částí této práce je část praktická. Tato část obsahuje metodologii výzkumu. Samotný výzkum byl zaměřen kvalitativně. Při jeho realizaci byly použity následně prezentované výzkumné metody a techniky: analýza odborné literatury, pozorování nebo explorační metody jako: nestrukturovaný rozhovor, strukturovaný rozhovor s rodiči dětí z výzkumného šetření nebo screeningová metoda zjišťování deficitů dílčích funkcí v předškolním věku. Hlavním cílem výzkumné části bylo zjistit stav jednotlivých dílčích funkcí u základního vzorku dětí před nástupem školní docházky a na základě podrobné diagnostiky pak stanovit výzkumný vzorek dětí, který

následně projde cílenou reedukací. Dílčím cílem práce bylo porovnat účinnost metody B. Sindelarové. Výzkumná část byla rozdělena do dvou kapitol. V kapitole 4 jsme se zabývali diagnostikou dílčích funkcí u základního vzorku dětí. V grafech bylo podrobně ukázáno, ve kterých oblastech respondenti chybovali, jaká byla úspěšnost v plnění jednotlivých úkolů nebo které typy úkolů respondentům činily problémy. Důležitou částí této diagnostiky bylo zjištění úrovně dílčích funkcí u respondentů. Na základě výsledků můžeme konstatovat, že všechny děti ze základního vzorku mají oslabení v dílčích funkcích. Na základě těchto výsledků byl vybrán výzkumný vzorek dětí, který prošel cílenou reedukací. Druhá část výzkumné práce byla věnována právě tomuto vybranému vzorku dětí, u něhož probíhala cílená reedukace. Reedukace se konala po dobu 4 měsíců a celý průběh a výsledky komparace jsou vyhodnoceny v podrobných kazuistikách. Dílčím cílem bylo porovnat účinnost metody B. Sindelarové u výzkumného vzorku dětí. Z výsledku šetření jsme zjistili, že cílená a pravidelná reedukace může u dětí rozvinout oslabené dílčí funkce a účinnost této metody je tedy potvrzena. Z komparace výsledků jsme zjistili, že u dětí došlo k výraznému zlepšení, ale ne k odstranění deficitů dílčích funkcí. Nadále je doporučováno oslabené deficity rozvíjet, aby nedošlo ke zhoršení stavu. Domníváme se, že rozvíjet deficity dílčích funkcí v předškolním věku je velice důležité pro budoucí úspěšnost ve škole. Pedagogové mateřských škol mají jedinečný nástroj, jak těmto problémům předcházet a jak dětem pomoci k bezproblémovému zvládnutí 1. třídy základní školy.

Na závěr můžeme říct, že stanové cíle práce se podařilo naplnit.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BEDNÁŘOVÁ, J. *Orientace v prostoru a čase pro děti od 4 do 6 let: kdy to bylo, kde se stalo, medvídek se zatoulalo*. 3. vydání. Brno: Edika, 2021. ISBN 978-80-266-1630-6.

BEDNÁŘOVÁ, J. *Rozvoj zrakového vnímání pro děti od 4 do 6 let: jak krtek Barbora našel cestu domů*. 4. vydání. Brno: Edika, 2021. ISBN 978-80-266-1602-3.

BEDNÁŘOVÁ, J. *Rozvoj zrakového vnímání pro děti od 5 do 7 let: jak krtek Barbora pomohl objevit poklad*. 3. vydání. Brno: Edika, 2021. ISBN 978-80-266-1627-6.

BEDNÁŘOVÁ, J., DANDOVÁ, E. a kol. *Školní zralost a její diagnostika*. 1. vyd. Praha: Raabe, 2017. ISBN 978-7496-319-3.

BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Diagnostika dítěte předškolního věku. Co by mělo dítě umět ve věku od 3 do 6 let*. 2. vyd. Brno: Albatros, 2015. ISBN 978-80-266-0658-1.

FICOVÁ, L. T. *Hry na rozvoj dílčích funkcí u dětí*. Praha: Grada, 2020. ISBN 978-80-271-1045-2.

JUCOVIČOVÁ, D., ŽÁČKOVÁ, H. *Je naše dítě zralé na vstup do školy?* 1. vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4750-7.

JUCOVIČOVÁ, D., ŽÁČKOVÁ, H. *Dysgrafie*. 2. vyd. Praha: D + H, 2016. ISBN 978-80-903869-9-0.

KLENKOVÁ, K. *Logopedie*. 1. vyd. Praha: Grada, 2006. ISBN 978-80-247-1110-2.

KOMENSKÝ, J. A. *Informatorium školy mateřské povinná četba pro pedagogické školy – třídy pro přípravu učitelek mateřských škol*. Praha: SPN, 1983.

MACHOVÁ, J. *Biologie člověka pro učitele*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 2016. ISBN 978-80-246-3357-2.

MICHALOVÁ, Z. *Kreslíme si každý den*. Praha: SPN, 1996. ISBN 80-85937-25-5.

MICHALOVÁ, Z. *Shody a rozdíly*. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 1998. ISBN 80-85808-60-9.

MICHALOVÁ, Z., *Analýza dílčích aspektů specifických poruch*. Praha: Univerzita Karlova, 2004. ISBN 80-7290-205-9.

MICHALOVÁ, Z. *Specifické poruchy učení*. Havlíčkův Brod: Tobiáš. 2016. ISBN 978-80-7311-166-3.

POKORNÁ, V. *Předcházíme sklonům dítěte k dyslexii, dysgrafii, dyskalkulii: přemýšlej, vybírej, rozlišuj, srovnávej, sestavuj: soubor volných pracovních listů k rozvoji zrakového vnímání*. Praha: Blug, ISBN 80-85635-47-X.

POKORNÁ, V. *Jak poznáme sklony dítěte k dyslexii, dysgrafii, dyskalkulii: porovnej, dokresli, spojuj, rozlišuj, skládej: soubor volných pracovních listů k rozvoji zrakového vnímání: rodičům, poradnám školám*. Praha: Blug, 1994, ISBN 80-85635-36-4.

POKORNÁ, V. *Teorie a náprava vývojových poruch učení a chování*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-817-3.

POKORNÁ, V. *Cvičení pro děti se specifickými poruchami učení. Rozvoj vnímání a poznávání*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-931-6.

SINDELAROVÁ, B. *Předcházíme poruchám učení: soubor cvičení pro děti v předškolním roce a v první třídě*. 1. vyd. Praha: Portál, 2016, ISBN 978-80-262-1082-5.

STANĚK, M. KNESLOVÁ, M. *Pracovní sešit pro žáky se specifickými poruchami učení*. Praha: V lavici. - vzdělávací portál pro pedagogy, žáky a jejich rodiče, 2020. ISBN 978-80-88368-56-4.

VACÍNOVÁ, M., TRPIŠOVSKÁ, D. a FARKOVÁ, M. *Psychologie*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2008, ISBN 978-80-8672-47-1.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie dětství, dospělosti, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, ISBN 80-7178-308-0.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005, ISBN 80-246-0956-8.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie pro obor speciální pedagogika předškolního věku*. Liberec: Technická Univerzita v Liberci, 2007. ISBN 978-80-7372-213-5.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie. Dětství a dospívání*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2017, ISBN 978-80-246-2153-1.

ŽÁČKOVÁ, H, JUCOVIČOVÁ, D. *Děti s odkladem školní docházky a jejich úspěšný start ve škole*. 6. vydání. Praha: D + H, 2015. ISBN 978-80-87295-33-5.

ŽÁČKOVÁ, H., JUCOVIČOVÁ, D. *Smyslové vnímání*. 2. vyd. Praha: D + H, 2018. ISBN 978-80-903-579-9-0.

Seznam internetových zdrojů

ZÁKLADNÍ ŠKOLA A MATEŘSKÁ ŠKOLA KRÁSNÝ DVŮR, *Školní vzdělávací program*. [online]. [cit. 2022-02-25]. Dostupné z: <https://www.zskrasnydvur.cz/wp-content/uploads/2021/09/SVP-MS.pdf>

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Seznam obrázků

Obrázek 1: Diagnostický strom	39
Obrázek 2: Úkol č. 1 – Zraková diferenciacie	44
Obrázek 3: Úkol č. 2 – Zraková diferenciacie	44
Obrázek 4: Úkol č. 3 – Optické členění	45
Obrázek 5: Úkol č. 7 – Intermodální opticko-akustické spojení	46
Obrázek 6: Úkol č. 9 – Optická paměť	47
Obrázek 7: Úkol č. 10 – Optická paměť	47
Obrázek 8: Úkol č. 13 – Intermodální výkon paměti na sérii obrázků	48
Obrázek 9: Úkol č. 14 – Intermodální výkon paměti na sérii slov	49
Obrázek 10: Seznam programů nácviku se soubory úkolů	51
Obrázek 11: Diagnostika – Výzkumný vzorek č. 1	95
Obrázek 12: Hra barevná dřívka	99
Obrázek 13: Diagnostika – Výzkumný vzorek č. 2	104
Obrázek 14: Trénování zrakového vnímání na tabletu	107
Obrázek 15: Diagnostika – Výzkumný vzorek č. 3	113
Obrázek 16: Skládání stejných obrázků	116
Obrázek 17: Trénování optické paměti	117
Obrázek 18: Úkol č. 16 – Vizuomotorika	I

Obrázek 19: Úkol č. 17 – Optická pozornost.....	II
Obrázek 20: Diagnostický strom	III
Obrázek 21: Cvičení na rozvoj zrakového vnímání.....	IV
Obrázek 22: Cvičení rozvíjející sluchové vnímání.....	V
Obrázek 23: Cvičení rozvíjející přesné vidění.....	VI
Obrázek 24: Cvičení rozvíjející přesné slyšení.....	VII
Obrázek 25: Cvičení rozvíjející zapamatování viděného	VIII
Obrázek 26: Cvičení rozvíjející zapamatování slyšeného	VIII
Obrázek 27: Cvičení rozvíjející spojování zrakových, sluchových a pohybových vjemů	IX
Obrázek 28: Cvičení rozvíjející vnímání vlastního těla a prostoru.....	X
Obrázek 29: Vzor Informovaný souhlas	XI

Seznam grafů

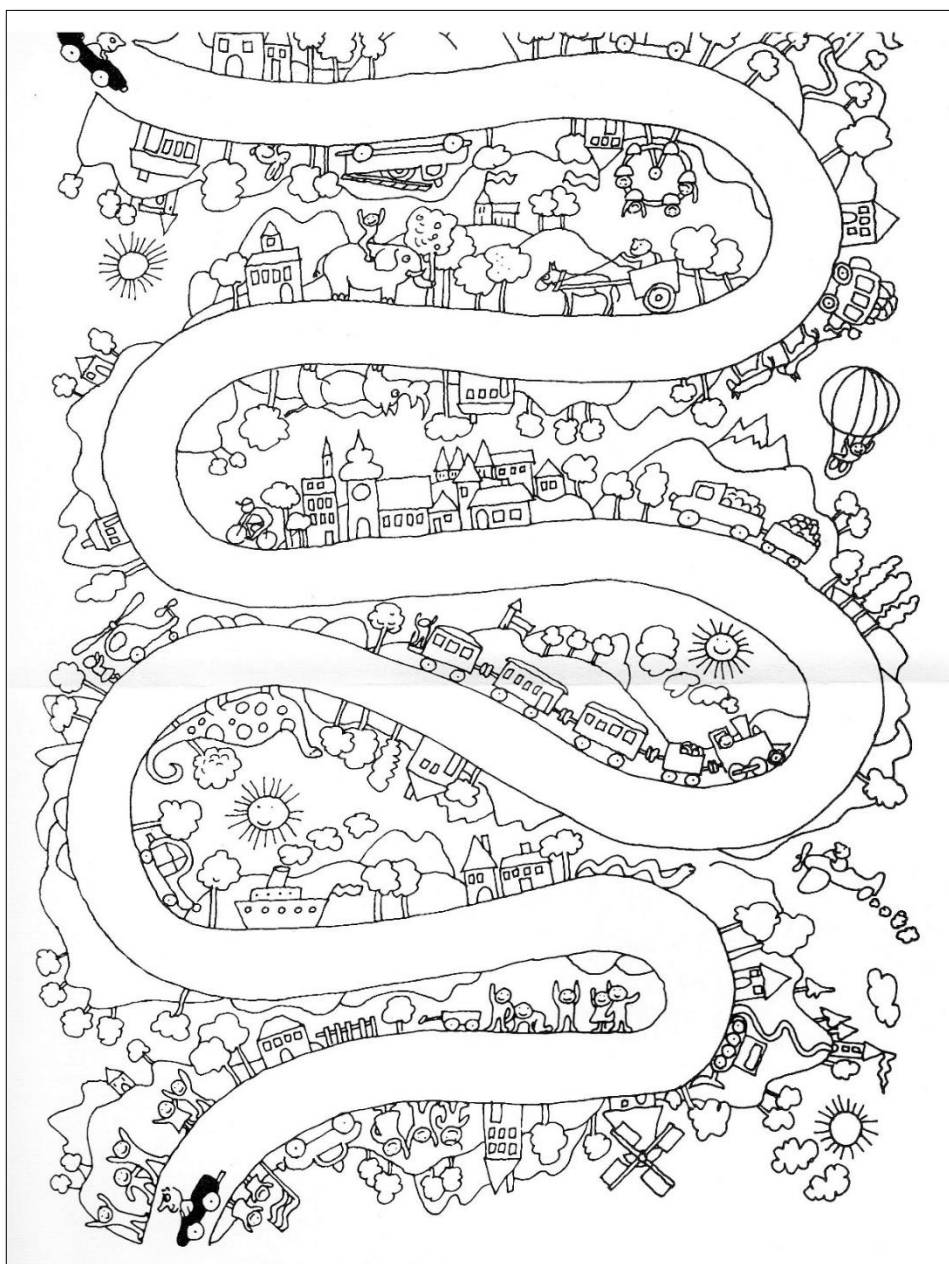
Graf 1: Genderové složení třídy	63
Graf 2: Úkol č. 1 – Rozdíly v párových obrázcích	65
Graf 3: Úkol č. 2 – Rozdíly v párových tvarech	66
Graf 4: Úkol č. 3 – Ukryté tvary	67
Graf 5: Úkol č. 4 – Rozdíly mezi dvěma slovy	68
Graf 6: Úkol č. 5 – Rozdíly mezi dvěma slovy nemajícími smysl	69
Graf 7: Úkol č. 6 – Ukrytá slova	70
Graf 8: Úkol č. 7 – Spojení mezi viděným a slyšeným vjemem	71
Graf 9: Úkol č. 8 – Spojení mezi slyšeným a viděným vjemem	72
Graf 10: Úkol č. 9 – Paměť na obrázky	73
Graf 11: Úkol č. 10 – Paměť na tvary	74
Graf 12: Úkol č. 11/1 – Paměť na řadu slov	75
Graf 13: Úkol č. 11/2 – Paměť na řadu slov (pořadí)	76
Graf 14: Úkol č. 12 – Paměť na řadu slabik	77
Graf 15: Úkol č. 12/2 – Paměť na řadu slabik (pořadí)	78
Graf 16: Úkol č. 13 – Zapamatovat si obrázky + slovní vyjádření	79
Graf 17: Úkol č. 14 – Zapamatovat si slova + vyhledat obrázky	80
Graf 18: Úkol č. 15 – Pohotovost mluvidel	81
Graf 19: Úkol č. 16 – koordinace ruky a oka při psaní	82
Graf 20: Úkol č. 17 – Vyhledávání obrázků	83

Graf 21: Úkol č. 18 – Vyhledávání slov	84
Graf 22: Úkol č. 19 – Vnímání vlastního těla a prostoru	85
Graf 23: Průměrná úspěšnost respondentů v jednotlivých úkolech	87
Graf 24: Deficity dílčích funkcí u základního vzorku dětí – průměrná úroveň dílčích funkcí	89
Graf 25 Komparace výsledků u výzkumného vzorku č. 1	101
Graf 26: Komparace výsledků u výzkumného vzorku č. 2	109
Graf 27: Komparace výsledků u výzkumného vzorku č. 3	118

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Úkol č. 16 – Vizuomotorika	I
Příloha B – Úkol č. 17 – Optická pozornost	II
Příloha C – Diagnostický strom.....	III
Příloha D – Cvičení na rozvoj zrakového vnímání	IV
Příloha E – Cvičení rozvíjející sluchové vnímání.....	V
Příloha F – Cvičení rozvíjející přesné vidění.....	VI
Příloha G – Cvičení rozvíjející přesné slyšení	VII
Příloha H – Cvičení na rozvoj zapamatování viděného a slyšeného	VIII
Příloha I – Cvičení rozvíjející spojování zrakových, sluchových a pohybových vjemů	IX
Příloha J – Cvičení rozvíjející vnímání vlastního těla a prostoru	X
Příloha K – Vzor Informovaný souhlas	XI

Obrázek 18: Úkol č. 16 – Vizuomotorika

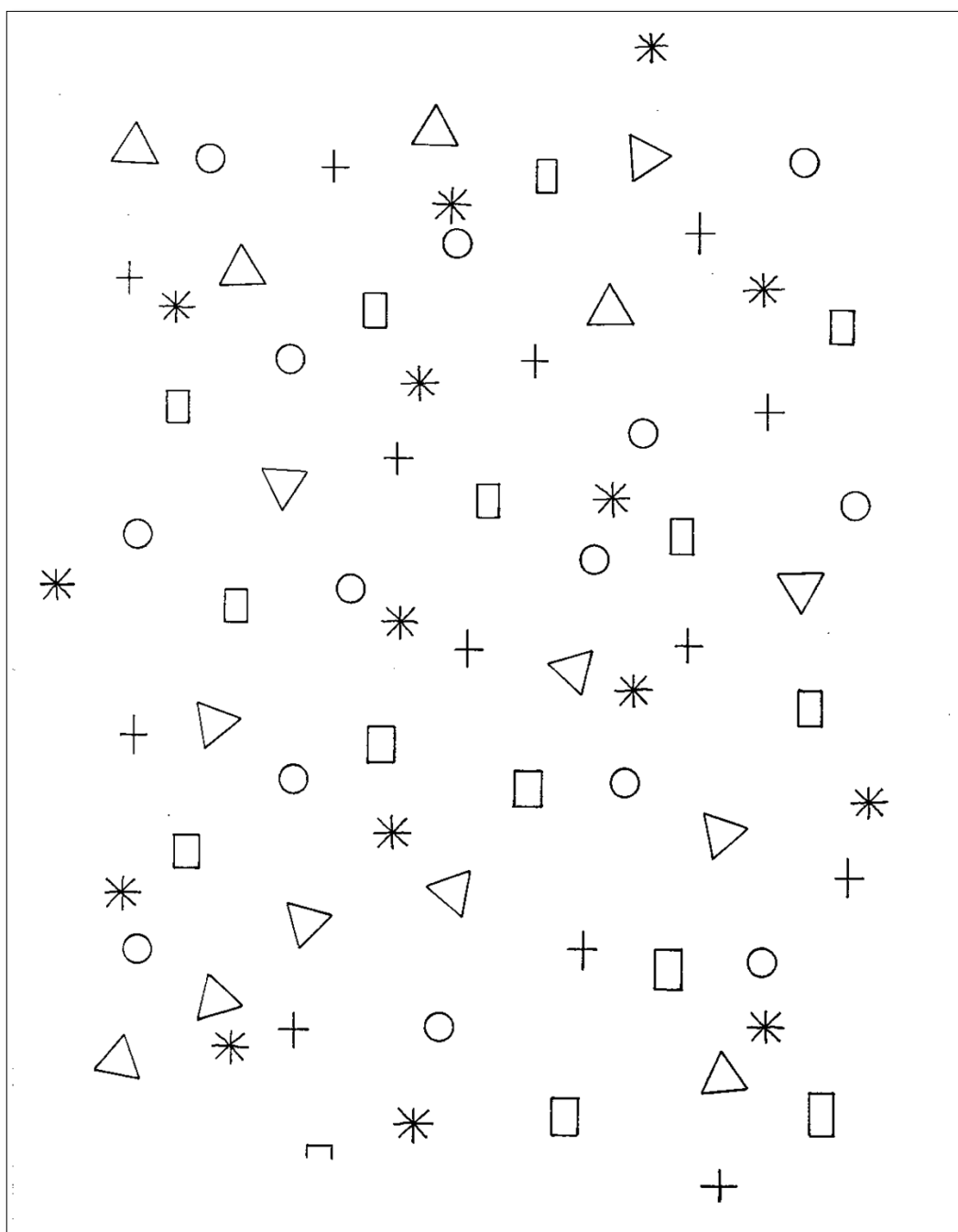


Zdroj:¹⁴⁰

¹⁴⁰SINDELAROVÁ, B. *Předcházíme poruchám učení*. 6. vyd. Praha: Portál, 2016. s. 26. ISBN 978-80-262-1082-5.

Příloha B – Úkol č. 17 – Optická pozornost

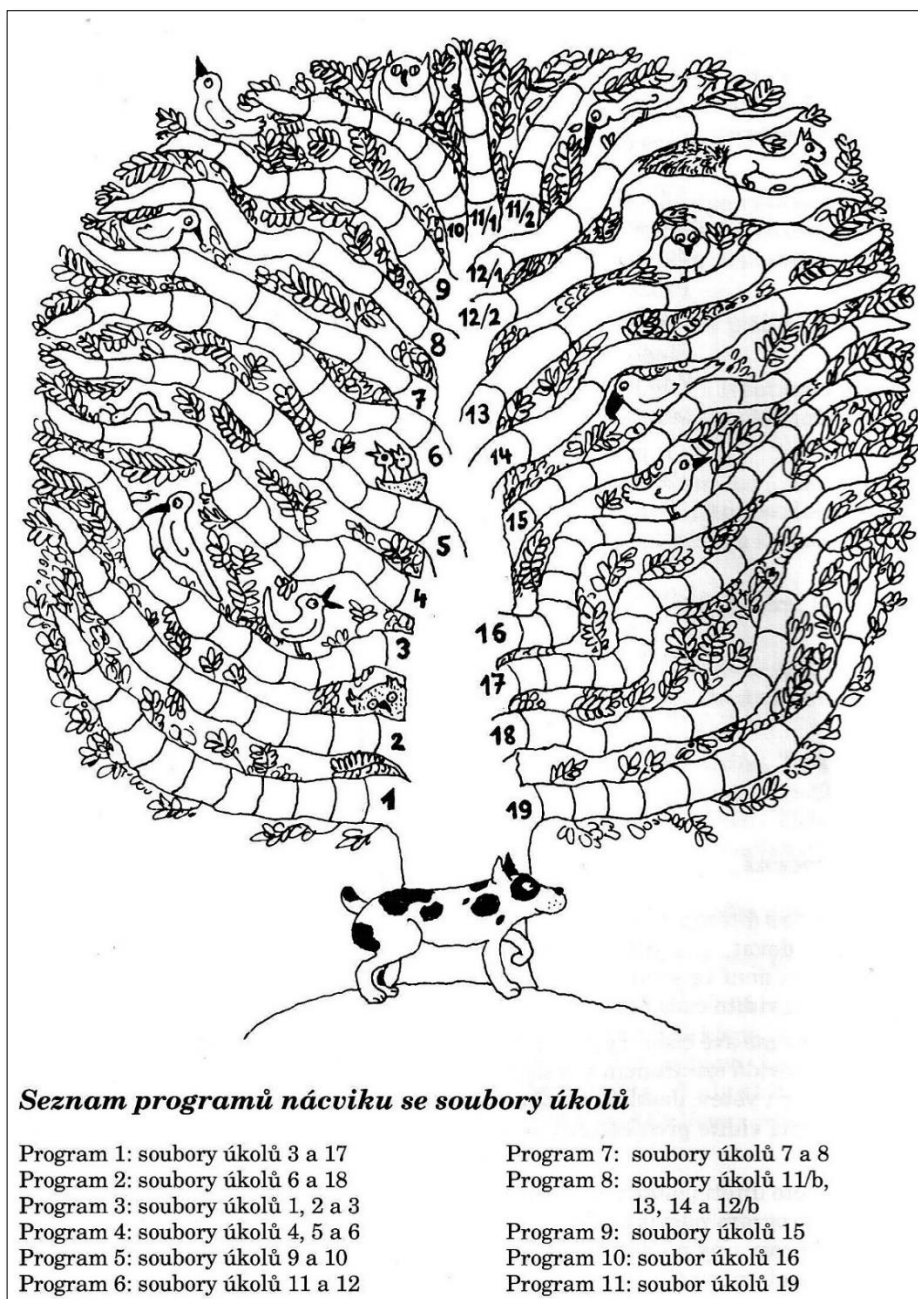
Obrázek 19: Úkol č. 17 – Optická pozornost



Zdroj:¹⁴¹

¹⁴¹SINDELAROVÁ, B. *Předcházíme poruchám učení*. 6. vyd. Praha: Portál, 2016. s. 26. ISBN 978-80-262-1082-5.

Obrázek 20: Diagnostický strom



Zdroj:¹⁴²

¹⁴²SINDELAROVÁ, B. *Předcházíme poruchám učení*. 6. vyd. Praha: Portál, 2016. s. 30. ISBN 978-80-262-1082-5.

Příloha D – Cvičení na rozvoj zrakového vnímání

Obrázek 21: Cvičení na rozvoj zrakového vnímání

<p>Třídění krabiček - nejprve všechny červené, pak všechny modré, pak všechny zelené a bílé.</p> <p>Obtížnější je již třídění kostky podle tvaru, tedy všechny krátké, všechny dlouhé, všechny kulaté apod.</p> <p>Je důležité, aby dítě v hromadě kostek nepřehlédlo žádnou z právě hledaných kostek.</p> <p>Snad máte doma krabici s různými šroubky a hřebíky. Roztřídíte je s dítětem. Jako v předchozí hře, vyberte z krabice určitý druh šroubků nebo hřebíků a dítě má vyhledat všechny, které vypadají zcela stejně. Opět je důležité, aby dítě žádný hřebík nebo šroubek nepřehlédlo.</p>	<p>tem do malých krabiček - nejprve všechny červené, pak všechny modré, pak všechny zelené a bílé.</p> <p>Obtížnější je již třídění kostky podle tvaru, tedy všechny krátké, všechny dlouhé, všechny kulaté apod.</p> <p>Je důležité, aby dítě v hromadě kostek nepřehlédlo žádnou z právě hledaných kostek.</p> <p>Snad máte doma krabici s různými šroubky a hřebíky. Roztřídíte je s dítětem. Jako v předchozí hře, vyberte z krabice určitý druh šroubků nebo hřebíků a dítě má vyhledat všechny, které vypadají zcela stejně. Opět je důležité, aby dítě žádný hřebík nebo šroubek nepřehlédlo.</p>
<p>Třídění hřebíků</p>	<p>Třídění knoflíků</p>
<p>Zakryté předměty</p>	<p>Labyrint z nití</p>
<p>3. stupeň</p> <p>Skupinové fotografie</p>	<p>Plakáty</p>

Třídění rozvíjející zrakové vnímání

zámka pro odborníky: optické vnímání

1. stupeň

Postavte se s dítětem k oknu. Uvidíte mnoho věcí. Říkejte dítěti, co vidíte a povzbuzujte ho k tomu, aby to vyhledalo. Například: "Vidím psa." Nyní musí vaše dítě tak dlouho pozorovat vše, co se děje za oknem, dokud psa neobjeví.

Co vidíme z okna?

Můžete vyhledávat cokoli, co má vaše dítě odhalit. Tady jen několik příkladů:

Vidím paní s deštníkem.

Vidím dítě se školní taškou.

Vidím okno s roztáženými záclonami.

Vidím nákladní auto.

Vidím motorčku.

Vidím schránku na dopisy.

Pokud se již hra dítěti daří, změňte si role. Nechte dítě, aby řeklo, co vidí a vy to vyhledávejte.

dím, vidím, ty nevidíš"

Tuto hru můžete hrát kdekoli. Určete si v místnosti nějaký předmět a zvolte si nějakou vlastnost tohoto předmětu. Například barvu. Předpokládáme, že jste s dítětem v místnosti, ve které stojí hnědá židle. Řekněte tedy dítěti:

"Vidím, vidím, co ty nevidíš a je to hnědé." Teď má dítě vyhledávat a jmenovat všechny věci v místnosti, které jsou hnědé. Jakmile jmenuje židli, odpovíte "Ano" a pak je na řadě dítě, které si má myslet nějakou věc a vám označí jen jednu její vlastnost. Když uhádnete, co si dítě myslelo, jste opět vy na radě.

Must se uhadnout přesně to, co si druhý myslí. Pokud někdo jmenuje jinou věc, která má žádanou vlastnost, třeba hnědou barvu, je nutné přesto dále hádat, dokud neuhodnete správnou věc.

2. stupeň

Jistě máte doma různé jednoduché stavebnice nebo i stavebnice, z kterých se sestavují konstrukce nebo podobné hry, které obsahují různé prvky. Leží tyto všechny kostky a prvky smíchány dohromady? To je dobře. Nasypte je všechny buď do velké krabice nebo na podlahu. A pak je roztráďte s dítě-

Třídění hřebíků

Třídění knoflíků

Zakryté předměty

Labyrint z nití

3. stupeň

Skupinové fotografie

Plakáty

¹⁴³SINDELAROVÁ, B. *Předcházíme poruchám učení*. 6. vyd. Praha: Portál, 2016. s. 32. ISBN 978-80-262-1082-5.

Obrázek 22: Cvičení rozvíjející sluchové vnímání

2. Cvičení rozvíjející sluchové vnímání

Poznámka pro odborníky: akustické vnímání

1. stupeň
Udělej krok,
když uslyšíš
své jméno

Při této hře stanovte start a cíl. Zvolte start u **jedné stěny** místnosti, cíl pak co možná nejdále. Dítě se postaví na **start**. Začněte jmenovat nevýrazným hlasem, tedy monotónně, různé předměty. Například: dům, kamna, květina, **Petr**, jablko, panenka, Petr, auto, míč, židle, Petr, koláč, Petr atd. Pokaždé, když dítě uslyší své jméno, udělá jeden krok ve směru k cíli. Když ale své jméno přeslechne, musí udělat krok nazpátek.

Pokračujte ve jmenování předmětů a mezi nimi občas říkejte i jméno dítěte, dokud nedosáhne cíle. Jakmile se dítě dostane k cíli, aniž by muselo během hry udělat krok zpět, mělo by získat malou odměnu.

Tuto hru můžete hrát i se skupinou dětí tak, že mezi slova zabudujete všechna jména dětí. Děti mohou i závodit: Každé dítě dostane na startu čtyři hrací kameny. Při každé chybě musí odevzdat jeden kámen. Kdo má u cíle všechny kameny, vyhrává. Kdo na své cestě ztratil všechny kameny, při příští chybě vypadne.

Udělej krok,
když uslyšíš
domluvené
slovo

Tuto hru hrajte stejným způsobem jako předchozí, jen s tím rozdílem, že se dítě přibližuje k cíli na domluvené slovo, například slovo "dům". Jinak platí všechna pravidla jako dříve.

I tuto hru můžete hrát se skupinou dětí. Hra bude obtížnější, když mezi slovy budete říkat i jména dětí, ale tentokrát, když dítě uslyší své jméno, musí zůstat stát na místě.

"Moje teta
má kočku"

Dítě má za úkol reagovat na slovo "kočka". Pokaždé, když slyší slovo "kočka", má se postavit.

Předříkávejte mu: "Moje teta má psa. Moje teta má krávu. Moje teta má dům. Moje teta má kočku". Nyní musí dítě vstát. Pokračujte větou: "Moje teta má..." a vymýšlejte další slova, mezi nimi opět slovo "kočka".

Jakmile znovu řeknete slovo "kočka", může si dítě sednout.

I tuto hru můžete hrát současně s více dětmi. Při hře s více dětmi dostane každé dítě jiné slovo, při kterém si má stoupnout nebo sednout.

Zdroj:¹⁴⁴

¹⁴⁴SINDELAROVÁ, B. *Předcházíme poruchám učení*. 6. vyd. Praha: Portál, 2016. s. 35. ISBN 978-80-262-1082-5.

Obrázek 23: Cvičení rozvíjející přesné vidění

Cvičení rozvíjející přesné vidění

úkol pro odborníky: optické vnímání

1. stupeň Pro tento program jsou vhodné hry jako obrázkové loto, skládanky (puzzle), které můžete koupit v obchodě.

Najdi dvojče Vyberte jednu ze stavebnicových kostek. Dítě má ze zbylých kostek vybrat tu, která je zcela stejná, tedy jako dvojče.

Dvojčata z papíru 1 Vezměte dvojitý papír a vystříhajte z něho jednoduché tvary jako kolečka, trojúhelníky apod. tak, že stříháte oba listy papíru zároveň. Tak jste si jednoduchým způsobem vyrobili hru. Zamíchejte všechny tvary dohromady a vytáhněte vždy jeden tvar. Dítě má najít jeho dvojče.

2. stupeň Vystříhejte z dvojitého papíru podobné tvary jako v předchozí hře, tentokrát však vzájemně podobnější. Například samé trojúhelníky ale různé veliké. Mohou mít i různé dlouhé strany. Pravidla hry jsou stejná jako v minulé hře.

Dvojčata z papíru 2

Skládanka z novin Vemte si list novin, pokud možno velkého formátu a rozstříhnete jej na pět dílů. Dítě má opět list sestavit dohromady. Čím více bude rozstříhaných částí listu, tím bude úkol těžší.

Skládanka kusu látky Vemte zbytek látky a vystříhejte v něm nepravidelné díry. Rozložte před dítě děravou látku a dejte mu vystříhané kousky. Dítě je má správně umístit na odpovídající místa. Tuto hru můžete samozřejmě hrát i s tvrdším papírem.

3. stupeň Potřebujete dva exempláře stejného čísla časopisu. Najděte si na obou exemplářích stejný obrázek. Na obrázek přimáľte pastelkami nebo fixami, co vás napadne. Třeba obličej, vousy, klobouk na hlavu, řetízek na zápěstí apod. "Zkrášľujete" tak obrázek. Dítě dostane druhý list a má svůj obrázek stejným způsobem "zkrášľit". Nejprve dovoluete dítěti, aby vás sledovalo, když budete do obrázku kreslit. Obtížnější je, když dokresľíte obrázek, aniž by vás dítě sledovalo. Musí pak všechny změny samo najít.

Krásľování obrázku

Zdroj:¹⁴⁵

¹⁴⁵SINDELAROVÁ, B. *Předcházíme poruchám učení*. 6. vyd. Praha: Portál, 2016. s. 38. ISBN 978-80-262-1082-5.

Obrázek 24: Cvičení rozvíjející přesné slyšení

4. Cvičení rozvíjející přesné slyšení

Poznámka pro odborníky: verbálně akustické vnímání

- 1. stupeň** Oli a Ali jsou dva maňásci. Lehce si je můžete vyrobit ze dvou tyček, tužek, vařeček, lžic nebo něčeho podobného a ze dvou kapesníků nebo ubrousků, které kolem nich ovážete. Jeden z maňásků je Oli, druhý Ali.

Oli a Ali

Vysvětlete nyní dítěti:

"To je Oli a Ali. Oba ještě neumí správně mluvit. Oli umí říct jen slova s "o" a Ali jen slova s "a". Oli říká: "co, oho, moc, dost, okno". Ali říká: "aha, na, až, máma".

Předříkávejte dítěti různá slova a ono má rozhodnout, kdo ta slova říká. Oli říká slova, ve kterých se vyskytuje "o", Ali říká všechna s "a". Řekněte tedy vždy slovo a dítě rozhodne, kdo z obou maňásků je může říci. Pokud dítě odpoví správně, pak odpovídající maňásek radostně opakuje slovo. Když odpoví nesprávně, zavrtí maňásek hlavou a volá opakovaně své jméno. Jeden příklad: Řeknete: "oko", dítě volá: "Oli" a Oli nato volá: "oko". Řeknete ale: "kaštan" a dítě zvolá: "Oli", pak Oli zavrtí hlavou a smutně řekne: "Oli, Oli, Oli".

Slova, ve kterých se vyskytuje "a" i "o", mohou říci oba maňásci. Pokud na to dítě samo nepřijde, může se přiblížit nejmenovaný maňásek ke svému kamarádovi a opakuje taky dané slovo.

Zdroj:¹⁴⁶

¹⁴⁶SINDELAROVÁ, B. *Předcházíme poruchám učení*. 6. vyd. Praha: Portál, 2016. s. 39. ISBN 978-80-262-1082-5.

Obrázek 25: Cvičení rozvíjející zapamatování viděného

5. Cvičení rozvíjející zapamatování viděného

Poznámka pro odborníky: optická paměť

1. stupeň Vyhledej stavebnicové kostky	Vyberte jednu kostku ze stavebnice. Přesvědčete se, že mezi zbylými kostkami je ještě jedna stejná kostka. Nyní ukažte dítěti vybranou kostku a řekněte mu, aby si zapamatovalo, jak kostka vypadá. Pak kostku schovejte za zády. Dítě má nyní mezi ostatními kostkami najít stejnou, jako byla ta, kterou si prohlíželo. Jakmile se pro jednu kostku rozhodne, nechte dítě, aby ji porovnálo s tou, kterou jste drželi za zády. Rozšiřujte cvičení, až konečně ukážete dítěti pět kostek, které má současně vyhledat.
Hra se sirkami	Postavte ze tří sirek jednoduchou sestavu, kterou ukážete dítěti. Pak ji přikryjte. Dítě se má pokusit o stejnou sestavu. Vymýšlejte různé sestavy. Postupně zvyšujte počet sirek až na pět.
2. stupeň Zapamatuj si obrázky	Ze hry Pexeso si vezměte deset dvojic obrázků a rozdělte je na dvě stejné hromádky. V každé hromádce bude vždy jeden obrázek z dvojice. Vyberte z jedné hromádky obrázek, který ukážete dítěti, aby si ho mohlo dobře prohlédnout. Pak obrázek odložte stranou. Před dítě rozložte všechny obrázky druhé hromádky. Dítě má vyhledat obrázek, který jste mu ukázali. Když se to podařilo, zkuste totéž se dvěma, později se třemi obrázky současně.

Zdroj:¹⁴⁷

Obrázek 26: Cvičení rozvíjející zapamatování slyšeného

6. Cvičení rozvíjející zapamatování slyšeného

Poznámka pro odborníky: verbálně akustická paměť

1. stupeň Všímání si určených slov v textu	Vyberte z krátkého příběhu tři slova, která se v něm často vyskytují. Tyto tři slova povězte dítěti, má si je dobře zapamatovat. Pak mu příběh předčítejte, dítě má při zaslechnutí některého z těchto slov klepnout tužkou do stolu.
Všímání si určených slov mezi ostatními slovy	Řekněte dítěti tři slova - například: dům, strom, řeka. Dítě si má slova zapamatovat. Nyní říkejte dítěti dvanáct slov, mezi kterými jsou i tři slova, která jste dítěti uvedli. Po každém vámi vysloveném slovu má dítě říci, zda patří mezi ta tři vybraná. Například: jablko, zvony, strom, záclona, dům, dort, deštník, škola, řeka, dveře, okno, nádraží... Rozšířte hru na čtyři slova, která má dítě rozpoznat ze šestnácti slov, která mu budete předříkávat. Jakmile to pro dítě nebude obtížné, naučte ho pět slov, která má znovu poznat mezi dvaceti slovy.
2. stupeň Balím si batoh	V této hře si musí každý hráč pamatovat řadu slov, která je stále delší. Může se hrát ve dvojici, ale taky ve skupině. Na začátku řeknete: "Balím si batoh a dám si do něj jablko." Nyní je na řadě dítě. Musí opakovat vaši větu a prodloužit ji. Například: "Balím si batoh a dám si do něj jablko a chleba s máslem."

Zdroj:¹⁴⁸

¹⁴⁷SINDELAROVÁ, B. *Předcházíme poruchám učení*. 6. vyd. Praha: Portál, 2016. s. 45. ISBN 978-80-262-1082-5.

¹⁴⁸(Tamtéž s. 47)

Obrázek 27: Cvičení rozvíjející spojování zrakových, sluchových a pohybových vjemů

7. Cvičení rozvíjející spojování zrakových, sluchových a pohybových vjemů

Poznámka pro odborníky: intermodální kódování

1. stupeň
Písně,
kde se slova
nahrazují
pohybem

Jistě znáte ze svého dětství písně, ve kterých se některá slova nezpívají, ale předvádějí pohybem. Při každém přezpívání písně se jedno další slovo nahrazuje gestem. Tyto písně nacvičují spojení mezi slovem a pohybem. Dvě takové písně zde uvedeme. Téměř každou píseň můžete zpívat tak, že některá slova nahradíte pohybem.

*Na tý louce zelený,
pasou se tam jeleni.
Pase je tam mysliveček
v kamizolce zelený.*

(Poslední dva verše se opakují.)

Místo zpěvu slova "louce" pravou rukou naznačte rovnou plochu. Místo slova "zelený" ukažte na jakýkoli zelený předmět. Slova "pasou" a "pase" nahradíte tím, že obě ruce dáte před ústa a pohybem prstů proti palci naznačíte, jak se jelen pase. Místo zpěvu slova "jeleni" zvedněte paže nad hlavu jako naznačení jeleních parohů. Slovo "mysliveček" nahradíte tím, že levou ruku předpažíte a naznačíte tím pušku. Místo slova "kamizolce" se zatahejte oběma rukama za své oblečení.

Nejdříve zpívejte celou píseň. Podruhé vypusťte jedno slovo a nahradte ho příslušným pohybem. Nezpívejte tedy slovo "louce" a naznačte pravou rukou rovnou plochu. Při dalším opakování vypusťte slovo "zelený" a nahradte ho příslušným pohybem, až nakonec zpíváte jen předložky, zájmena a pomocné sloveso "je". Zpočátku zpívejte s dítětem, později nechte dítě, aby zkusilo přezpívat s vynecháváním slov a ukazováním celou písničku samo.

Podobně se převádí na pohyb i píseň "Horo, horo, vysoká jsi":

*Horo, horo, vysoká jsi.
Má panenka vzdálená jsi.
Vdálená jsi za horama.
Vadne láska mezi náma.*

(Poslední dva verše se opakují.)

Zdroj:¹⁴⁹

¹⁴⁹SINDELAROVÁ, B. *Předcházíme poruchám učení*. 6. vyd. Praha: Portál, 2016. s. 49. ISBN 978-80-262-1082-5.

Obrázek 28: Cvičení rozvíjející vnímání vlastního těla a prostoru

11. Cvičení rozvíjející vnímání vlastního těla a prostoru

Poznámka pro odborníky: prostorová orientace

1. stupeň
Hra na vnímání dotyků
Dítě zavře oči nebo mu je zavažte. Dotkněte se ho zcela lehce na nějakém místě jeho těla a ruku hned odtáhněte. Dítě se má dotknout přesně onoho místa.

Poznej předměty hmatem
Větší sáček naplníte různými předměty, které se dají jednoduše rozlišit (hřebek, kartáč, tužka, klíč, lžíce apod.). Dítě má se zavázanýma očima strčit ruku do sáčku a hmatem poznat jednotlivé předměty. Pokud se mu to nepodaří jednou rukou, může si vzít na pomoc i druhou ruku. Každý předmět, který hmatem pozná, smí vytáhnout ze sáčku.

Nakresli člověka
Rozložte na zemi velký kus papíru, na který se dítě položí. Nakreslete obrysy jeho těla olejovou křídou. Pak dítě povstane a namaluje do tohoto obrysu oči, nos, ústa, uši, vlasy, oblečení atd. Jindy se můžete položit na papír sami a dítě nakreslí obrysy vašeho těla. Pak vás domaluje. Samozřejmě můžete tuto hru provádět s více dětmi nebo s panenkou, medvídkem apod.

Zdroj: ¹⁵⁰

¹⁵⁰SINDELAROVÁ, B. *Předcházíme poruchám učení*. 6. vyd. Praha: Portál, 2016. s. 55. ISBN 978-80-262-1082-5.

Obrázek 29: Vzor Informovaný souhlas

**Informovaný souhlas s poskytnutím údajů pro
vypracování bakalářské práce**

Na téma: Diagnostika a reedukace deficitů dílčích funkcí
podle programu B. Sindelarové.

Já níže podepsaný/á

tímto v souladu s úst. § 9 písm. a) zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů ve znění
pozdějších předpisů

**výslovně souhlasím se shromážděním a se zpracováním osobních a citlivých údajů mého
syna/dcery**, které budou získávány
během výchovně vzdělávacích činností v mateřské škole v Krásném Dvoře. Informace budou
získávány rozhovorem, pozorováním, diagnostikou i činnostmi s dětmi.

Podle zákona č.101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů, uděluji
Monica Zlé souhlas se zpracováním osobních a citlivých údajů ke studijním a vědeckým
účelům, v rámci bakalářské práce na Univerzitě Jana Amose Komenského Praha, Praha -
studijní obor: Speciální pedagogika.

Souhlasím s tím, že všechny získané údaje budou použity pro účely bakalářské práce
a výsledky budou publikovány anonymně. Měl/a jsem možnost vše si řádně, v klidu
a v dostatečně poskytnutém čase zvážit a měl/a jsem možnost se autora/ky zeptat na vše, co
jsem považoval/a za důležité. Na tyto mé dotazy jsem dostal/a jasnou a srozumitelnou
odpověď. Jsem informován/a, že mám možnost kdykoliv od spolupráce na bakalářské práci
odstoupit, a to i bez udání důvodu.

Tento souhlas uděluji na dobu: určitou do **června 2022**, kdy proběhne obhajoba této práce.

V dne.....

.....
jméno, příjmení a podpis

Zdroj:¹⁵¹

¹⁵¹Autor práce, 2021 (vlastní dokument)

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Monika Zlá, DiS

Obor: Speciální pedagogika

Forma studia: Kombinovaná

Název práce: Diagnostika a reedukace deficitů dílčích funkcí podle programu B. Sindelarové.

Rok: 2020/2022

Počet stran textu bez příloh: 131

Celkový počet stran příloh: 11

Počet titulů českých použitých zdrojů: 28

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 1

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Kocurová Marie, Ph.D.